

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Možnosti využití zooterapie se zaměřením na hlodavce
na 2. stupni základních škol a středních školách u žáků se
speciálními vzdělávacími potřebami**

**Possibilities of using zotherapy with focus on rodents on
lower-secondary school and secondary school students with special
educational needs**

Vypracovala: Bc. Nela Ruská

Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a střední školy maior

Učitelství výchovy ke zdraví pro 2. stupeň základních škol minor

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a na základě literatury a pramenů uvedených v Seznamu použité literatury.

V Olomouci, dne

Bc. Nela Ruská

Poděkování

Nejdříve bych velmi ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. Bc. Ivaně Hrubéšové, DiS., Ph.D. za cenné rady, ochotu a odbornou pomoc, kterou mi při zpracování této práce poskytovala a za čas, který mi věnovala. Současně děkuji všem ředitelům škol, ve kterých mi umožnili provést výzkum a také respondentům, kteří mi poskytli potřebné odpovědi a bez kterých by nemohla vzniknout praktická část této práce. V neposlední řadě děkuji své rodině, příteli a přátelům za jejich podporu a pomoc.

Obsah

Úvod.....	7
1. Speciální vzdělávací potřeby.....	9
1.1 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami.....	10
1.2 Podpůrná opatření.....	10
1.3 Individuální vzdělávací plán (IVP)	11
2. Zooterapie	13
2.1 Historie zooterapie	13
2.2 Legislativa	14
2.3 Mezinárodní organizace v zooterapii	15
2.3.1 International Association of Human-Animal Interaction Organizations (IAHAIO).....	15
2.3.2 Delta Society	15
2.3.3 European Society for Animal Assisted Therapy (ESAAT)	16
2.3.4 Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům (AOVZ). 16	
2.3.5 Česká hiporehabilitační společnost (ČHS).....	16
2.3.6 Canisterapeutická asociace (CTA).....	17
2.4 Indikace	17
2.5 Dělení zooterapie.....	17
2.5.1 Dle druhu zvířete.....	17
2.5.2 Dle metody	22
2.5.3 Dle formy	23
2.6 Zooterapie v období dětství a dospívání.....	24
3. Zooterapie zaměřená na hlodavce a malá zvířata	26
3.1 Potkan.....	26
3.1.1 Rattusterapie.....	27
3.2 Králík.....	27
3.3 Křeček, morče	28

3.4	Činčila	28
3.5	Fretka.....	29
4.	Možnosti užití zooterapie ve vzdělávání	30
4.1	Podoby vzdělávání se zvířaty	30
4.1.1	Podoba návštěvy	31
4.1.2	Podoba třídního nebo školního chovu.....	31
4.1.3	Podoba péče o volně žijící zvířata.....	32
4.2	Vhodná a nevhodná zvířata pro třídní chov	32
4.3	Vzdělávání za pomoci zvířat v RVP	33
4.3.1	RVP PV	33
4.3.2	RVP ZV	33
4.3.3	Klíčové kompetence pro život	34
5.	Zooterapie v současnosti	35
5.1	Výhody zooterapie	36
5.2	Rizika zooterapie	36
6.	Metodologie výzkumu	38
6.1	Cíl práce	38
6.2	Hypotézy	38
6.3	Metodický postup práce	38
6.4	Výzkumný vzorek	39
6.5	System vyhodnocování dat.....	39
6.6	Interpretace získaných dat.....	40
7.	Limity výzkumu	41
8.	Výsledky	43
9.	Diskuze.....	96
	Závěr	100
	Anotace/annotation	102

Seznam použité literatury.....	105
Elektronické zdroje	108
Zákony a vyhlášky	109
Příloha č. 1	110
Summary	114
Seznam grafů a tabulek	115

Úvod

Téma Možnosti využití zooterapie se zaměřením na hlodavce na 2. stupni základních škol a středních školách u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsem si zvolila proto, že se o této skupině žáků i terapiích za pomoci malých zvířat málo ví. Tato oblast si zaslouží větší pozornost jak ze strany vědecké komunity, tak i ze strany laické veřejnosti, potažmo médií.

Teoretická část diplomové práce je zaměřena na obecné roviny informací a klasifikaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, na zooterapii obecně, poté na zooterapii s pomocí malých zvířat (především s potkany), možnosti využití zooterapií ve vzdělávacím procesu a na zooterapii dneška.

V teoretické části je obsaženo pět hlavních kapitol, které se zabývají žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, zooterapiemi obecně, dále se zaměřují na účast malých zvířat v terapii, jejich účinkem na žáky/studenty a jak je žáci/studenti přijímají. Další kapitoly jsou zaměřeny na možnosti využití zooterapie ve vzdělávání a taky na její výhody či rizika. Pro potřeby této diplomové práce bude nejdůležitější částí zejména vliv terapie jako podpůrné léčby a relaxace na žáky/studenty.

Praktická část se zabývá reakcí žáků na zooterapii zejména s malými zvířaty, zejména jejich vhodností pro chov a využití ve školách a ve výuce. Jedna kapitola je věnována také historickému vývoji vztahu lidí a potkanů, na které měla být práce původně cíleněji zaměřena. Praktická část vyzkoumá, zda by se žáci těchto zvířat báli a nechtěli terapii podstoupit nebo naopak na zvířata reagovali pozitivně. Dále také jaká zvířata respondenti zvolí, jestli by zooterapii doporučili i žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a zda by měli žáci/studenti zájem o zookroužek ve škole.

Pro výzkum byli zvoleni žáci školního věku – konkrétně žáci druhého stupně a studenti středních škol, a to z toho důvodu, že studují učitelství pro 2. stupeň základních škol a střední školy. Chtěla bych zjistit, zda je tento typ terapie pro žáky a studenty užitečný a žádoucí a zda by měli zájem podstupovat výuku či zooterapii pravidelně, popřípadě zda by chtěli chovat zvíře přímo ve škole.

Věřím, že má práce bude přínosná především pro pedagogy žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, jejich rodiče a zooterapeuty. Práce by mohla být přínosem i pro speciální pedagogy, školní psychology a ostatní pedagogy – zejména vyučující přírodopisu, výchovy ke zdraví apod., kteří by byli ochotni a mohli žákům pomoci zvíře ve škole chovat.

1. Speciální vzdělávací potřeby

Pojmem děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) jsou v souladu se školským zákonem č. 561/2004 Sb. v platném znění označováni ti jedinci, kteří potřebují různé stupně podpůrných opatření k naplnění svých vzdělávacích potřeb a možností. Zpravidla je nutné upravit vzdělávací plán i školské služby a průběh vzdělávání vzhledem ke zdravotnímu stavu, životním podmínkám anebo kulturnímu prostředí žáka. Na tyto služby má nárok každý žák bezplatně a jsou poskytovány školou, školním či školským zařízením.

Žák se speciálními vzdělávacími potřebami má dle školského zákona č. 561/2004 Sb. v platném znění právo na:

- Vzdělávání, jehož obsah, metody, náplň a formy jsou uzpůsobeny potřebám žáka a jeho individuálním možnostem.
- Vytvoření podmínek nezbytných pro způsob vzdělávání.
- Poradenskou pomoc školy či školského poradenského zařízení.
- Bezplatné užívání speciálních učebnic, didaktických a kompenzačních pomůcek poskytovaných školou.
- Stanovení odpovídajících podmínek pro přijetí nebo ukončení vzdělávání.
- Žáci se zrakovým postižením – vzdělávání v Braillově písmu.
- Žáci se sluchovým postižením – náhradní způsoby dorozumívání, znakový jazyk.
- Žáci s tělesným postižením – upravené prostředí dle potřeb.
- Žáci s narušenou komunikační schopností – náhradní komunikační systémy (Michalík a kol., 2015).

Konkrétní podoba podpory žáka ve vzdělávání závisí na druhu a typu a míry znevýhodnění a jeho následného dopadu do vzdělávání žáka. Cílem vzdělávání žáka s SVP je co nejvíce rozvinout jeho socializaci, potenciál, samostatnost a připravit ho na jeho budoucí povolání a roli ve společnosti (Baslerová a kol., 2020, s. 17).

1.1 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Mezi žáky, kteří k naplnění svých vzdělávacích potřeb využívají podpůrná opatření či úpravu vzdělávacího plánu, dle § 16 školského zákona č. 561/2004 Sb., řadíme:

a) Žáky se zdravotním postižením – žáci tělesně, zrakově, sluchově, mentálně postižení, žáci s dlouhodobou nemocí či omezením zdravotního stavu a žáci s kombinovanými vadami.

b) Žáky s vadami řeči – dysfázie (vývojová porucha řeči ve všech rovinách), afázie (získaná organická nemluvnost), dysartrie (narušení schopnosti artikulovat), dyslálie (patlavost), mutismus (nemluvnost).

c) Žáky se specifickými poruchami pozornosti, učení a chování – ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou), ADD (porucha pozornosti), dyslexie (porucha čtení), dysgrafie (porucha psaní), dysortografie (porucha pravopisu), dyskalkulie (porucha matematických dovedností), dysmúzie (porucha vnímání a produkování hudby), dyspinxie (porucha křebsní), dyspraxie (porucha motorických funkcí), chování nerespektující normy, neschopnost udržet sociální vztahy, agresivita.

d) Žáky z odlišného kulturního prostředí či žáky mluvící jiným mateřským jazykem – ochranná či ústavní výchova, nízký sociální status.

e) Žáky nadané, pokud mají přidružené speciální vzdělávací potřeby – nadaní s poruchami učení, nadaní a Aspergerův syndrom, nadaní a ADHD, ADD.

1.2 Podpůrná opatření

Podpůrná opatření řeší vyhláška číslo 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných v platném znění.

Je možné poskytovat tato opatření v I. – V. stupni podpory v závislosti na potřebě úpravy ve vzdělávání žáka.

a) I. stupeň PO – jedná se o tzv. plán pedagogické podpory, kdy není třeba vyšetření v PPP ani SPC. Toto opatření navrhuje i zprostředkovává škola. Podpora spočívá v úpravě uspořádání třídy, zasedacího pořádku, metod a forem výuky, poskytování konzultací a podpory pedagogům a rodičům dítěte.

b) II. stupeň PO – pokud nejsou dostačující opatření I. stupně, doporučí škola vyšetření žáka ve školském poradenském zařízení pro zjištění míry potřeby podpory

ve vzdělávání. V tomto stupni se jedná o podporu v podobě úpravy metod a forem výuky, domácí práce, v případě potřeby navýšení hodin českého a cizího jazyka a poskytování speciálních učebnic a pomůcek. Individuální podpora může být definována v individuálním vzdělávacím plánu žáka.

c) III. stupeň PO – uplatňovány jsou všechny úpravy z předchozích stupňů PO a dále také nárok na pomoc asistenta pedagoga, předmět speciálně pedagogické péče, úprava maturitních a přijímacích zkoušek, a pokud to podmínky žáka vyžadují, je možné i prodloužit docházku základního, středního a vyššího odborného vzdělávání o 1 rok.

d) IV. stupeň PO – opět jsou uplatňovány úpravy z předchozích stupňů a přidává se možnost využití alternativní či augmentativní komunikace, uzpůsobení prostředí, využívání komunikačních systémů žáka se zrakovým nebo sluchovým postižením, individuální vzdělávací plán zde funguje jako podpůrné opatření. Samozřejmostí v personální podpoře je asistent pedagoga, dále také osobní asistent, tlumočnick českého znakového jazyka, přepisovatel pro neslyšící, školní psycholog a školní speciální pedagog.

e) V. stupeň PO – výuka vždy zahrnuje předmět speciálně pedagogické péče a je upravena vzhledem k individuálním potřebám žáka. Ve výuce bývají využívány speciální pomůcky – speciální klávesnice, komunikátory, počítače. Je možné také zkracovat vyučovací jednotky, respektovat potřeby pro individuální pracovní místo žáka, omezit počet žáků ve třídě.

1.3 Individuální vzdělávací plán (IVP)

Tento plán je dle vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných v platném znění zpracováván školou, vyžadují-li to vzdělávací potřeby žáka. Individuální vzdělávací plán je založen ve školní matrice žáka a obsahuje stupeň podpůrných opatření, úpravy v metodách a formách výuky, v obsahu učiva, časovém rozvržení, a pokud je třeba, tak i ve výstupech ze vzdělávání.

Individuální vzdělávací plán musí být zpracován nejpozději do 1 měsíce ode dne, kdy škola obdržela žádost zákonného zástupce nebo zletilého žáka. IVP zajišťuje škola, může být během docházky upravován vzhledem k individuálním potřebám

žáka. Škola s plánem seznámí všechny vyučující žáka, zákonné zástupce a také samotného žáka.

Školské poradenské zařízení nejméně jednou ročně vyhodnocuje plnění IVP a poskytuje škole, zákonným zástupcům i žákovi poradenskou pomoc. V případě neplnění IVP o této skutečnosti okamžitě informuje ředitele školy.

IVP navrhuje školské poradenské zařízení a zpracovávají jej pedagogové školy, do které žák chodí. Za zpracování odpovídá ředitel školy. V případě potřeby zahrnuje návrh na přidání předmětu speciálněpedagogické péče, pedagogické intervence nebo u žáků nadaných i obohacování učiva (Baslerová a kol., 2020, s. 24–25).

Při vytváření IVP, a to zejména u žáků s mentálním postižením, je důležité, aby dokument splňoval svou funkci – neměl by být příliš formální a tím pádem nepřesný a nekonkrétní. Nemělo by se jednat ani o příliš obsáhlý dokument, aby nedocházelo k nepřehlednosti či opisu. Samozřejmostí je možnost úprav plánu, očekávaných výstupů a úprav ve vzdělávání dle individuálních potřeb žáka – se souhlasem zákonných zástupců (Valenta, 2020, s. 24–26).

2. Zooterapie

Zooterapie má nejednotné definice a také nejasné legislativní ukotvení. Odborníci se shodují, že se jedná o terapii za pomoci účasti zvířat. V terapii se využívá kontakt člověka se zvířetem a jeho pozitivní působení na fyzickou či psychickou stránku, případně obojí. K těmto terapiím lze využívat téměř všechna domácí zvířata a také terapii provozovat různými způsoby (Bicková, 2020, s. 24).

Pojem zooterapie se využívá pro popsání práce zvířat a práce se zvířetem, kdy je žádoucí terapeutické působení na člověka. Zooterapie lze využívat ve školách, zařízeních poskytujících sociální služby a samozřejmě také ve zdravotnických zařízeních (Thelenová a kol., 2018, s. 18–20).

Zooterapie (někdy nazývána zvířaty podporovaná terapie) bývá souhrnné označení pro různé rehabilitační metody a aktivity pro fyzickou, psychickou a sociální podporu zdraví člověka. Tyto metody mají základ ve využití pozitivního působení kontaktu zvířete vůči člověku a naopak (Kalinová, 2003a, s. 30–31).

Zvíře může v terapii pomoci různými způsoby – rozveseluje při osamění, zprostředkovává komunikaci s okolním světem, pomáhá od fyzické bolesti, uvolňuje ztuhlé svalstvo atp. Důležitým člověkem v zooterapii je zooterapeut, který zvíře řídí a ovlivňuje jeho činnost a způsob pomoci. Lze konstatovat, že zvířata lidem pomáhají a výsledky zooterapie bývají často lepší, než klienti očekávají (Velemínský a kol., 2007, s. 30).

2.1 Historie zooterapie

V počátku zvířata sloužila především jako zdroj potravy, kožešiny a užitku, ale lidé si brzy začali uvědomovat i další pozitivní účinky zvířete na člověka. Jedním z prvních společníků lidí se stal pes, postupně lidé domestikovali další zvířata (Bicková, 2020, s. 19).

První zmínky o využití léčebných účinků zvířat jsou zaznamenány z řad léčebných zařízení: v Belgii v 8. a 9. století fungovala zooterapie jako doplňková léčba osob s mentálním postižením, v Anglii byla v 18. století zřízena léčebná zahrádka při klinice pro duševně nemocné v Yorkshiru, kde se pacienti starali o rostliny a drobná zvířata. V 19. století vzniklo také centrum pro pacienty s epilepsií

v Bethelu a využívalo jako léčebný prostředek psy, kočky, ovce, kozy a později i ptáky a koně (Velemínský a kol., 2007, s. 27–29).

V USA je zmíněna zooterapie pro rehabilitaci válečných veteránů v New Yorku z roku 1942. Americký psychiatr Boris Levinson v 70. letech označil zvíře v terapii za koterapeuta, který urychluje terapeutický proces. V dnešní době jsou již nesporně prokázány pozitivní účinky zvířat na lidské zdraví. To definuje WHO (World Health Organization – Světová zdravotnická organizace) jako stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody. V reakci na potřebu ukotvení zooterapie do lidského života vznikly organizace, které se terapiím věnují. Nejznámější organizací v Evropě je European Society for Animal-Assisted Therapy (ESAAT), která byla založena ve Vídni na Veterinární univerzitě roku 2004. Jejím hlavním cílem je výzkum, vzdělávání, propagace a rozvoj intervencí se zvířaty (Bicková, 2020, s. 22–24).

2.2 Legislativa

V České republice neexistuje zákon, který by přímo upravoval podmínky pro zooterapii. Existují pouze zákony, které hovoří o hygieně či chování lidí vůči zvířatům, ale neupravují podmínky vstupu zvířete do pedagogického či sociálního zařízení (Lacinová, 1997, s. 39).

a) Úplné znění zákona č. 501/2020 Sb. na ochranu zvířat proti týrání – účelem tohoto zákona je ochrana zvířat před týráním, bolestí a utrpením, poškozováním jejich zdraví a usmrcováním bez důvodu.

b) Zákon č. 419/2012 Sb. o ochraně pokusných zvířat – definuje prostředí a podmínky pro chov zvířat v laboratořích a zásady zacházení s nimi.

c) Zákon č. 302/2017 Sb. o veterinární péči – upravuje požadavky na přístup zvířat do prostor, kde se zooterapie praktikuje, a to včetně hygienických nároků (Tichá, 2007 s. 47 – 49).

d) Vyhláška č. 21/2013 o stanovení podmínek při chovu psů a koček – především pro ochranu proti tzv. množírám a nelidskému zacházení.

e) Vyhláška č. 22/2013 o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání – tato vyhláška stanovuje dle Evropské unie vzdělanost osob, které pracují se zvířaty – poráží je, starají se o ně, poskytují veterinární péči apod.

f) Vyhláška č. 411/2008 o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči – zahrnuje zvířata, o která musí být speciálně postaráno a žádost o povolení chovu těchto zvířat.

Etika chování lidí vůči zvířatům je nedílnou součástí každé zooterapie. Zvířata v zajetí jsou závislá na podmínkách a životu, který jim lidé připraví. Lidé jsou při chovu povinni dodržovat určité zásady kvality života zvířete (welfare zvířat) tak, aby nestrádalo, aby nebylo ohroženo na životě a zdraví a morální povinností člověka je také dodržet adekvátní a důstojné podmínky pro život zvířete nebo zvířat. Dalším povinným faktorem je veterinární péče, úleva od bolesti a utrpení v důsledku zranění či nemoci. Zvířata mají právo i na důstojný život a v případě chovných zvířat pro maso na humánní smrt (Jebavý, Burda, 2009, s. 10–33).

2.3 Mezinárodní organizace v zooterapii

2.3.1 International Association of Human-Animal Interaction Organizations (IAHAIO)

Tato organizace se nazývá International Association of Human-Animal Interaction Organizations, což v překladu znamená: Mezinárodní organizace sdružující společnosti zabývající se výzkumem vztahů mezi člověkem a zvířaty. Jedná se o jednu ze zastřešujících organizací v zooterapii. Sdružuje organizace zabývající se výzkumem a činností v oblasti zooterapie a pořádá jednou za tři roky konferenci, na které organizace prezentují dosažené výsledky (Velemínský a kol., 2007, s. 44–45).

Hlavním cílem této organizace je sdílení dosažených výsledků výzkumu a nových poznatků a zkušeností, výměna nových informací, budování spolupráce a vzdělávání specialistů i neodborné veřejnosti a také udílí ceny za přínos v oboru (IAHAIO, 2021).

2.3.2 Delta Society

Tato organizace má nejdelší zkušenosti s terapiemi za pomoci zvířat. Snaží se o odstraňování předsudků a také bariér, které znemožňují zvířatům se zapojit do běžného každodenního života.

Tato organizace byla založena ve Spojených státech amerických již v roce 1970. Součástí je i komise, která vytvořila standardy pro práci se zvířaty. Tyto standardy

obsahují etický kodex, který je nutno přijmout před tím, než se odborník či laik do programu zapojí (Tichá, 2007, s. 44–45).

2.3.3 European Society for Animal Assisted Therapy (ESAAT)

V překladu ji lze nazvat Evropskou asociací pro terapie s účastí zvířat. Tato organizace vznikla v rakouské Vídni roku 2004 a zastřešuje různé evropské zooterapeutické organizace.

Klade důraz na stanovení základních cílů zooterapie, garanci standardů v evropské zooterapii, a to zejména při přípravě, atestaci a udělování certifikátů zooterapeutickým týmům (ESAAT, 2021).

2.3.4 Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům (AOVZ)

Asociace vznikla v Praze roku 1995. Je členskou asociací organizace IAHAIO.

Jedná se o organizaci, která své cíle zaměřuje na šíření povědomí o pozitivních vlivech působení zvířat na zdraví lidí. Snaží se informovat veřejnost o účincích chovu malých zvířat a cílem je také vychovávat děti k pozitivnímu a odpovědnému přístupu vůči zvířatům, a to jak v rodinách, tak i ve školách.

Tato asociace sdružuje odborníky z nejrůznějších vědních disciplín – psychologie, pediatrie, pedagogiky, etologie, zvěrolékařství a jiné. Prvním předsedou AOVZ byl prof. Zdeněk Matějček, který se zabýval vztahy mezi lidmi a zvířaty celý život (Tichá, 2007, s. 45).

2.3.5 Česká hiporehabilitační společnost (ČHS)

Tato společnost u nás vznikla v roce 1991 a pro hipoterapii sdružuje odborníky – lékaře, fyzioterapeuty, cvičitele, parajezdce, ale i pacienty a rodiče dětí a zajišťuje také další vzdělávání odborníků v oboru.

Jejím hlavním cílem je zajistit odbornost pracovišť, kde se hiporehabilitace provozuje, poskytování bližších informací, výměna a sdílení zkušeností a další. Jako většina organizací se řídí určitými standardy a pravidly pro jednotlivé oblasti hiporehabilitace (Česká hiporehabilitační společnost, 2021).

2.3.6 Canisterapeutická asociace (CTA)

Tato asociace, založena roku 2003, se zabývá především canisterapií, ale také jinými terapiemi z oblasti zoorehabilitace.

Jejími důležitými cíli jsou oblasti propagace a osvěty, vzdělávání canisterapeutů, poskytovat informace laikům i odborníkům, zastřešovat etický kodex, pravidla a metody této terapie (Tichá, 2007, s. 45).

2.4 Indikace

Zooterapie je vhodná téměř pro každého člověka, a to různého věku. Nejčastěji se využívá u seniorů, osob se zdravotním postižením, u osob s poruchami autistického spektra, u osob s duševními a psychickými poruchami, u osob s chronickým onemocněním, epilepsií apod. Zvíře hraje důležitou roli i v duševní hygieně každého člověka. Vhodnost zooterapie posuzuje lékař spolu s rehabilitačním týmem (ergoterapeut, speciální pedagog, psycholog, fyzioterapeut atd.) s ohledem na individuální potřeby každého klienta (Odendaal, 2007, s. 25–30).

2.5 Dělení zooterapie

Zooterapie je možné dělit do dalších kategorií dle různých kritérií, mezi které patří: druh zvířete, metody a formy zooterapie, účastníci a klientela.

2.5.1 Dle druhu zvířete

V průběhu druhé poloviny minulého století se začaly formovat samostatné oblasti zooterapie dle druhu zvířete, které v zooterapii účinkuje (Karásková, Dohnal, 2011, s. 27).

a) *Canisterapie* – terapie, při které je využíván speciálně vycvičený pes. Pojem canisterapie vznikl v roce 1993 a jeho autorkou je Jiřina Lacinová. Je složen ze dvou slov – latinského *canis* (*pes*) a řecké *therapie* (*léčba*). Ne každý pes je vhodný pro canisterapii, záleží na povaze, výchově a socializaci (Velemínský a kol., 2007, s. 60–65).

Neexistuje ani vhodné či ideální plemeno psa. Každý člověk vnímá psa jinak v závislosti na věku – dítě psa vnímá jako živou hračku, dospělý jako přítele, ke kterému má povinnosti a jistou zodpovědnost, jinak ho vnímá i dospívající či člověk

s mentálním nebo zdravotním postižením. Některé psí rasy mají předpoklad k tomu být dobrými canisterapeuty, ale záleží velice na jejich povaze a také výchově. Není možné z každého psa vychovat terapeuta, stejně tak ale není možné vychovat ze všech psů jistého plemena skvělého terapeuta (Galajdová Z., 2011, s. 15–18).

Pes je jedním z nejrozšířenějších a také nejoblíbenějších domácích mazlíčků ve světě. Dokáže hlídat, chránit, bránit svého pána, ale také být asistentem pro osoby s tělesným postižením, vodícím psem pro osoby se zrakovým postižením a mnoho dalšího. Proto se stal také oblíbeným zvířetem pro využití v terapiích. Základním cílem canisterapie je rozpohybovat klienta, zabránit depresím, stresu, vylepšit sociální komunikaci a aktivovat samoléčiteléské schopnosti klienta (Nerandžič, 2006, s. 34–36).

Pes by v terapii neměl být vnímán jako terapeutický nástroj, ale jako partner nebo člen týmu. Proto by měly být dodržovány jisté zásady a welfare – pohoda zvířete. Základními zásadami je předcházet hladu a žízní, zajistit svobodu od nepohodlí, bolesti, nemoci, možnost poskytnout psovi uskutečnění jeho přirozeného chování a také svobodu od strachu a úzkosti. Terapie by žádnému zvířeti neměla přivodit jakékoli nepohodlí či nepříjemné pocity. Cílem je oboustranná pomoc a pozitivní emoce (Svobodová a kol., 2011, s. 160–163).

Při canisterapii se často provozuje tzv. polohování klienta, kdy se využívá přenos energie a tepla psího těla na člověka. Tento způsob canisterapie je oblíbený zejména mezi seniory či osobami s těžkým tělesným a mentálním postižením (Karásková, Dohnal, 2011, s. 27–28).

Nejčastější formou, kterou canisterapie probíhá, je tzv. návštěvní program. Ten spočívá v tom, že terapeut se psem navštěvuje různá zařízení v předem domluvený termín a čas a s jistou pravidelností. Vše probíhá s ohledem na klienty i psa – nesmí provozovat canisterapii vícekrát než třikrát týdně (Kalinová, 2003a, s. 96–100).

Průkopnickými zařízeními v České republice, které poskytovaly canisterapii, byly: Ústav sociální péče Kociánka v Brně a Psychiatrická léčebna v Praze v Bohnicích. Systematický vývoj této terapie u nás začal až v 90. letech minulého století (Thelenová a kol. 2018, s. 28–30).

Aktivity, pomocí kterých pes pomáhá v různých oblastech:

- **Hrubá motorika, koordinace pohybu a chůze** – využití psa jako motivace k chůzi či běhu, házení aportu, překonávání překážek atp.

- **Jemná motorika** – práce s obojkem a postrojem na psa, manipulace s granulemi

a pamlsky na odměňování, hlazení a česání psa, využívání pískajících hraček pro psy apod.

- **Kognitivní oblast** – cílená manipulace s předměty (např. jak nasadit vodítko nebo náhubek, rozlišování a třídění pomůcek a předmětů sloužících např. k péči o srst, ke stravě, různé kvízy a hádanky se psí tematikou atd.

- **Psychosociální opora** – pozitivní a libé pocity spojené s hrou a kontaktem se psem, bezprostřední přijetí člověka zvířetem apod.

- **Relaxace** – prostor pro uklidňující a příjemné aktivity (povídání si o psech), pes jako relaxační faktor (hlazení psa, povídání si s ním), polohování se psem (zejména klienti s tělesným postižením), česání psa, společný odpočinek klienta a psa atp.

- **Běžné dovednosti a sebeobsluha** – hygiena člověka i psa, úklid, stravování člověka i psa, oblékání – pes funguje jako motivace.

- **Pozitivní vztah ke psům a zvířatům obecně** – příjemné a radostné prožitky při kontaktu člověka se psem podporují pozitivní vztah k němu i k ostatním lidem (Tichá, 2007, s. 60–70).

b) *Felinoterapie* – pozitivní interakce mezi člověkem a kočkou pro podporu zdraví. Podobně jako u psů bývá využívána teplota kočičího těla, její dotyk a na rozdíl od psa také vibrace z kočičího vrnění. Tyto vibrace způsobují uvolnění a prohřátí svalů. Mimo jiné kočky a jejich srst poskytují hmatové stimuly, příjemné prožitky a zklidnění. Přítomnost koček pomáhá snižovat krevní tlak a psychické i fyzické napětí (Velemínský a kol., 2007, s. 263–276).

Kočky jsou specifické tím, že mají schopnost u lidí vyvolávat zdání absolutního klidu a vyrovnanosti a tím pocity relaxace a uvolnění. Zachovávají si ale také svou svobodu a nezávislost, což jim lidé mnohdy závidí. Kočky mohou podněcovat představivost, podporovat při uvolnění a relaxaci. Svou ohybností a elegancí uspokojují vizuální oblast a mohou tím podporovat sebejistotu, sebedůvěru a sebedůvěru. Další výhodou koček je jejich pořádkumilovnost a zvědavost, což může být dobrým vzorem pro správné a žádoucí chování dětí (Forman, Niederwieser, 2001, s. 30–36).

Statistická hodnocení z Austrálie či USA dokazují, že majitelé koček příliš často neumírají na infarkty myokardu a mozkové mrtvice. Kontakt s kočkou může u dětí rozvíjet také estetické a hudební citění – pomáhá při soustředění, podporuje fantazii a rozveseluje. Působení koček motivuje k pohybu (např. děti s dětskou mozkovou obrnou) a uklidňuje např. děti agresivní, děti s ADHD apod. (Nerandžič, 2006, s. 64–69).

Kočky bývají velmi pozitivním faktorem v životě lidí, a to zejména u dětí a seniorů, kterým schází kontakt s živým tvorem. Kočka může seniorům pomoci od bolesti, utrpení a díky odpoutání klienta od všednosti a stereotypu klienta velmi motivuje. U dětí kočka působí pozitivně na soustředěnost, podporuje estetické vnímání i citění a podporuje rozvoj komunikace. Děti s kočkami hrají loutkové divadlo, které podporuje představivost, navazování kontaktu se zvířetem, reakce zvířete na jednotlivé podněty (Hypšová, 2007, s. 276–278).

c) *Hipoterapie a hiporehabilitace* – hipoterapie je rehabilitační metoda, která využívá psychologické působení jízdy na koni a jeho pohyb přenesený na člověka, zatímco hiporehabilitace je obecný a zastřešující pojem pro rehabilitační aktivity za pomoci koně. Do této oblasti neodmyslitelně patří i pojem parajezdeckví, který se zabývá aktivitami s koňmi využívaných sportovci s tělesným postižením.

Zmínka o léčebném působení koně na člověka pochází již z let 171 – 179 n. l. v úvahách Marka Aurelia „Hovory se sebou“. Důležité záznamy o hiporehabilitaci se následně dochovaly až z 18. století – z dob Marie Terezie, kdy její osobní lékař (prof. Samuel Theodor Quellmalz) doporučoval jízdu na koni a označil ji jako trojrozměrnou, což platí dodnes. Učebnice s názvem „Medicina Gymnastika“ z roku 1750 popisuje jízdu na koni jako nejdůležitější gymnastické cvičení. Až začátkem 20. století se působení koně dostává do popředí zájmu ve zdravotnictví. Po první světové válce měla léčebná jízda na koni významný vliv pro válečné invalidy (Velemínský a kol., 2007, s. 216–221).

V České republice má hiporehabilitace již dlouholetou tradici. Huculské koně využíval k systematické terapii průkopník hipoterapie u nás – RNDr. Otakar Leiský na Zmrzlíku u Prahy. Dále se touto terapií zabývali odborníci v Rehabilitačním ústavu Hamzovy léčebny a další významní lékaři – MUDr. Lia Frantalová, MUDr. Václav Volejník, MUDr. Lubor Záhrada, MUDr. Zdeňkem Bašným a dalšími. Význam hipoterapie tedy stále roste a v roce 1991 byli výše uvedení lékaři spoluzakladateli

České hiporehabilitační společnosti (ČHS), která u nás zajišťuje oblast hiporehabilitace (Nerandžič, 2006, s. 82–84).

Pro hiporehabilitaci je důležité navázat vztah klienta a koně, odbourání úzkosti a výcvik koordinace. Se všemi činnostmi pomáhá tým, ve kterém je hipolog s kurzem od ČHS, lékař, speciální pedagog, psycholog, fyzioterapeut a ergoterapeut (Vízdalová, 2007, s. 222–228).

Hiporehabilitace využívá bio-psycho-sociálních potřeb člověka a prolínání relaxace a tenze svalů. Pohyb koně stimuluje člověka i v případě, že je více pasivní. Jedná se o skvělé propojení medicíny, psychologie a pedagogiky. U dětí hiporehabilitace zlepšuje sebevědomí, snižuje napětí, redukuje hyperaktivitu a podporuje činnost centrální nervové soustavy (Adámková Ségard, Hátlová, 2011, s. 59–64).

Hiporehabilitace probíhá v určitých fázích, které na sebe navazují:

I. fáze – terapie bývá zahájena zooterapeutickým úvodem. Ten představuje seznámení klienta s bezpečnostními a hygienickými pravidly, s chováním koně, s možnostmi péče o koně atd. pokud jsou klienti nezletilí, s pravidly bývají seznámeni i zákonní zástupci.

II. fáze – dochází k přímému kontaktu klienta s koněm. Nejprve se seznámí pouze ze země, kde klient na koně mluví, hladí ho, případně koni dá nějaký pamlsek. Pokud to stav klienta dovoluje, připravuje si koně k rehabilitaci sám, pouze pod dohledem terapeuta.

III. fáze – nyní již dochází k samotné jízdě na koni. Ta může probíhat formou sportovní a zábavné hry, koordinace pohybu a rovnováhy na koni, trénink soustředění apod. U klientů s psychiatrickými potížemi se často jedná spíše o jezdecký výcvik než o terapii, který vede ke kladné podpoře klientova psychického stavu.

IV. fáze – tato fáze je konečná a je zařazena po skončení terapie pro shrnutí a reflexi zážitků, pocitů a myšlenek prožitých při terapii. Tato fáze je nezbytnou součástí terapie a terapeut po celou dobu sleduje stav klienta – zda mu terapie vyhovuje a dostavují se žádoucí účinky či nikoliv (Vízdalová, 2007, s. 222–235).

d) *Ornitoterapie* – využívá k terapii různé druhy ptactva – např. papoušky, andulky, dravce. Tato terapie je přínosná zejména v psychorehabilitaci díky pohybu, inteligenci, zpěvu a barevnosti ptáků (Karásková a kol., 2011, s. 28).

e) *Delfinoterapie* – jedná se o terapii s delfiny. U nás není příliš využívána z důvodu špatné přístupnosti delfinů. Nejčastějšími klienty jsou děti s poruchami autistického spektra, poruchami chování a také děti s mentálním či tělesným postižením a psychickým onemocněním.

f) *Insektoterapie* – využívá hmyz pro terapii – zejména jeho pohyb a barevnost, ale také přikládání na tělo a dotyk (Velemínský a kol., 2007, s. 281–291).

g) *Malá zvířata* – křeček, králík, morče, potkan, činčila, fretka, myš.

h) *Další zvířata* – kozy, ovce, lamy, prasata, rybičky, želvy, plazi a mnoho dalších (Nerandžič, 2006, s. 138–145).

2.5.2 Dle metody

Zooterapii lze definovat také dle jejích metod – AAA, AAT, AAE, AACR:

a) AAA – Animal Assisted Activities (neboli aktivity za pomoci zvířat) je zooterapie zaměřená na zlepšení kvality života klientů – jejich pohyblivosti, komunikace, zájmů, sportovní a rekreační činnosti, motivace, aktivizace a dalších. Klienty zpravidla bývají lidé z domovů pro seniory, osoby se zdravotním postižením, žáci speciálních škol. Často se jedná o činnosti zaměřené na péči o zvíře, hlazení a hru se zvířetem (Velemínský a kol., 2007, s. 32–33).

b) AAT – Animal Assisted Therapy (neboli terapie za pomoci zvířat) je zooterapie, kterou provádí ergoterapeuti, lékaři, fyzioterapeuti, speciální pedagogové, psychologové

a další odborníci. Tato terapie podporuje rozvoj tělesných, duševních, citových a kognitivních funkcí klientů. Cílem je rozvoj konkrétních funkcí, proto je tato terapie často součástí podpory léčby nebo rehabilitace (Nerandžič, 2006, s. 24–26).

c) AAE – Animal Assisted Education (neboli vzdělávání za pomoci zvířat) je terapie zaměřená na zlepšení sociálních dovedností, zejména v oblasti výchovy a vzdělávání. Tato terapie může probíhat formou besedy, přednášky či zájmového kroužku pro žáky s cílem osobního rozvoje a motivace k učení. Zvíře je možno využít jako prostředníka pro vzdělávání, názornou ukázkou či zábavnou formou výuky. Terapie

je vhodná zejména pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (Karásková, Dohnal, 2011, s. 29).

d) AACR – Animal Assisted Crisis Response (neboli krizová intervence za pomoci zvířat) využívá zvíře pro kontakt s člověkem v krizové životní situaci s cílem zlepšení psychického, ale i fyzického stavu, odbourání stresu a ke stabilizaci krizové situace. Klienty bývají oběti trestných činů, přírodních katastrof, teroristických činů apod. Zvíře podporuje empatii, komunikaci a interakci (Velemínský a kol., 2007, s. 34).

e) AAI – Animal Assisted Intervention (neboli intervence za pomoci zvířat) je krátkodobá forma zooterapie, která cílí na konkrétního klienta a jeho individuální problém v určité situaci. Účelem tohoto druhu terapie je předejít či zabránit negativním dopadům na klienta v důsledku nepříznivé situace (Tvrdá, 2020, s. 14–24).

2.5.3 Dle formy

Zooterapie probíhají v určitých formách. Lze je praktikovat jednotlivě či ve skupině, proškoleným laikem nebo profesionálním zooterapeutem. Formy zooterapie lze kombinovat a prolínat, ale je nutno dodržet jejich specifické podmínky.

V rámci AAA, AAT, AAE využíváme tyto formy zooterapie:

a) návštěvní programy – jedná se o jednu z nejrozšířenějších forem zooterapie, kdy dochází terapeutický tým do nějakého zdravotnického či jiného zařízení, nebo i do domácnosti klienta.

b) jednorázové aktivity – představují krátkodobé terapie pro veřejnost (ukázky, prezentace, přednášky).

c) pobytové programy, které mohou být jednorázové či opakující se (na táborech, statcích, farmách).

d) rezidenční program – zvíře je v zařízení umístěno natrvalo a provozuje tak zooterapeutickou činnost.

e) ambulantní program – zvíře je k zoterapii užíváno v ordinaci, kam klient pravidelně dochází.

f) program péče o zvíře – v této terapii se klient o zvíře sám stará, čímž se podporuje jeho samostatnost, motivace, zodpovědnost, ale i svobodná vůle. Lze kombinovat s ergoterapií, péčí o rostliny apod.

g) zooterapie s asistenčními zvířaty – zvířata (nejčastěji psi) jsou předána do péče klientů, kde jim pomáhají s integrací, komunikací, běžnými denními činnostmi a jsou vycvičeni k přímé pomoci. Zooterapeutem je tak sám klient nebo jeho rodinný příslušník.

Pro zlepšení účinků lze využít například více druhů zvířat najednou, nebo spojit zooterapii s bazální stimulací, muzikoterapií, ergoterapií, aromaterapií či arteterapií (Freeman, 2007, s. 35–37).

2.6 Zooterapie v období dětství a dospívání

Pozitivní účinky zvířat na děti se využívají zejména pro náplň volného času. Pokud rodiče dítěti zvíře pořídit nechtějí, nejčastěji se jedná o překážku z důvodu času, prostoru, přílišné zodpovědnosti nebo z hygienických důvodů. Pokud má dítě zvíře, má za něj jistou odpovědnost – venčení, krmení, čištění klece apod. podle druhu zvířete. Mezi nejčastější zvířata, která děti mají, jsou psi, kočky, ale v dnešní době již také králíci, morčata, křečci a další. Péče o zvíře by mělo být pro dítě spíše potěšením, ne zatížením.

Péče o zvíře může dětem zajistit přínos v různých oblastech – kognitivní, sociální, emoční, ale i v oblasti motoriky a životního stylu.

a) Kognitivní oblast – zvíře působí jako vizuální a zvukový podnět, rozvíjí tak pozorovací schopnosti, tvořivou činnost (prolézačky pro zvíře, malování zvířete apod.). Dítě může volně se zvířetem mluvit, čímž se zdokonaluje verbální i neverbální komunikace a slovní zásoba, jazykový cit.

b) Sociální oblast – dítě se učí respektování potřeb druhých, empatii, komunikaci (zejména neverbální). Zvíře může dítě podpořit v těžkých chvílích, aby se necítilo samo. Rozvíjí také ochranné a pečovatelské postoje – ohleduplnost, něžnost, obětavost a další.

c) Emoční oblast – je prokázáno, že zvíře působí velmi pozitivně na emoce lidí. Dítěti může poskytovat emocionální oporu, dobrou náladu, pocity štěstí a pochopení. Kontakt zvířete dítěti zvyšuje sebevědomí a sebedůvěru.

d) Oblast motoriky – podpora hmatové stimulace při hlazení, škrábání a manipulaci se zvířetem. Rozvoj hrubé motoriky při běhání, chůzi, skákání apod., dále jemné motoriky při zacházení s malými zvířaty – hlazení, krmení. Důležitá je také

rehabilitační činnost a působení zvířecího tepla a pohybu při ježdění na něm (kůň, koza atd.).

e) Oblast životního stylu – dítě se učí plnit povinnosti i v rámci volného času, cítí smysluplnou a příjemně prožitou náplň volného času. Učí se hygieně – uklízet po zvířeti, pečovat o jeho i svou hygienu (česání, mytí misek, klece, neopomínat mýt si ruce po manipulaci se zvířetem). Dítě je lépe vedeno ke zdravým návykům – pravidelná a bohatá strava, dostatek tekutin, kvalitní spánek a dostatečná hygiena (Karásková, Dohnal, 2011, s. 29–33).

3. Zooterapie zaměřená na hlodavce a malá zvířata

3.1 Potkan

Potkan neboli *rattus norvegicus* je příbuzným druhem křesy obecné (*rattus rattus*). Oba tyto druhy pocházejí z různých částí Asie. Z jihoasijské větve se dále vyvinuly křesy obecné, zatímco ze severoasijské větve se vyvinuly tzv. „křesy norské“ – tedy potkani. Evoluční stáří potkanů je odhadováno na půl milionu let, ale do Evropy se dostali teprve před 200 lety.

Potkani a křesy byli, a ještě stále jsou, často označováni za škůdce a roznašeče nebezpečných chorob. Proto byli často hubeni různými jedy. Není přitom prokázáno, že by v Evropě v letech 1340–1740 šířili hlízový mor neboli tzv. černou smrt. Tu měli údajně přenášet křysí blechy, kterým se ale daří pouze ve velmi teplých klimatických podmínkách, což v Evropě nastává pouze v několika letních měsících. Vínou na velké nákaze a úmrtnosti měly tedy pravděpodobně na svědomí spíše velmi špatné hygienické podmínky tehdejší doby (Bull, 2001, s. 4–7).

V dnešní době je potkan velice rozšířeným hlodavcem – žije na všech kontinentech kromě Arktidy, Antarktidy a některých ostrovů. Živí se prakticky čímkoli, a ačkoli je hlodavcem, nepohrdne ani masem a je schopen strávit i pro jiné druhy hůře stravitelnou potravu. Potkani se navzdory všem předsudkům řadí mezi nejinteligentnější hlodavce na světě a při správné péči a zacházení mohou být velice přátelští (Čacká, 2015, časopis Potkan 03/15, s. 4–10).

Potkani se od roku 1890 začali hojně využívat pro laboratorní pokusy. Vzhledem k jejich nízké náročnosti na prostor a stravu je až 30 % pokusů prováděno na potkanech a 60 % na myškách. To s sebou ale nese rizika – potkani mají kvůli vyvíjení náchylnosti k rakovině a poškozené genetické výbavě sklony k rakovinnému bujení a respiračním chorobám (Bull, 2001, s. 8–11).

Vzhledem k jejich potřebě žít v blízkosti člověka, hravosti a přizpůsobivosti se tito malí hlodavci dostávají do povědomí lidí a také se stávají oblíbenějšími domácími mazlíčky. Potkani jsou velmi inteligentní, hraví a zvědaví, potřebují jen málo místa, jejich pořízení i strava jsou cenově dostupné. Potkan se může stát velmi dobrým přítelem člověka a být na něm takřka závislý. Velikou nevýhodou je krátký život potkanů – pouze kolem dvou až tří let (Gassner, 2000, s. 3–4).

Novinkou v oblasti genetiky u potkanů je současná rozmanitost barev, tvaru hlavy a uší, typu srsti i vousů. Existují tzv. potkani dumbo, kteří mají jiný tvar lebky a uši mají uložené na boční straně hlavy, zatímco klasický potkan má uši na vrchu hlavy. Srst může být dlouhá, saténová, kudrnatá a jsou vyšlechtěny i rasy bez srsti. Barvy potkanů jsou také rozmanité, nejsou pouze šedé či hnědé a mohou být také různě stínování, vícebarevní a s rozmanitými kresbami (Čacká, 2020, 22–51).

Při terapii pozitivně působí zejména vizuálními prostředky – panáčkováním, triky, pohybem a postojem těla, a také dotykem – šplháním, vousky, očicháváním, olizováním. Pro terapie ještě není příliš často využíván, ačkoli je vhodným a nenáročným zvířetem (Mahelka, 2007, s. 297).

3.1.1 Rattusterapie

Pojem rattusterapie není oficiální, ale je využíván potkaními terapeuty. Využití potkanů v terapii se již od roku 2000 věnuje společnost Pes a člověk, která vydává také časopis Potkan, kde tuto terapii blíže specifikuje. Samostatná terapie s potkany se vyskytuje zřídka, potkani bývají zpravidla koterapeuty a jsou součástí canisterapeutického týmu spíše jako zajímavost. V České republice existuje jen pár potkanů, kteří prošli výcvikem a jsou certifikovanými zvířecími terapeuty (Prošková, 2015).

Zooterapie s potkany a také malými zvířaty obecně u nás nemá přesná pravidla. Potkani jsou, stejně jako jiní zvířecí terapeuti, vybíráni velmi pečlivě – hodnotí se přátelskost, snášenlivost, ochota se učit, klidnost, nebo naopak aktivnost zvířete. Potkan rychle pochopí, kdy se jedná o práci, ale terapie by mu neměla přinášet stres nebo nepříjemné pocity. Naopak by měl být potkan kontaktní, aby mu terapie přinášela radost. Klidnější zvířata v terapii spíše odebírají nepříjemné pocity klientů, aktivnější potkani zase přinášejí klientům radost. I pro potkaní terapeuty platí potřeba řádného odpočinku po terapii, kvalitní stravy plné vitamínů a spánku (Prošková, 2013, časopis Potkan 01/13, s. 4–10).

3.2 Králík

Králík domácí neboli *Oryctolagus cuniculus f. domestica* vznikl domestikací králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus Linnaeus*). Od králíka divokého se liší velikostí, rozmanitostí srsti, jinými tělesnými proporcemi. Může mít delší

a kudrnatou srst či uši visící dolů podél hlavy. Menší nebo zakrslá plemena bývají energičtější a živější, zatímco větší plemena bývají klidnější. Králíci se stávají velmi oblíbenými domácími mazlíčky pro svou hravost, roztomilost, a ne příliš velkou náročnost na chov (Wegler, 2009, s. 4–6).

Králíci jsou mezi dětmi jedni z nejoblíbenějších zvířat, a ačkoli nepatří mezi hlodavce, jsou za ně často mylně považováni. Mají uklidňující vliv, pozitivně působí na bolest, je možné je využívat i u psychoterapií u citově deprivovaných dětí. Často působí i na taktilní vjemy u dětí se zrakovým postižením. Králík se často využívá pro terapii u dětí s poruchami autistického spektra, s elektivním mutismem, s depresemi a úzkostnými stavy, s poruchami učení a chování, u osob s mentálním postižením a u osob slabozrakých či nevidomých (Mahelka, 2007, s. 292–295).

3.3 Křeček, morče

Křečci a morčata jsou spolu s králíky nejčastějšími domácími mazlíčky dětí. Opět je velkou výhodou rozmanitost druhů, velikostí a barev. Zatímco křeček je spíše noční tvor a samotář vhodný k pozorování a péči, morče je hravější a aktivnější přes den. Při správném zacházení a opatrnosti z nich mohou být dobrými kamarády (Fritzsche, 2010, s. 4–9).

Svým roztomilým vzezřením a častou mírnou povahou jsou vhodnými zvířaty pro terapie zejména u dětí. Další výhodou může být nízká náročnost chovu, malá tělesná velikost a snášenlivost. Využití křečků a morčat v terapii se velmi podobá terapii s králíky – využívají se u dětí s poruchami autistického spektra, k podpoře komunikace, zlepšování stavu u pacientů v kómatu (Mahelka, 2007, s. 295–296).

3.4 Činčila

Činčila je hlodavec z Jižní Ameriky. Dříve byly činčily loveny pro maso a jejich jemnou srst. Jsou velmi příjemné na dotek díky jemné, hebké a husté srsti. Jako většina hlodavců žijí ve skupinách s určitou hierarchií a člověka přijmou mezi sebe. Jsou velmi kontaktní a nevádí jim dotek, vyžadují citlivý přístup, toleranci a pozornost. Velkou výhodou činčil je jejich dlouhověkost – mohou se dožít až 20 let. Činčil existují pouze dva druhy – činčila krátkoocasá a dlouhoocasá. Vyskytují se ale v mnoha barvách (Schmidt-Röger, 2006, s. 2–9).

Díky husté a hebké srsti činčil je při doteku a hlazení docíleno velmi pozitivních taktilních pocitů. Činčily mají také hypoalergenní srst, tudíž jsou vhodné i pro alergiky. Činčily bývají využívány jako terapeuti u dětí během hospitalizace a těší se velkému úspěchu také u pacientů při rehabilitaci po popáleninách. Jejich jemná srst pozitivně působí i na klienty s psychickými traumaty, se změnami vnějšího vzhledu – jizvy po popáleninách, po transplantaci a pomáhají při sociální rehabilitaci (Mahelka, 2007, s. 296).

3.5 Fretka

Fretky jsou domestikovaným druhem tchoře tmavého. Jsou to velmi zvědavá, aktivní a neposedná zvířata. Chtějí objevovat a hrát si. Neřadí se mezi hlodavce, ale patří do lasicovitých šelem. Dříve byly fretky loveny a často zaměňovány s hranostaji, ale dnes bývají chovány jako domácí mazlíčci. Mívají různé barevné kombinace a dožívají se v průměru 8–12 let (Ullrich, 2003, s. 4–11).

Fretky si velmi dobře rozumí s dětmi s poruchami autistického spektra, s dětmi s problémy v komunikaci a s osobami osamělými. Mohou být vhodným rozptýlením a odchylkou od stereotypního života. Dominující terapií s fretkami je tedy terapie v oblasti sociální rehabilitace (Mahelka, 2007, s. 298).

4. Možnosti užití zooterapie ve vzdělávání

Zooterapie bývá využívána zejména ve školách speciálních, které jsou zaměřeny na tělesné či zrakové postižení. Nejčastěji využívána je canisterapie, a to zejména v rámci ucelené rehabilitace. Ve škole speciální je v rámci canisterapie využíváno polohování – u dětí s poruchami autistického spektra, s tělesným anebo kombinovaným postižením. Polohování na děti působí relaxačně i stimulačně. Dále se využívají aktivity se psem, při kterých dochází k rozvoji hrubé a jemné motoriky, rozumové a komunikační oblasti, sluchové i zrakové vnímání, paměť a pozornost. Při canisterapii mohou být využity i prvky alternativní a augmentativní komunikace, která je využívána a rozvíjena formou různých aktivit (Bradáčová in Hanák, 2011, s. 78–82).

Někteří autoři používají také ne příliš známý termín animal-assisted interventions (AAI), kdy se jedná o intervenci za pomoci zvířat. Tyto aktivity jsou využívány u dětí s poruchami autistického spektra a jedná se zejména o výchovně edukační momenty. Děti si nacvičují sociální situace a prohlubují tak své dovednosti prostřednictvím zvířete (nejčastěji psa). Děti se naučí komunikovat se zvířetem prostřednictvím změny tónu hlasu, intonace, hlasitosti apod., snaží se respektovat citlivost zvířete na hluk a hlas. Existují asistenční psi pro děti s PAS, kteří podporují komunikaci, sebevědomí, upevňují sociální vazby a zvyšuje bezpečnost dítěte (Tvrdá in Bicková, 2020, s. 64–70).

Chování zvířat ve školách má pozitivní i negativní dopady. Mezi pozitivními se objevuje rozvoj environmentální výchovy, klíčových kompetencí, vede ke zklidnění a zmírnění stresu – žáci se poté více těší do školy. V rámci kolektivu se zlepšuje komunikace, spolupráce a pracovitost. Mezi negativa se paradoxně řadí odcizení dětí od přírody, kterou tolik nevyhledávají či podceňují. Děti také hůře určují, která zvířata jsou hospodářská (domácí) a která jsou domácími mazlíčky (Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat – Jančaříková K., 2008, s. 54–57).

4.1 Podoby vzdělávání se zvířaty

Využití zvířat ve vzdělávání může mít mnoho různých podob. Vždy by mělo být vzdělávání se zvířaty a jeho formy zařazeno do ŠVP dané instituce v rámci RVP.

Uváděny jsou i zásady, podmínky, způsoby, organizační formy, hlavní cíle a principy.

Podoby účasti zvířete, se kterými je možno se setkat v rámci vzdělávání se zvířaty:

4.1.1 Podoba návštěvy

Hojně využívanou podobou vzdělávání za přítomnosti zvířat je návštěva – a to zvířete v zařízení nebo návštěvní program či exkurze dětí u zvířat. Zvíře bývá přiváděno do zařízení, kde je využíváno k aktivaci dětí nebo jako vzdělávací prvek. Nejčastěji využívanými zvířaty pro návštěvu vzdělávacích institucí bývají psi, křečci, králíci, morčata, ale také želvy nebo hadi. Při exkurzi dětí za zvířaty bývají často volena hospodářská zvířata – ovce, kozy, krávy anebo draví ptáci. Velkou výhodou návštěvní podoby bývá možnost navštívit nebo pozvat velkou škálu zvířat v poměrně krátkých časových intervalech. Tyto návštěvy mohou poskytovat odborníci, chovatelé, rodiče či samotní pedagogové (Jančaříková, Havlová, 2014, s. 15–20).

4.1.2 Podoba třídního nebo školního chovu

Tato forma vzdělávání účastí zvířete je dlouhodobá – jedná se o celoživotní péči o zvíře (křečka, morče, hada apod.) či ekosystémový komplex (akvárium). Děti se učí jak o zvíře co nejvhodněji pečovat, uklízet jeho obydlí, krmit zvíře, dodržovat jeho režim – dostatek podnětů ke hraní, ale také klid a spánek. Celková péče o zvíře u dětí rozvíjí odpovědnost, trpělivost a také empatii či citlivost. Zvíře je zdrojem pozitivních podnětů, poznání, potěšení. Nutné je dodržovat přísně péči o zvíře, aby děti nebyly vedeny k nedbalosti o zvíře. Důležitý je výběr zvířete – méně vhodná jsou zvířata aktivní v noci, žáci by je přes den mohli rušit (Jančaříková, Bravencová, 2010, s. 13–15).

Zvířata mohou být chována ve třídě, na chodbě anebo také na zahradě ve voliérách či kotcích. Dnes není již příliš obvyklý užitkový chov např. slepic. Příkladem chovu je Mateřská škola Čtyřlístek v Kolíně, kde paní učitelka Jana Pokorná již v roce 1990 založila přírodovědnou třídu. V té se s dětmi věnovala chovu různých zvířat – křečků, pískomilů, králíků, dále také neobvyklých raků, pakobylek a strašilek. Ve třídě jsou neustále přítomna akvária a paní učitelka se s dětmi se starala i o podvyživeného ježka, kterého na jaře vypustili do přírody. Zvířata aktivně zlepšují psychosociální klima ve třídě, děti si mohou nacvičovat krmení špetkou, barvy (např. rybičky v akváriu)

a celkově podporují a rozvíjí jemnou motoriku u dětí. Zvířata u dětí v mateřské škole působí pozitivně také na rozvoj environmentální výchovy, zklidnění dětí, zlepšení komunikace a pracovitosti. Důležitým faktorem, který je nutný brát v potaz, je alergie dětí. Proto je u alergiků vhodné vybrat zvíře, které alergie nevyvolává – např. plazi, šneci, hmyz, rybičky (Jančaříková a Havlová, 2014, s. 20–26).

4.1.3 Podoba péče o volně žijící zvířata

Poslední neméně oblíbenou a zároveň nejméně náročnou podobou vzdělávání se zvířaty je péče o volně žijící zvířata. Děti se seznamují s volně žijícími druhy zvířat u nás, jejich potravou a způsobem života. Tato péče mívá podobu nošení krmiva pro srny a divoká prasata do krmelců, krmení ptáků v krmítku, zajišťování míst s vodou, ale také výroba a instalace hmyzích domečků a nádrží pro vodní živočichy. Děti tak získávají lepší představu o tom, které živočichy u nás mohou v přírodě potkat a jak se k nim chovat (Jančaříková a Havlová, 2014, s. 23).

4.2 Vhodná a nevhodná zvířata pro třídní chov

Existují zvířata, která jsou vhodná pro chov ve školách, ale také která jsou méně vhodná nebo úplně nevhodná, a to s ohledem na žáky nebo samotná zvířata.

Naprostou nevhodnou jsou zvířata jedovatá, agresivní či jinak nebezpečná. Potíže mohou být s masožravými zvířaty a nutností krmit je živými tvory (např. hadi). Nejvhodnějšími a pro děti nejvíce atraktivními zvířaty bývají hlodavci, kteří krátkodobě vydrží bez denní péče – pískomilové, osmáci degu, křečci džungarští, potkani, činčily (u křečků a činčil bývá problém s jejich aktivním nočním životem). Králík nebo morče vyžadují denní péči, proto bývají pro třídní chov nevhodní. Dále se ve školách chovají ptáci – nejčastěji papoušci nebo andulky. Ptáků se ale nelze dotýkat a mohou být velice hluční – proto bývají chováni spíše ve voliérách na zahradách či chodbách školy. Oblíbenými zvířaty bývají také plazi a obojživelníci – želvy, hadi, žáby a ještěři (kteří nesmějí být jedovatí). Zejména pro alergiky jsou spolu s bezobratlými živočichy velmi vhodní. Zvíře je vždy nutno vybírat dle požadavků školy, učitele, rodičů a dětí (Jančaříková a Bravencová, 2010, s. 26–33).

4.3 Vzdelávání za pomoci zvířat v RVP

Účast zvířete ve vzdělávání má za úkol rozvoj klíčových kompetencí uvedených v rámcovém vzdělávacím plánu jednotlivých vzdělávání (předškolního, základního či speciálního).

4.3.1 RVP PV

Propojení vzdělávání s účastí zvířat vzhledem ke vzdělávacím oblastem pro předškolní vzdělávání:

- Dítě a jeho tělo – rozvoj hrubé a jemné motoriky, pohybových schopností a rozvoj smyslů, uvědomování si vlastního těla.
- Dítě a jeho psychika – rozvoj a posilování komunikace, kognitivních schopností, rozvoj smyslového vnímání a poznávacích citů, poznávání sebe sama.
- Dítě a ten druhý – respektování pravidel, rozvoj empatie, zlepšování vztahů s druhými, rozvoj verbální i neverbální komunikace.
- Dítě a společnost – rozvoj schopností žít ve společenském soužití, prohlubování spolupráce a začlenění do společnosti.
- Dítě a svět – rozvoj povědomí o přírodě, vývoji a rozmanitosti druhů živočichů, úcty k živé i neživé přírodě a celkově k planetě Zemi (Jančaříková a Havlová, 2014, s. 36–40).

4.3.2 RVP ZV

Propojení vzdělávání s účastí zvířat vzhledem ke vzdělávacím oblastem pro základní vzdělávání:

- Český jazyk a literatura – zvířata bývají využívána pro popis, citově zabarvený popis, líčení, eseje a vyprávění. Mají důležitou úlohu zejména v bajkách.
- Matematika – měření teploty, počítání objemu a obsahu např. akvária, počítání spotřeby potravy za určitý čas apod.
- Člověk a příroda (přírodopis) – zařazení živočichů do druhu, řádu apod., potrava, mikroskopování, pozorování, pokus, zoogeografie.

- Výtvarná výchova – fotografování a kresba zvířat, návrh ubikace pro zvíře – klec, terárium, akvárium.
- Člověk a svět práce – neboli pracovní činnosti – úklid ubikace, tvorba krmítek, domečků, pomůcek pro zvířata.
- Průřezové téma environmentální výchova – zejména welfare zvířat, environmentální etika, život a smrt, zvíře jako živá bytost s city – bolest, strach, radost, spokojenost (Jančaříková a Bravencová, 2010, s. 24–25).

4.3.3 Klíčové kompetence pro život

Vzdělávání s účastí zvířat si klade za cíl i rozvoj celoživotních klíčových kompetencí, které jsou dle RVP definovány následovně: jedná se o soubor vědomostí, schopností, dovedností, hodnot a postojů důležitých pro osobní rozvoj jedince s cílem jeho zapojení do společnosti a uplatnění v životě.

V rámci základního vzdělávání má zooterapie pomoci rozvíjet následující kompetence:

- a) Kompetence k učení – dítě má zájem dozvědět se nové informace o zvířeti, které v něm podněcuje otázky, motivuje pro celoživotní učení.
- b) Kompetence k řešení problémů – zvíře zvyšuje motivaci hledání možností řešení problémů, podporuje představivost.
- c) Kompetence komunikativní – rozvoj komunikace, zvíře přináší nová témata, podporuje verbální i neverbální komunikaci.
- d) Kompetence sociální – schopnost spolupráce s ostatními i se zvířaty, zlepšení empatie, respektování a tolerance druhých, učí se ohleduplnosti. Zvíře dítě učí také chránit fyzické, duševní i sociální zdraví.
- e) Kompetence občanské a pracovní – příprava na roli ve společnosti, zvíře může pomoci dítěti lépe určit svou životní i profesní orientaci (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 72–74).

5. Zooterapie v současnosti

V současné uspěchané době je dřívější častý kontakt s přírodou nahrazen alespoň péčí o domácího mazlíčka. Pokud ale někteří lidé nemohou mít vlastní zvíře, zooterapie je vhodnou alternativou. V současnosti se zooterapie nejčastěji provozuje v zařízeních pro seniory nebo děti, ve školách, v institucích zaměřených na péči o osoby s postižením (Gardiánová, Hejrová, 2015, s. 194–195).

Pozitivní účinky zooterapie jsou prokázány výzkumy v oblasti psychologie, neurobiologie a evoluční biologie. Výzkumy prokazují, že u dětí dochází při kontaktu se zvířetem k uvolňování hormonu oxytocinu, který pomáhá předcházet nepříjemným pocitům. Zvíře vyvolává v dětech i dospělých příjemné pocity – radost, uvolnění, potřeba oslovovat zvíře uklidňujícími a milými výrazy. Rovněž může vyvolat touhu po objevování, indikovat aktivitu a podporovat zvědavost dítěte. Obecně zvíře zajišťuje pozitivní účinky v několika oblastech:

- a) emoční oblast – bezpečí a pohodlí, dítě není zvířetem odsuzováno ani odmítáno, pozitivní emoce
- b) oblast náklonnosti a podpory – posílení sebevědomí a sebedůvěry dítěte, pomoc při hledání role a místa, kam dítě patří, podpora citlivosti a empatie
- c) sociální oblast – dítě se učí adekvátní reakcím, sociálním dovednostem, zvyšování odolnosti dítěte vůči frustraci a nepříjemným pocitům (Fehr, Kolb Jacob, 2018, s. 3–10).

Zvířata a kontakt s nimi se často využívá u lidí trpících posttraumatickým stresovým syndromem, s psychiatrickými nemocemi, také léčí depresi, snižují krevní tlak a u lidí trpících Alzheimerovou chorobou předchází kontakt se zvířetem úzkostným pocitům. Do dnešní doby bývají k terapiím využívány pijavice, které léčí zejména kožní a podkožní a kardiovaskulární onemocnění, oční choroby i revmatoidní artritidu. Dalšími neobvyklými látkami využívaných v medicíně jsou včelí, hadí či škorpióní jed pro jejich specifické enzymy, které v malém množství vyvolávají žádoucí reakce a úlevu od bolesti (léčba srdečních chorob a bolestí na hrudi) či otoků (např. u artritidy). Škorpióní jed zabraňuje tělu před nepřijetím transplantovaného orgánu (Vani, 2018, s. 77–82).

S ohledem na požadavky a nároky současné obtížné doby vzniká nová organizace – the Association for Animal-Assisted Interventions Professionals pro pracovníky v oblasti intervence za pomoci zvířat, která probíhá převážně formou terénní práce. Tato organizace má vzniknout v roce 2022 a jejím cílem je sdružit pracovníky oblasti této zooterapie, možnost sdílet své zkušenosti a znalosti, podněcovat výzkumy a dále tyto pracovníky vzdělávat (Animal-Assisted Intervention for Professionals, 2021).

Vzhledem k současné nepříznivé situaci vlivem onemocnění Covid-19 a následné karantény a zákazu návštěv (ochrana nejen pro člověka, ale i pro zvíře) jsou pozastaveny zooterapeutické aktivity v domovech pro seniory, dětských domovech, ústavech pro osoby s tělesným postižením a všech dalších institucích. Lidé, kteří jsou na zooterapii zvyklí a velmi jim pomáhá, jsou tedy nyní bez pomoci zvířat a trpí tím jejich fyzické i duševní zdraví. Někteří terapeuti mají proto dohodu se zařízeními, že zvířata pouze zapůjčí, aby klienty alespoň potěšili, protože samotným terapeutům není vstup do zařízení povolen. Zrušeny jsou také zkoušky či výcvik zvířat (*Poptávka po psích pomocnících během pandemie roste, výcviková střediska nestihají*, 2020).

5.1 Výhody zooterapie

Výhody zooterapie byly již několikrát v této práci zmíněny. Lze je shrnout do oblastí, ve kterých nám zvířata pomáhají – psychická, fyzická, duševní a společenská oblast. Zvířata nám mohou pomoci cítit se lépe a více potřební, zahánět nudu či nepříjemné pocity. Dokáží v lidech vyvolat radost, štěstí, klid a sounáležitost. U dětí a dospívajících podporují zejména komunikaci, spolupráci a toleranci. Dokáží naučit, jak být ohleduplný a zodpovědný nejen ke zvířatům, ale i k ostatním lidem. Zvířata podporují také schopnost relaxovat, mohou uvolňovat tělesné napětí a pomáhat od bolesti. Vlastnit zvíře či navštěvovat zooterapii může být pro člověka velmi prospěšné ve všech ohledech (ICAAD, 2020).

5.2 Rizika zooterapie

Zooterapie není pouze o výhodách, ale nese s sebou i určitá (zejména zdravotní) rizika. Onemocnění, která se přenášejí ze zvířete na člověka, se nazývají zoonózy. Zoonózy mohou být bakteriální, virové, plísňové a parazitární. Mezi častá onemocnění, která mohou zvířata na lidi přenést, jsou: toxoplazmóza, Lymeská borelióza, salmonelóza, dále paraziti – škrkavky, klíšata, blechy a mnohé další. Tento

problém je překážkou pro zooterapii a bývá často zkoumán veterinární i humánní medicínou. Důležitým pravidlem pro zooterapie je to, že pouze spokojené a zdravé zvíře smí a je schopno odvést odpovídající výkon potřebný k zooterapii (Svobodová, Tichá, 2008, s. 113–115).

6. Metodologie výzkumu

6.1 Cíl práce

Cílem praktické části této práce je za pomoci dotazníkového šetření zjistit, zda je vztah žáků druhého stupně základní školy a studentů středních škol vůči zvířatům spíše kladný nebo záporný, a to zejména vůči hlodavcům. Dále také zda by žáci měli zájem o zooterapii v rámci školy formou volnočasového zookroužku či školního chovu a zda jim zvířata v životě nějakým způsobem pomáhají. Práce dále zjišťuje, pro koho si žáci a studenti myslí, že je zooterapie určená a zda by doporučili zooterapii žákům/studentům se speciálními vzdělávacími potřebami a osobám s postižením.

6.2 Hypotézy

S ohledem na cíl práce byly stanoveny hypotézy:

1) Hypotéza č. 1: *„Žáci/studenti, kteří doma mají zvíře, hodnotí zooterapii kladněji než žáci/studenti, kteří zvíře nemají.“*

2) Hypotéza č. 2: *„Žáci/studenti si myslí, že je zooterapie pro lidi přínosná a může ji vykonávat téměř kdokoli.“*

3) Hypotéza č. 3: *„Žáci/studenti si myslí, že je zooterapie vhodná pro žáky/studenty se speciálními vzdělávacími potřebami a osoby s psychickým či tělesným postižením.“*

4) Hypotéza č. 4: *„Žáci/studenti správně odhadují nejčastěji využívaná zvířata k zooterapiím.“*

6.3 Metodický postup práce

Pro realizaci výzkumu byla použita metoda kvantitativního šetření – metoda dotazníku. Dotazník byl respondentům – žákům 2. stupně ZŠ a studentům SŠ distribuován elektronickou formou (přímým odkazem). Původním záměrem byl však odlišný kvalitativní postup, který bohužel nebylo možné realizovat z důvodu karantény a uzavření základních škol v důsledku pandemie nemoci Covid-19 (vysvětleno v kapitole 7. Limity výzkumu).

Pro účel výzkumu byl tedy sestaven dotazník s otevřenými i uzavřenými nebo kombinovanými otázkami. Dotazník obsahuje úvod a oslovení, ve kterém představuji účel a délku dotazníku a zároveň respondenty žádám o jeho vyplnění. Pro sběr

kvantitativních dat slouží uzavřené otázky, které je někdy nutno doplnit či zdůvodnit odpověď. Dotazník obsahuje také otázky otevřené, které nabízí možnost libovolné odpovědi (viz. Příloha č. 1). Dotazník byl respondentům rozeslán elektronicky.

Dotazník obsahuje celkem 21 otázek pro žáky druhého stupně základní školy (6. – 9. ročník) a studenty středních škol. Cílem dotazníku je zjistit, jaké mají žáci základní školy a studenti střední školy povědomí o zooterapii, jak si ji představují a jaká zvířata si myslí, že v zooterapii účinkují. Dále také jaký vztah mají žáci a studenti k hlodavcům a zda by měli zájem o absolvování zoterapie formou zookroužku v rámci volného času v jejich škole. Několik otázek bylo zaměřeno na přímý chov zvířat ve školním prostředí.

Dotazníkové šetření probíhalo od února do března 2021.

6.4 Výzkumný vzorek

Z důvodu studia speciální pedagogiky a učitelství výchovy ke zdraví pro druhý stupeň základních škol a střední školy se dotazníkového šetření zúčastnili žáci šestých až devátých ročníků různých základních škol a studenti středních škol v Olomouckém a Moravskoslezském kraji v rozmezí věku od jedenácti do devatenácti let.

Výběrový soubor výzkumu byl získán formou náhodného a anonymního výběru žáků/studentů, kteří dotazník dobrovolně vyplnili. Dotazník byl rozeslán online formou do pěti základních škol – ve městě Olomouc a Ostrava a dvou středních škol v Krnově. I přes nižší počet středních škol odpovědělo na dotazník více studentů středních škol než žáků základních škol.

Tato práce je zaměřena na žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzhledem ke změnám ve výzkumném šetření (popsáno v následující kapitole 7. Limity výzkumu) budou v dotazníku pozorovány postoje žáků intaktních k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami – zda by zooterapii ve škole uvítali a doporučili ji pro své spolužáky s rozdílnými potřebami.

6.5 Systém vyhodnocování dat

Data byla zaznamenána v elektronické podobě a poté byly jednotlivé údaje jako např. pohlaví, věk nebo ročník zaneseny do grafů a tabulek a byly porovnávány a komentovány.

Opomíjena nebyla ani současná nepříznivá situace celostátní karantény z důvodu rozšíření onemocnění Covid-19, která nebyla zjištěna přímo odpověďmi v dotazníkovém šetření, ale mohla odpovědi ovlivnit – například v názoru na chov zvířat a jejich vliv na život člověka, vlastnictví zvířete v domácnosti apod. Získaná data proto nejsou pokládána za konečná a neměnná, ale spíše orientační a mapující situaci a jsou přehledně uspořádána do grafů a výsledky jsou příslušně komentovány.

6.6 Interpretace získaných dat

Interpretace získaných dat nemůže být zcela směrodatná a jednoznačná. V potaz je třeba brát možné nepravdivé či zkreslené odpovědi ze strany respondentů, kteří mohli být ovlivněni již zmíněnou domácí karanténou a nepříznivou sociální situací.

Interpretace se však i přes to opírá o získaná data z dotazníkového šetření. Avšak je považována spíše za mapování situace a povědomí žáků/studentů o dané problematice a jejich názoru na ni, než za přesně dané a neměnné informace. K pevným a směrodatným závěrům by bylo třeba provádět dlouhodobější a strukturovanější výzkum.

7. Limity výzkumu

V této podkapitole jsou popsány limity a potíže ve výzkumu, které nastaly během vypracovávání diplomové práce a realizace výzkumného šetření.

Původním záměrem výzkumu byl kvalitativní výzkum – tedy přímá realizace zookroužku s potkany pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky intaktní druhého stupně základní školy. Zookroužek měl probíhat jednou za dva týdny v prostorách školy s účastí žáků a péče o potkany – základní informace o potkanech a hygienických zásadách při manipulaci s nimi, krmení, výměna vody v napáječce, čištění klece, správná manipulace s potkany, hra s potkany, česání potkanů, potkaní agility (učenílivý potkan se naučí triky s pomůckami – např. slalom, přezení nebo přeskok překážek apod.) a další aktivity. Před, během a po skončení kroužku měly být s žáky realizovány rozhovory a pozorovány rozdíly působení zvířat mezi žáky s SVP a žáky intaktními a také případné změny v postoji ke zvířatům ve škole i celkově.

Bohužel z důvodu uzavření druhého stupně základních škol již v říjnu roku 2020 a dále pak i od ledna do dubna roku 2021 v důsledku vládního nařízení kvůli pandemii nemoci Covid-19 tento kroužek nemohl být realizován.

Dalším záměrem praktického výzkumu byla alespoň jednorázová či několikanásobná návštěva školy s potkany v rámci výuky v případě, že se situace ohledně pandemie zlepší. Pro žáky byly připraveny dva dotazníky – jeden dotazník měl být rozdan před návštěvou školy s potkany a druhý po setkání s potkany ve škole. Potkani by byli žákům představeni a žáci by měli možnost se s potkany seznámit, vzít si je do ruky, pohladit je a zeptat se na jakékoli otázky. Dotazník byl zaměřen na emocionální změny v důsledku setkání s potkany ve škole a tím i nabourání stereotypního dne ve škole. Dále měl pozorovat, zda by měli žáci zájem o pravidelný kontakt se zvířaty nebo o chov zvířat přímo ve škole. Bohužel však kvůli uzavření škol nebyl ani tento výzkum proveditelný.

Proto byl výzkum změněn potřetí – na dotazníkové šetření, které bylo v dané situaci nejschůdnějším řešením. Dotazníky byly žákům a studentům rozeslány elektronicky, a tedy bezkontaktně. Nevýhodou je ovšem nižší návratnost, a tudíž horší validita výsledků. Další nevýhodou je také GDPR, kvůli kterému mi někteří ředitelé škol zamítli dát kontakt na žáky a ani nebyli ochotni dotazníky jiným způsobem

distribuovat. Někteří ředitelé mě odkázali na správce sítě, kteří dotazníky rozeslali třídním učitelům nebo přímo žákům a umožnili tak výzkum uskutečnit. Tímto jim také velmi děkuji.

8. Výsledky

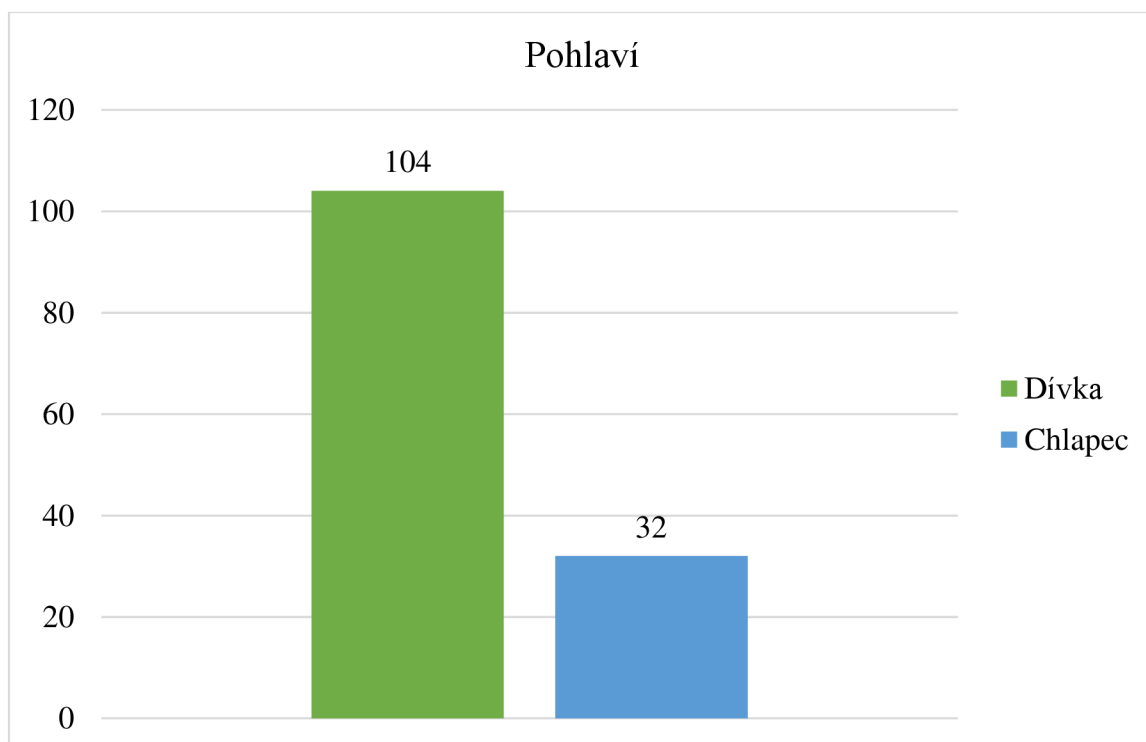
V této kapitole jsou shrnuty výsledky dotazníku, které byly získány během výzkumného šetření online cestou, a to formou grafů a tabulek.

Žáci/studenti měli za úkol zatrhnout jednu odpověď, některou odpověď doplnit svým komentářem anebo měli možnost vybrat více odpovědí (například otázka č. 9 – Proč byste doma chtěli zvíře?). Některé z otázek byly otevřené – žáci/studenti mohli napsat libovolnou odpověď.

Návratnost dotazníku je celkem 136 kusů. Dotazník si zobrazilo 244 respondentů, ale dokončilo jej pouze 136. Ze zbylých 108 návštěv dotazník rozpracovalo, ale nedokončilo 46 účastníků a 62 jej pouze zobrazilo, ale nevyplnilo. Celková úspěšnost vyplnění dotazníku tedy činí 55,7 %. Celý dotazník je uveden v Příloze č. 1.

Název dotazníku: Zooterapie na 2. stupni základních škol a středních školách

1. Pohlaví dotazovaných

Graf č. 1 – Pohlaví

Z grafu je patrné, že dotazník vyplnilo téměř třikrát více dívek než chlapců. Chlapců bylo celkem 32, zatímco dívek 104, což je více než tři čtvrtiny dotazovaných. Dívky tvoří 76,5 % výzkumného vzorku.

Z grafu je dále zřejmé, že zájem o tuto problematiku a bližší vztah ke zvířatům projevují v daném věku ve vyšší míře dívky. Tento poznatek může ukazovat na potenciálně větší efektivitu zooterapie, tedy její lepší účinnost právě u dívek.

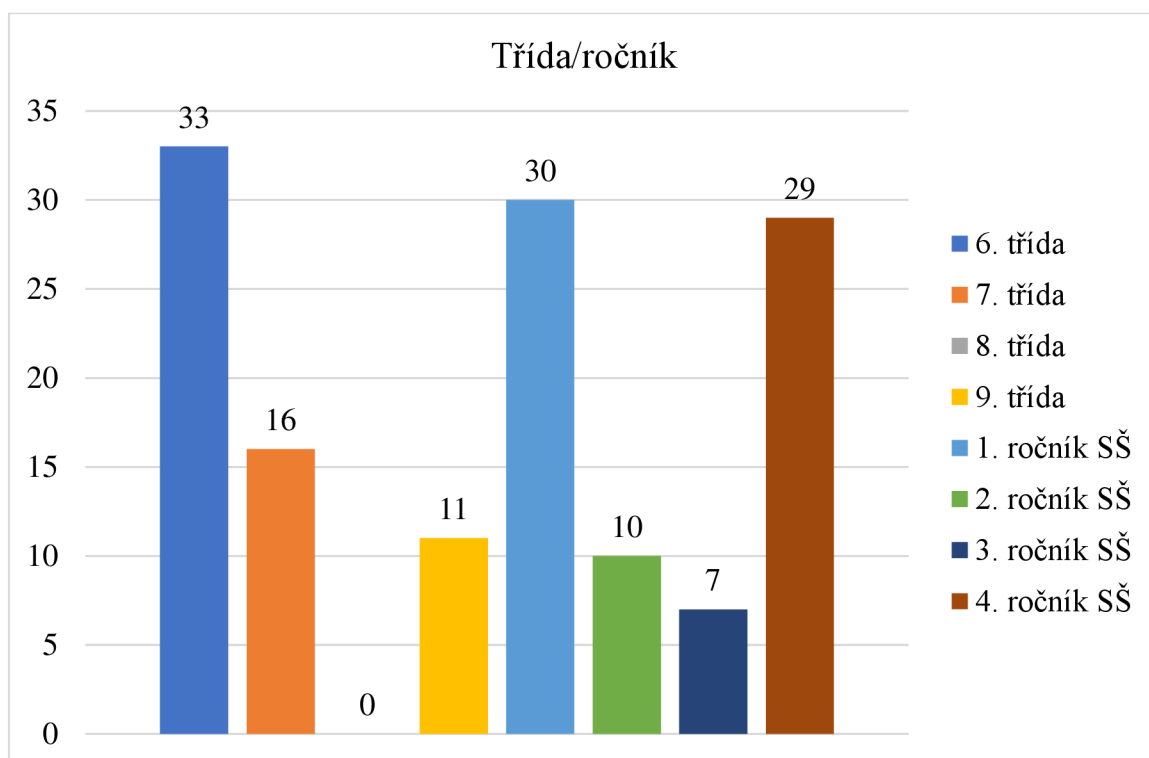
Pro lepší přehlednost a procentuální vyjádření se ve výsledcích nacházejí kromě grafů také tabulky. V levém sloupci se nachází odpovědi, v prostředním počet respondentů (a. č. = absolutní četnost), kteří takto odpověděli a v pravém sloupci procentuální vyjádření četnosti (r. č. = relativní četnost) dané odpovědi.

Tab. č. 1 – Pohlaví

Pohlaví	a. č.	r. č.
Dívka	104	76,5 %
Chlapec	32	23,5 %
Celkem	136	100 %

Z tabulky i grafu je patrné, že zájem o vyplnění dotazníku byl u dívek výrazně vyšší než u chlapců.

2. Třída nebo ročník střední školy, kterou žáci/studenti navštěvují

Graf č. 2 – Třída/ročník

Z grafu je patrné, že se dotazníkového šetření účastnilo 60 respondentů ze základní školy a 76 respondentů ze střední školy.

V grafu lze vidět rozmanitost tříd – nejvíce žáků, kteří vyplnili dotazník, chodí do 6. třídy základní školy. Dále poté vyplnilo dotazník nejvíce studentů 1. ročníků střední školy a 4. maturitních ročníků. Nejnižší návratnost byla od studentů 3. ročníku střední školy. Dotazníkového šetření se nezúčastnil žádný žák 8. ročníku základní školy.

Z grafu je dále zřejmé, že zájem o tuto problematiku mezi žáky základních a středních škol kolísá a zde u předposledních ročníků obou typů škol výrazně klesá.

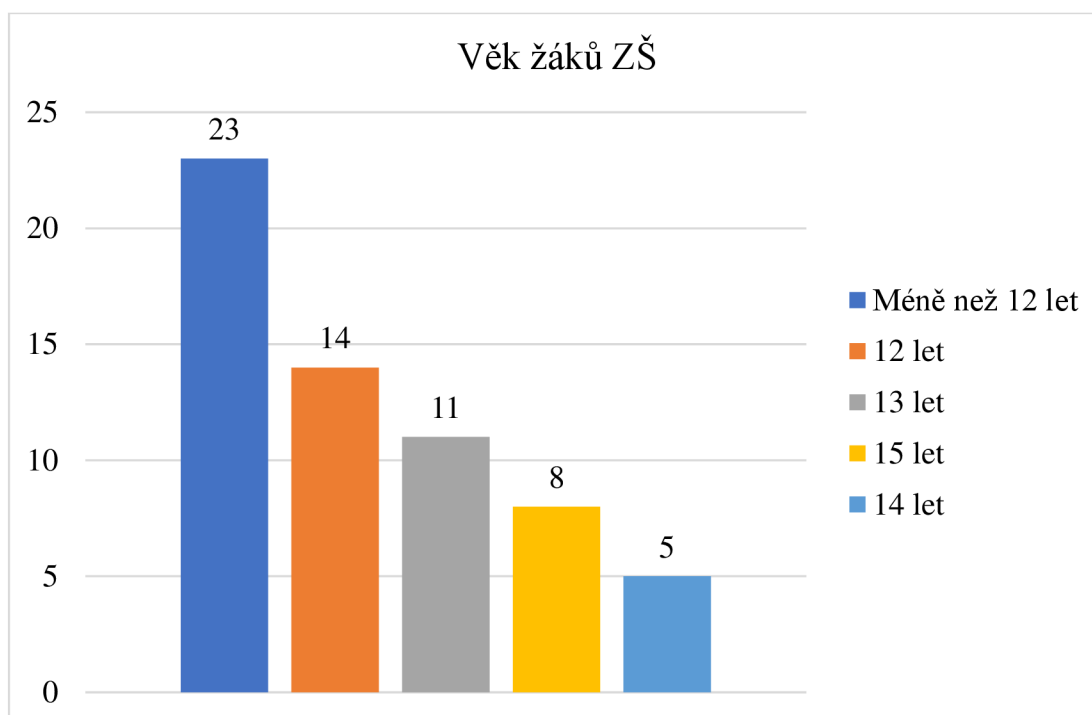
Tab. č. 2 – Třída/ročník

Třída/ročník	a. č.	r. č.
6. třída	33	25,5 %
7. třída	16	10,5 %
8. třída	0	0 %

9. třída	11	8,1 %
1. ročník SŠ	30	22,1 %
2. ročník SŠ	10	7,4 %
3. ročník SŠ	7	5,1 %
4. ročník SŠ	29	21,3 %
Celkem	136	100 %

Pro přehlednost ve vyplnění dotazníku napříč jednotlivými třídami byla vytvořena tabulka s procentuálním vyjádřením. Z grafu i tabulky vyplývá, že mezi žáky byl největší zájem o vyplnění dotazníku v 6. třídách a u studentů ve 4. ročnících.

3. Věk dotazovaných

Graf č. 3 – Věk žáků ZŠ

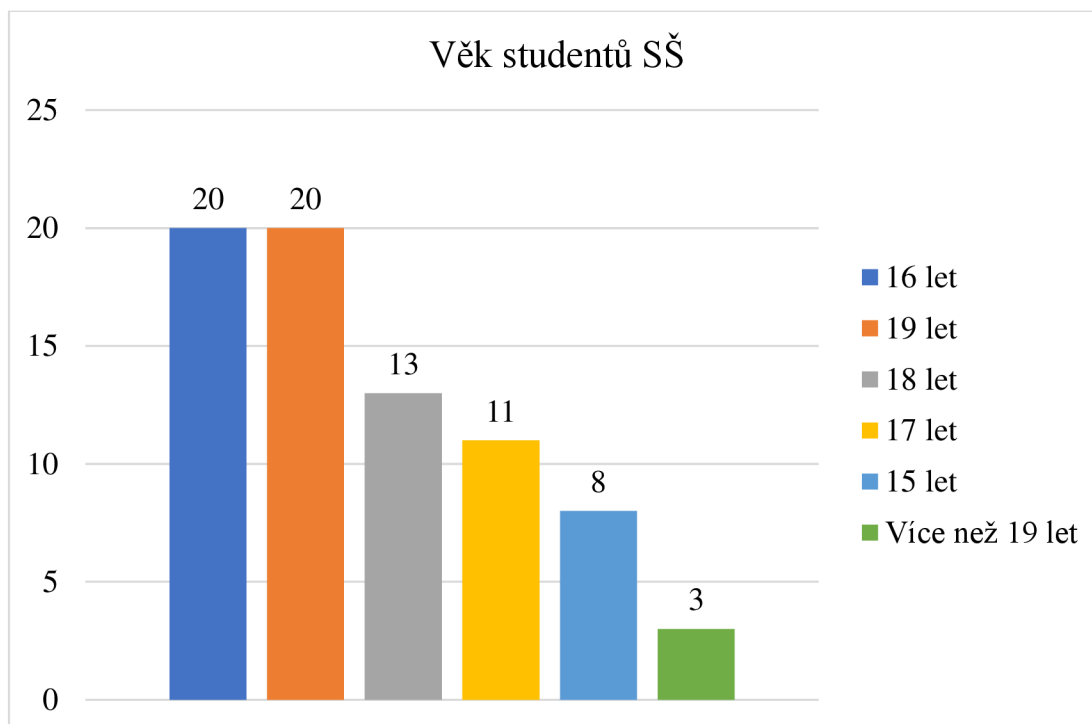
První graf je zaměřen na věk žáků základní školy, kterých odpovídalo celkem 60. Z grafu je patrné, že nejvíce žáků, kteří odpovídali, bylo ve věku méně než 12 let a tudíž ve věku 11 let (6. třída ZŠ). Naopak nejmenší počet žáků, kteří odpovídali, byl ve věku 14 let (8. třída ZŠ).

Tab. č. 3 – Věk žáků ZŠ

Věk žáků ZŠ	a. č.	r. č.
Méně než 12 let	23	17 %
12 let	14	10,4 %
13 let	11	7,4 %
14 let	5	3,7 %
15 let	8	5,9 %
Celkem	61	44,9 %

Věk žáků i studentů byl pro přehlednost rozdělen do zvláštních grafů i tabulek a poté je pro srovnání uveden i ve společném grafu a tabulce.

Věk žáků ZŠ, kteří vyplnili dotazník, se nejčastěji pohyboval ve věku méně než 12 let.

Graf č. 4 – Věk studentů SŠ

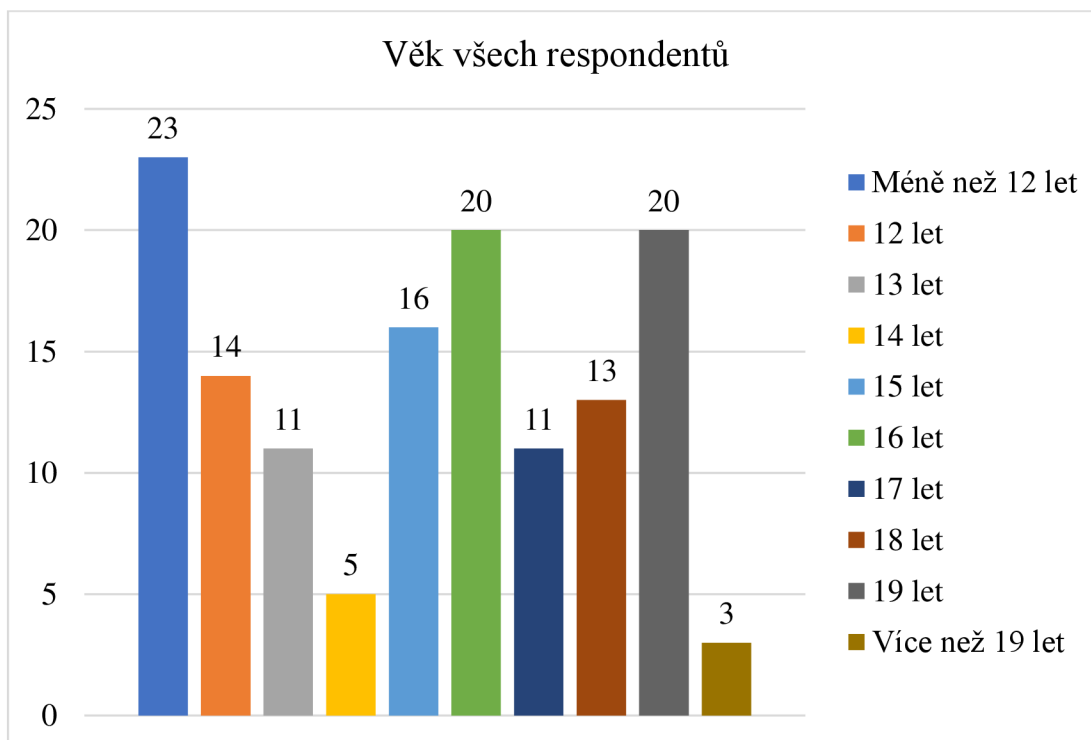
Druhý graf zahrnuje věk respondentů ze střední školy, kterých odpovídalo celkem 76. Z grafu lze vyčíst, že nejvíce respondentů bylo ve věku 16 a 19 let (což dle grafu o ročnících, které respondenti navštěvují, odpovídá 1. a 4. ročníku SŠ).

Tab. č. 4 – Věk studentů SŠ

Věk studentů SŠ	a. č.	r. č.
15 let	8	5,9 %
16 let	20	14,8 %
17 let	11	8,2 %
18 let	13	9,6 %
19 let	20	14,8 %

Více než 19 let	3	2,2 %
Celkem	75	55,1 %

Věk studentů SŠ se nejčastěji pohyboval okolo věku 16 a 19 let.

Graf č. 5 – Věk všech dotazovaných

V posledním grafu je zaznamenán věk všech dotazovaných. Jejich věk se pohybuje zhruba od 11 do 20 let. Nejvíce žáků, kteří vyplnili dotazník, bylo ve věku méně než 12 let – tato věková skupina tvořila 17 % výzkumného vzorku. Celkem dvacet odpovědí bylo obdrženo od respondentů ve věku 16 let a stejný počet dvaceti odpovědí také od respondentů ve věku 19 let. Nejméně odpovědí bylo vráceno od studentů nad 19 let a žáků ve věku 14 let. Nižší zájem o tuto problematiku u žáků ve věku 13-14 let může být rovněž znakem nástupu výraznějšího období puberty, kdy se mění zájmy dětí, jejich vnímání hodnot a projevy chování.

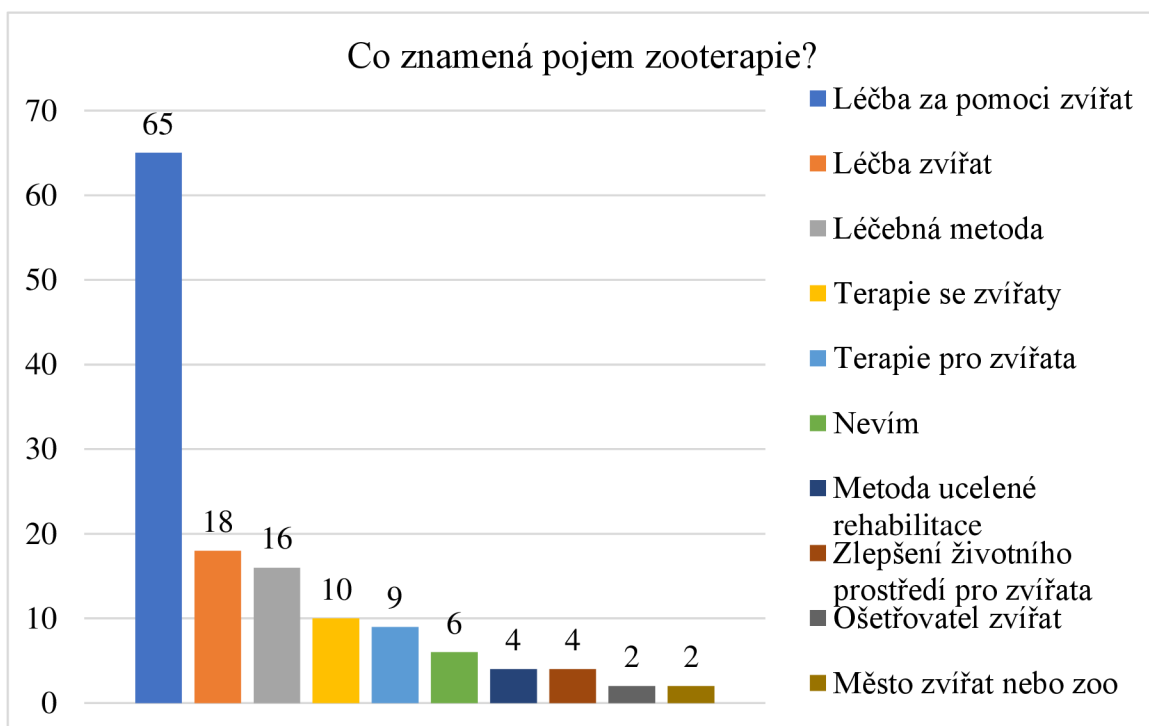
Tab. č. 5 – Věk všech respondentů

Věk všech respondentů	a. č.	r. č.
Méně než 12 let	23	17 %

12 let	14	10,4 %
13 let	10	7,4 %
14 let	5	3,7 %
15 let	16	11,9 %
16 let	20	14,8 %
17 let	11	8,2 %
18 let	13	9,6 %
19 let	20	14,8 %
Více než 19 let	3	2,2 %
Celkem	136	100 %

Tabulka obsahuje věk všech respondentů, kteří se dotazníku účastnili. Ze všech dotazovaných nejvíce odpovídalo žáků/studentů ve věku méně než 12 let, 16 a 19 let.

4. Žáci/studenti stručně vysvětlovali, co podle nich znamená pojem zooterapie

Graf č. 6 – Vysvětlení pojmu zooterapie dle respondentů

Z velkého množství odpovědí, které se v dotazníku objevovaly, byly vytvořeny nejčastější odpovědi a seřazeny dle četnosti odpovědí. Respondenti měli možnost volně odpovídat, bez výběru.

Velká většina dotazovaných věděla, že se jedná o léčbu pomocí zvířat. Někteří dotazovaní si ovšem myslí, že zooterapie se týká léčby zvířat nebo terapie pro zvířata. Objevily se i názory, že se jedná o ošetřovatele zvířat či zoo. Celkem šest respondentů nevědělo odpovědět.

Z grafu je tedy zřejmé, že povědomí o této problematice má převážná většina dotazovaných, téma pro ně není neznámé či nediskutované.

Tab. č. 6 – Nejčastější vysvětlení pojmu zooterapie respondenty

Vysvětlení pojmu zooterapie	a. č.	r. č.
Léčba za pomoci zvířat	65	47,8 %

Léčba zvířat	18	13,2 %
Léčebná metoda	16	11,8 %
Terapie se zvířaty	10	7,4 %
Terapie pro zvířata	9	6,6 %
Metoda ucelené rehabilitace	4	2,9 %
Zlepšení životního prostředí pro zvířata	4	2,9 %
Ošetřovatel zvířat	2	1,5 %
Město zvířat nebo zoo	2	1,5 %
Nevím	6	4,4 %
Celkem	136	100 %

Z tabulky je patrné procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí. Nejvyšší počet – téměř polovina odpovědí se týkala léčby za pomoci zvířat.

5. Žáci/studenti odhadují, která zvířata se k léčbě pomocí zvířat využívají

Graf č. 7 – Druhy zvířat využívaných v zooterapii

Z tohoto grafu lze vyčíst, která zvířata se dle žáků a studentů nejvíce pro zooterapie využívají. Jednalo se o otevřenou otázku – dotazovaní mohli odpovídat libovolná zvířata, která je napadla.

Nejvíce byl odhadován pes, kočka a kůň. Dalšími nejčastějšími odhadovanými zvířaty byl králík, morče nebo delfín. Někteří žáci správně odhadovali také ostatní zvířata – prasata, lamy, ovce, kozy. Překvapivě se zde objevily také pijavice. Žádné zvíře není nesprávně, protože k zooterapii lze využít jakékoli zvíře. V odpovědích se neobjevil hmyz ani potkan. Pět respondentů neodpovědělo žádné zvíře.

Z grafu je dále zřejmé, že většina dotazovaných považuje naše běžná domácí zvířata za nejčastější účastníky zooterapie, pouze málo dotazovaných odhaduje jako vhodná pro zooterapii zvířata menší či méně se vyskytující v našich domácnostech a českých chovech. Výjimkou je ovšem delfín, který je rovněž známým zvířetem využívaným k zooterapii.

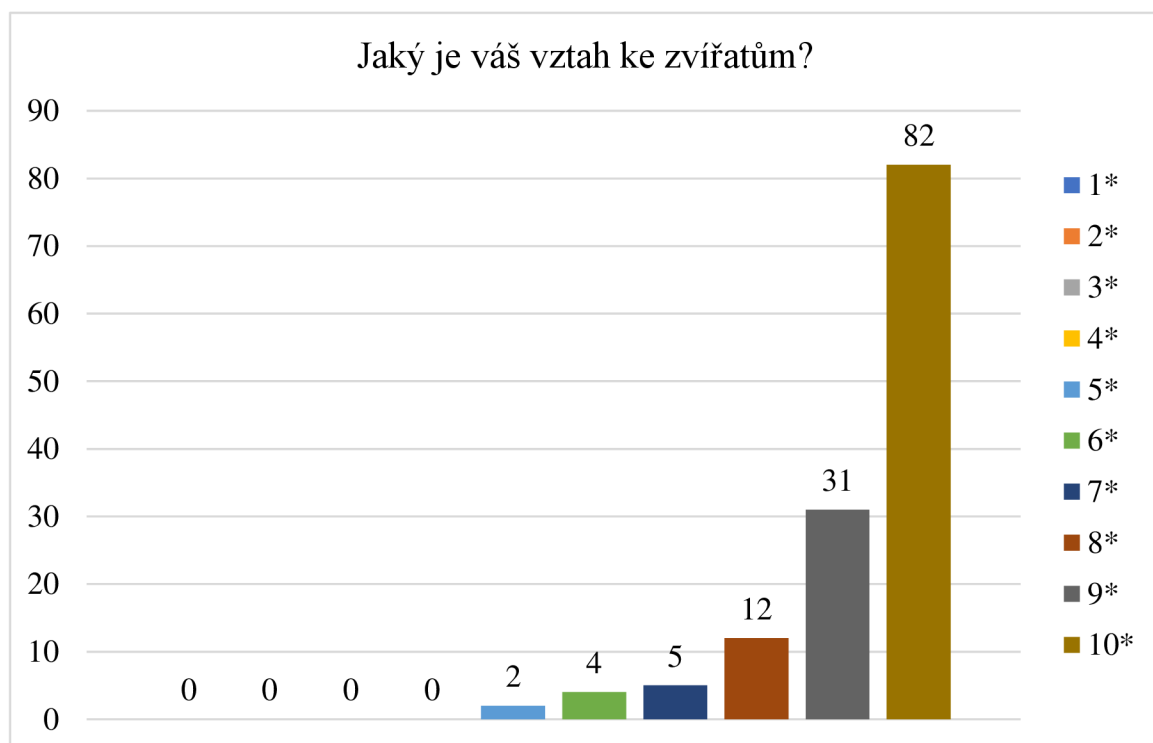
Tab. č. 7 – Zvířata odhadovaná respondenty k zooterapii

Zvíře v zooterapii	a. č.	r. č.
Pes	103	75,7 %
Kočka	82	60,3 %
Kůň	65	47,8 %
Králík	19	14 %
Delfin	15	11 %
Morče	10	7,4 %
Ptáci	8	5,9 %
Plazi	7	5,1 %
Opice	6	4,4 %
Pijavice	6	4,4 %
Nevím	5	3,7 %
Slon	4	2,9 %
Rybičky	4	2,9 %
Křeček	3	2,2 %
Myš	3	2,2 %
Hlemýžď	2	1,5 %
Osel	2	1,5 %
Prase	2	1,5 %
Koza	1	0,7 %
Ovce	1	0,7 %
Kráva	1	0,7 %
Poník	1	0,7 %
Lama	1	0,7 %

Slepice	1	0,7 %
Potkan	0	0 %
Celkem	136	100 %

Nejčastěji odhadovaným zvířetem v zooterapii byl pes, kočka a kůň. Potkan bohužel nenapadl nikoho z respondentů.

6. Vztah žáků/studentů ke zvířatům

Graf č. 8 – Vztah respondentů ke zvířatům

Tato otázka se týkala vztahu žáků ke zvířatům. Žáci na škále volili hvězdy – jedna znamenala nejméně, deset hvězd nejvíce. Hodnotili tak svůj vztah vůči zvířatům obecně. Z grafu je patrné, že pouze jednu až čtyři hvězdy ne zvolil žádný z dotazovaných. Od pěti hvězd výše již volili více, ale 82 respondentů má ke zvířatům vynikající vztah a zvolilo nejvyšší možný počet – deset hvězd, což je přes 60 % všech dotazovaných.

Z těchto poznatků vyplývá, že většina dotazovaných má ke zvířatům velmi kladný vztah a pravděpodobně chtějí mít, mají či měli některá z uváděných zvířat doma.

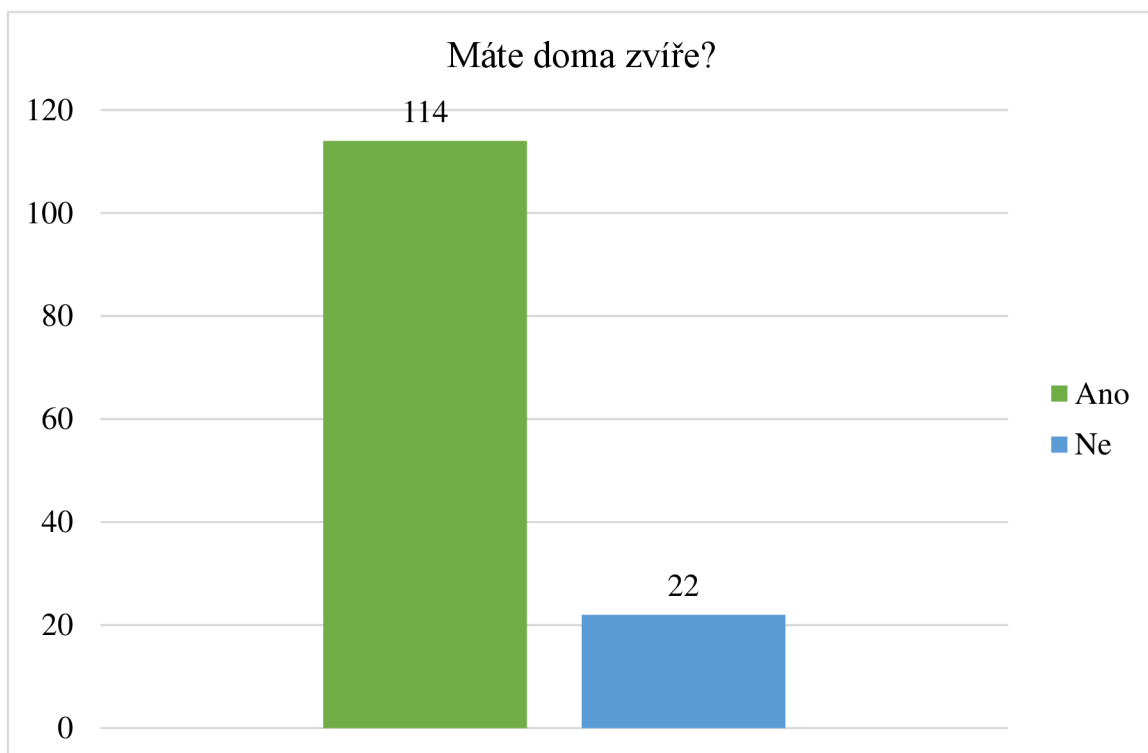
Tab. č. 8 – Vztah respondentů ke zvířatům

Vztah respondentů ke zvířatům	a. č.	r. č.
10*	82	60,3 %
9*	31	22,8 %

8*	12	8,8 %
7*	5	3,7 %
6*	4	2,9 %
5*	2	1,5 %
4*	0	0 %
3*	0	0 %
2*	0	0 %
1*	0	0 %
Celkem	136	100 %

Z procentuálního vyjádření vyplývá, že nadpoloviční většina žáků/studentů má ke zvířatům výborný vztah a nikdo z respondentů nezvolil na škále horší stupeň než 5*, což je normální vztah.

7. Otázka zjišťovala, zda mají žáci/studenti zvíře doma, popř. jaké

Graf č. 9 – Přítomnost zvířete v domácnosti

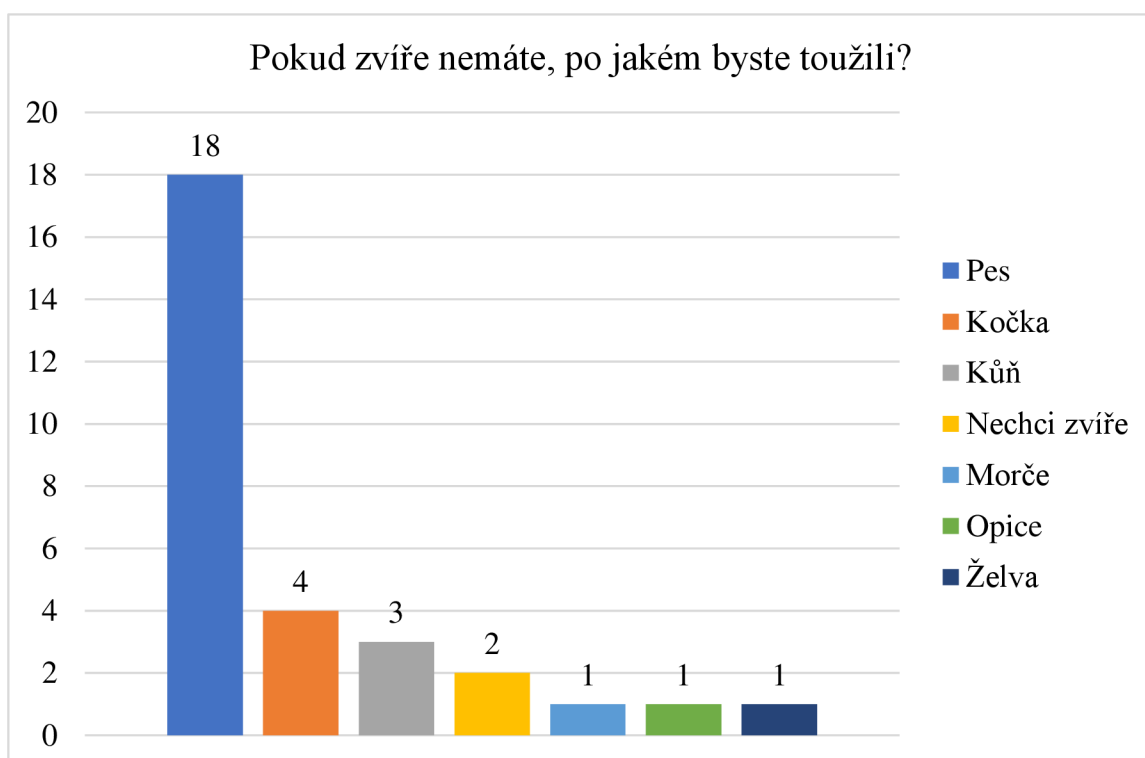
Otázka se týkala zvířat v domácnosti. Žáci/studenti odpovídali ve velké většině ano – zvíře doma má téměř 84 % dotazovaných. Mezi nejčastější zvířata, která se v odpovědích objevovala, patří zejména psi, kočky, králíci, morčata, rybičky, želvy, andulky, papoušci a křečci, ale objevovaly se také ovce, slepice či kozy. Někteří respondenti uvedli i plazy či pavouky.

Tab. č. 9 – Přítomnost zvířete v domácnosti – ano či ne

Přítomnost zvířete v domácnosti	a. č.	r. č.
Ano	114	83,8 %
Ne	22	16,2 %
Celkem	136	100 %

Z tabulky lze vyčíst, že více jak tři čtvrtiny žáků/studentů mají zvíře v domácnosti. Výsledky mohou být ovlivněny pandemií nemoci Covid-19 a přísným lock downem, který ovlivnil životy všech a zapříčinil také nárůst pořizování zvířat do domácností.

8. Otázka se týkala respondentů, kteří zvíře nemají

Graf č. 10 – Zvíře, po kterém respondenti touží

Ačkoli se otázka týkala respondentů, kteří zvíře nemají, odpovídali i někteří, kteří zvíře mají, ale toužili by po jiném. Nejvíce se v odpovědích objevoval pes. Dále také kočka či kůň a dva respondenti odpověděli, že po zvířeti netouží. Z grafu vyplývá, že zvíře je součástí života většiny lidí a pokud zvíře nemají, po nějakém alespoň touží.

Z těchto poznatků vyplývá, že většina z dotazovaných, kteří nemají doma žádné zvíře, má ke zvířatům kladný vztah a touží mít své zvíře doma. Pouze 1,5 % ze všech respondentů po zvířeti netouží.

Následující tabulka se týká počtu odpovědí z 29 dotazovaných – měli odpovídat pouze ti, kteří zvíře nemají.

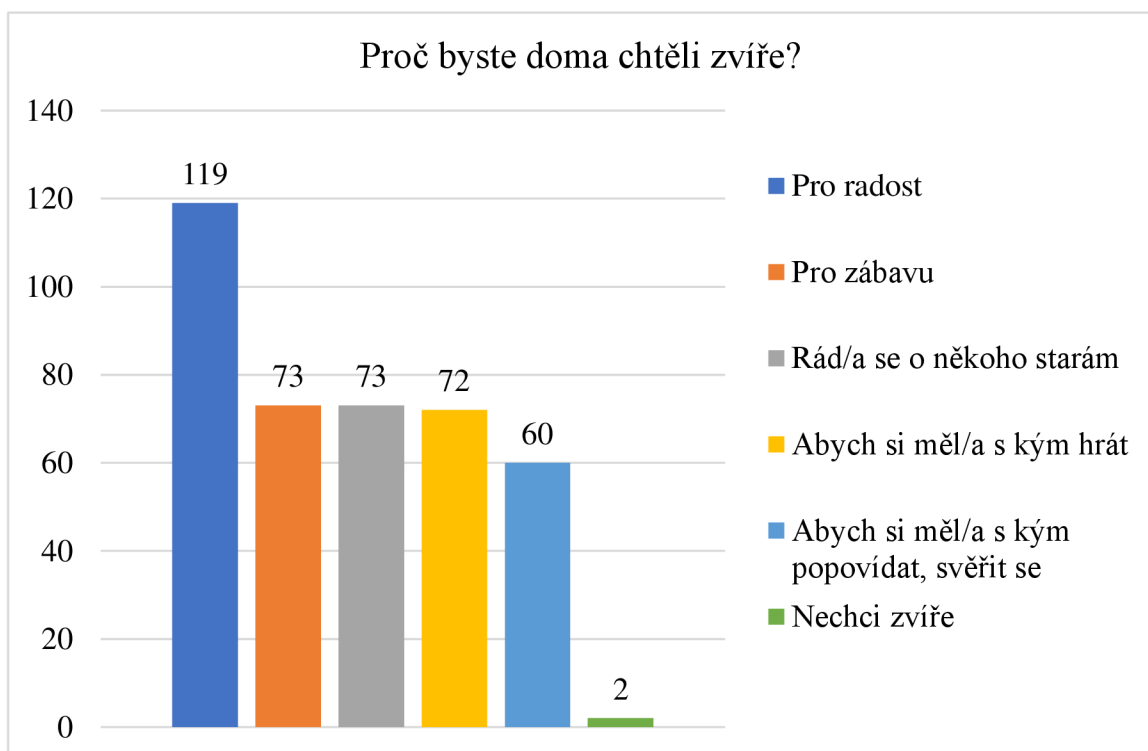
Tab. č. 10 – Zvíře, po kterém respondenti touží

Zvíře, po kterém respondenti touží	a. č.	r. č.
Pes	18	62,1 %

Kočka	4	13,8 %
Kůň	3	10,3 %
Nechci zvíře	2	6,9 %
Morče	1	3,4 %
Opice	1	3,4 %
Želva	1	3,4 %
Celkem	30	22,1 %

Z grafu i tabulky je patrné, že nejpožadovanějším zvířetem ze strany žáků/studentů je pes, a to v nadpoloviční většině. Dále pak kočka nebo kůň, který je pro chov velice fyzicky i finančně náročný.

9. Otázka se týká důvodů – proč by žáci/studenti doma chtěli zvíře

Graf č. 11 – Důvod, proč by žáci/studenti chtěli doma zvíře

V této otázce bylo možné vybrat více než jednu odpověď. Z grafu lze vyčíst, že nejvíce žáků a studentů zvolilo možnost, že by chtěli či mají doma zvíře pro radost. Na stejné příčce jsou možnosti pro zábavu a že se rádi o někoho starají nebo aby si měli s kým hrát. Překvapivě vysoko se umístila i možnost, abych si měl/a s kým popovídat a svěřit se. Žákům či studentům vyhovuje zvíře jako partner či přítel, kterému se mohou s čímkoli svěřit.

Z grafu tedy vyplývá, že většina dotazovaných považuje zvíře doma za prostředek k zábavě a relaxaci („pro radost“), což může být již náznakem jejich chápání jisté formy zooterapie.

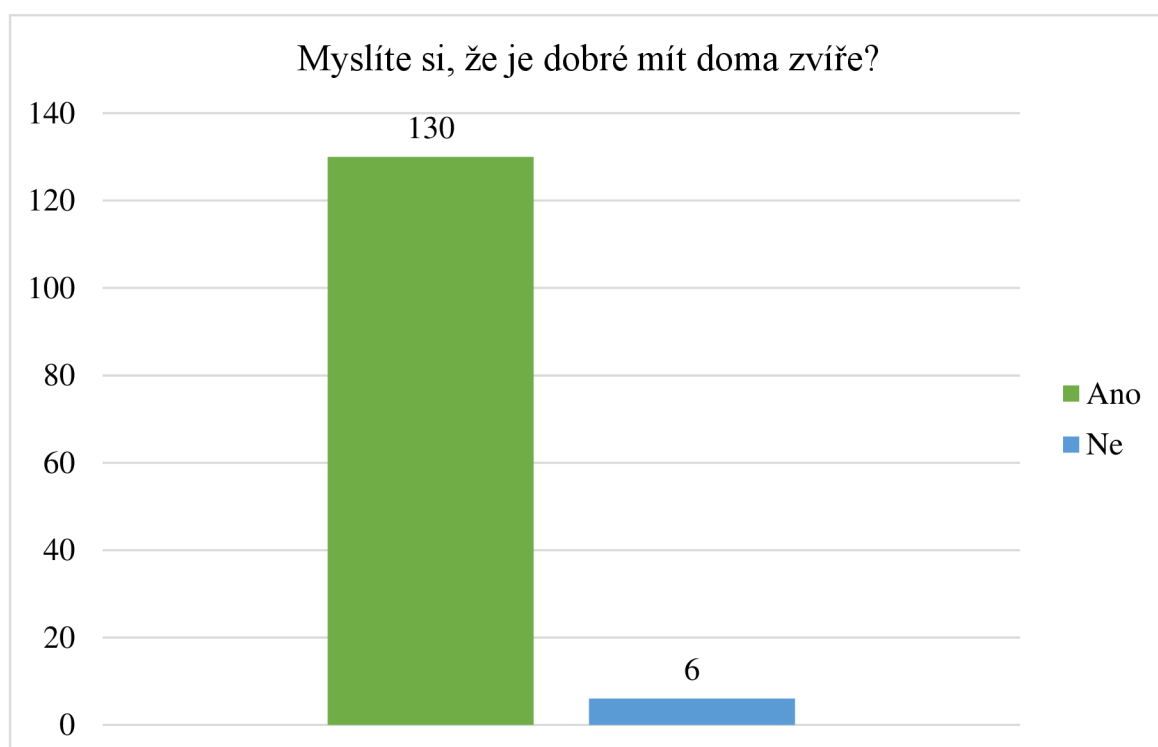
Tab. č. 11 – Důvod, proč by žáci/studenti chtěli doma zvíře

Důvod, proč mít zvíře	a. č.	r. č.
Pro radost	119	87,5 %
Pro zábavu	73	53,7 %

Rád/a se o někoho starám	73	53,7 %
Abych si měl/a s kým hrát	72	52,9 %
Abych si měl/a s kým popovídat, svěřit se	60	44,1 %
Nechci zvíře	2	1,5 %
Celkem	399	293,4 %

V otázce bylo možné zvolit i více odpovědí, proto je jich celkem 399, což je 293,4 %. Nejvíce respondentů by si přálo zvíře pro radost, pro zábavu nebo z důvodu, že se o někoho rádi starají. Opět může být výsledek zkreslen skutečností a téměř ročním uzavřením škol a omezením sociálních kontaktů.

10. Otázka zjišťuje, zda si žáci a studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Graf č. 12 – Zda si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Z grafu vyplývá, že si žáci a studenti v drtivé většině myslí, že je dobré mít doma zvíře. Mezi důvody uváděli nejčastěji možnost pohybu se psem na procházce, pomoc od samoty, zlepšení nálady a psychické pohody, možnost se o někoho starat, uvolnění, aby se lidé měli s kým pomazlit a s kým si hrát. Někteří dotazovaní odpověděli i zvýšení zodpovědnosti a zlepšení kvality života. Je patrné, že většina dotazovaných pokládá zvíře v domácnosti za velmi důležité a nepostradatelné. Uvědomují si, jak lidem zvířata mohou pomáhat a v čem všem jsou prospěšní.

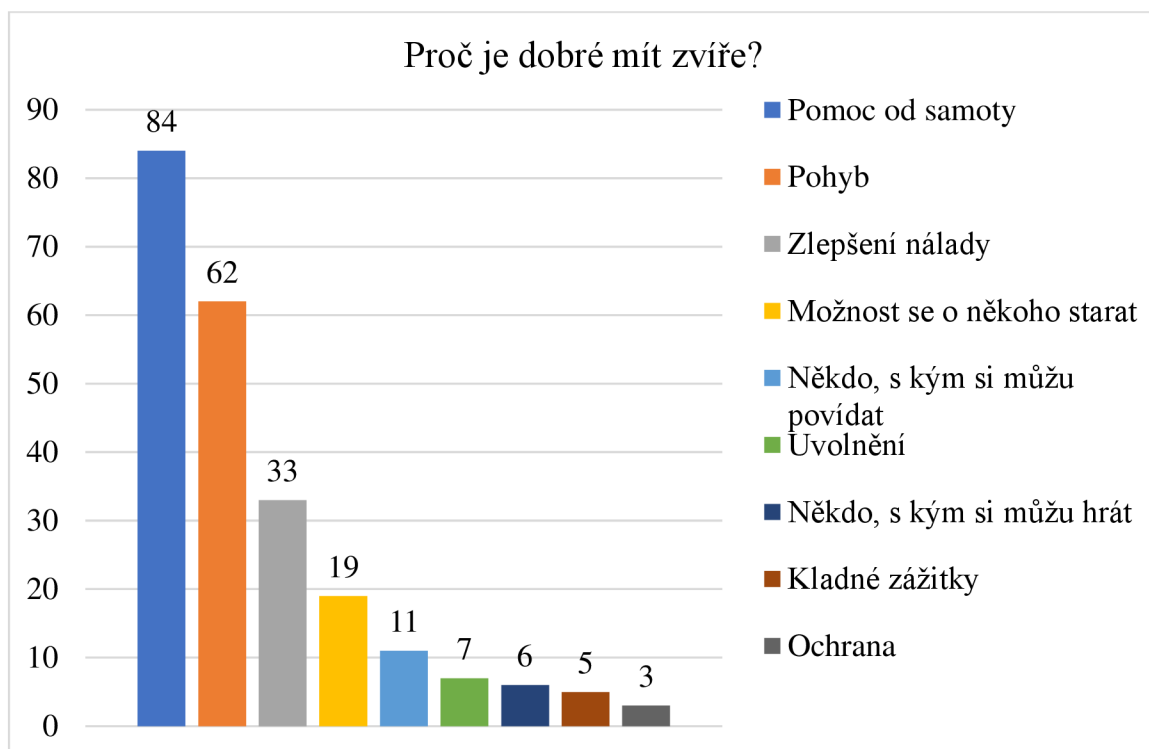
Z těchto poznatků je zřejmé, že dotazovaní žáci/studenti chápou základní smysl a prospěch zooterapie.

Tab. č. 12 – Zda si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Je dobré mít doma zvíře?	a. č.	r. č.
Ano	130	95,6 %
Ne	6	4,4 %

Celkem	136	100 %
--------	-----	-------

Velká většina dotazovaných pokládá zvíře v domácnosti za přínos a dobrou věc.

Graf č. 13 – Proč si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Pokud respondenti zvolili možnost ano, měli doplnit důvod. Nejčastějším důvodem byla pomoc od samoty nebo podpora pohybu díky procházkám se psem. Dalším důvodem bylo také zlepšení nálady či možnost se o někoho starat. Rozdílné odpovědi mohou být ovlivněny různými faktory – zda žák/student žije na vesnici nebo ve městě, zda má doma zvířata jako domácí mazlíčky či zvířata užitková, o které se musí starat a péče je pro něj náročná.

Je zjevné, že žáci/studenti mají potřebu pomoci od samoty, která může být v této době zkreslena současnou situací – karanténou v důsledku pandemie nemoci Covid-19.

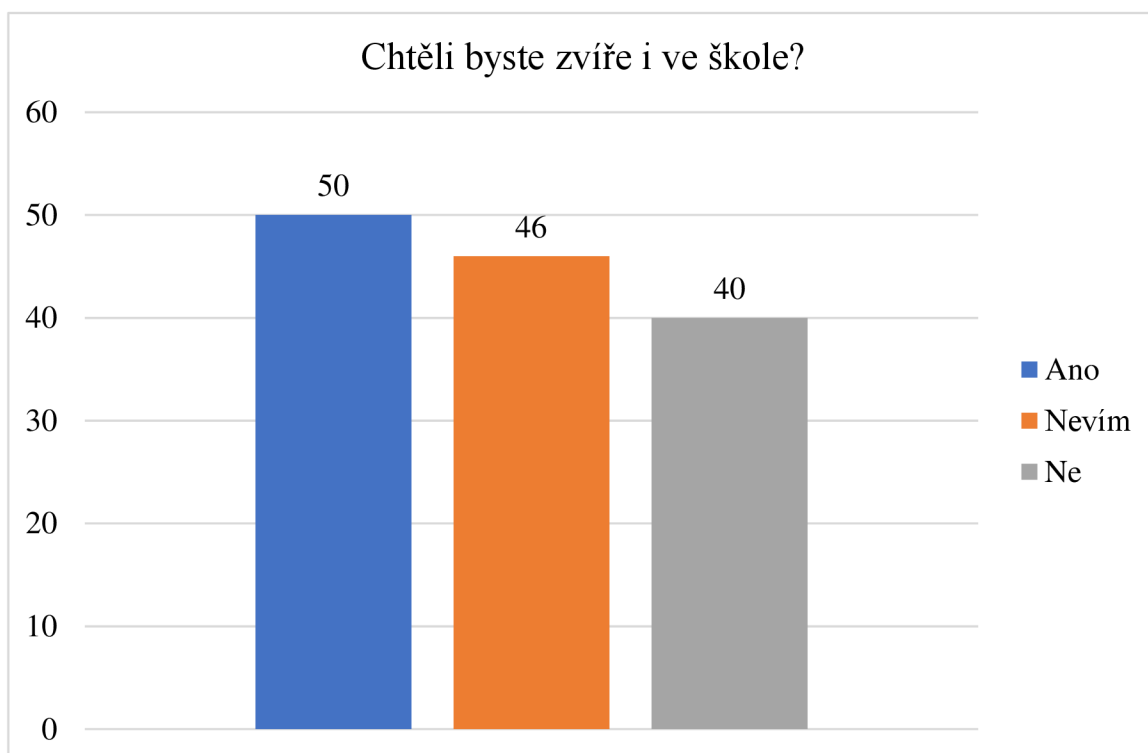
Toto období izolovanosti dětí tedy zjevně podporuje jejich zájem o domácí mazlíčky jako řešení zejména psychické zátěže a sociálního odloučení.

Tab. č. 13 – Proč si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Proč je dobré mít doma zvíře?	a. č.	r. č.
Pomoc od samoty	84	64,6 %
Pohyb	62	47,7 %
Zlepšení nálady	33	25,4 %
Možnost se o někoho starat	19	14,6 %
Je někdo, s kým si můžu popovídat	11	8,5 %
Uvolnění	7	5,4 %
Je někdo, s kým si můžu hrát	6	4,6 %
Kladné zážitky	5	3,8 %
Ochrana	3	2,3 %
Celkem	230	169,1 %

V případě, že žáci/studenti odpověděli, že je dobré mít zvíře doma, bylo potřeba uvést důvod. Respondenti odpovídali i více důvodů, proto je opět celek nad 100 %. Mezi nejčastější důvody patřila pomoc od samoty či pomoc více se hýbat (často doplněno o procházky se psem).

11. Otázka, zda by žáci/studenti chtěli zvíře i ve škole

Graf č. 14 – Zda by žáci/studenti chtěli zvíře i ve škole

Z grafu lze vyčíst, že odpovědi jsou téměř shodné. Pouze 36,8 % dotazovaných by chtělo zvíře i ve škole. Velká část neví nebo nechtěla odpovídat a zbylá část – 29,4 % zvíře ve škole nechce. Pravděpodobně s chovem zvířete ve škole nemají zkušenost nebo si to neumí představit. V českých školách není příliš obvyklá péče o zvíře ve školním prostředí.

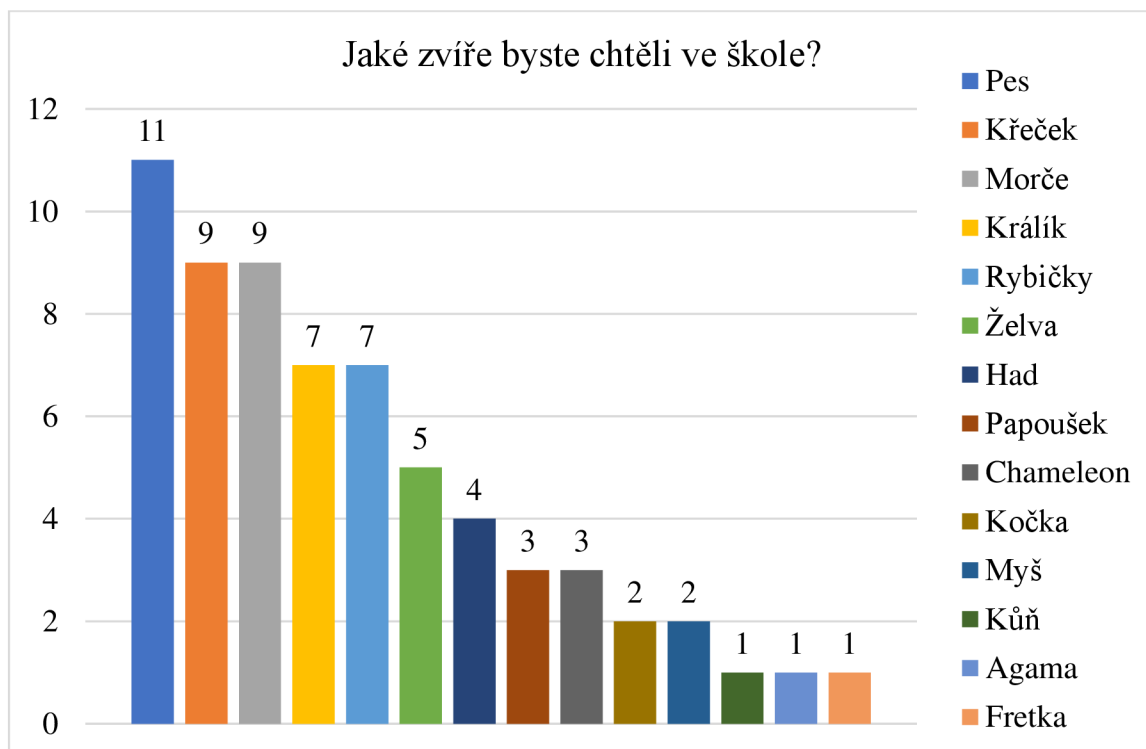
Následující graf se týká respondentů, kteří odpověděli ano – jaké zvíře by ve škole uvítali.

Tab. č. 14 – Zda by žáci/studenti chtěli zvíře i ve škole

Chtěli byste zvíře ve škole?	a. č.	r. č.
Ano	50	36,8 %
Nevím	46	33,8 %
Ne	40	29,4 %

Celkem	136	100 %
--------	-----	-------

V této odpovědi je procentuálně téměř vyrovnaná odpověď ano a nevím. Žáci/studenti si pravděpodobně neumí příliš představit přítomnost zvířete ve škole.

Graf č. 15 – O jaké zvíře by žáci/studenti měli ve škole zájem

Z grafu je patrné, že opět nejvíce žádaným zvířetem ve škole je pes. Někteří žáci/studenti přemýšleli a napsali o tom, jaké zvíře by bylo vhodné nebo naopak nevhodné pro chov ve škole (např. kvůli náročnosti, nemožnosti nechat zvíře o samotě apod.). Z toho důvodu se v odpovědích často objevoval křeček, morče, králík či rybičky. Někteří respondenti uváděli akvárium či terárium a konkrétní zvířata. V odpovědích se objevil i kůň, který by byl dle respondenta chován na dvoře školy.

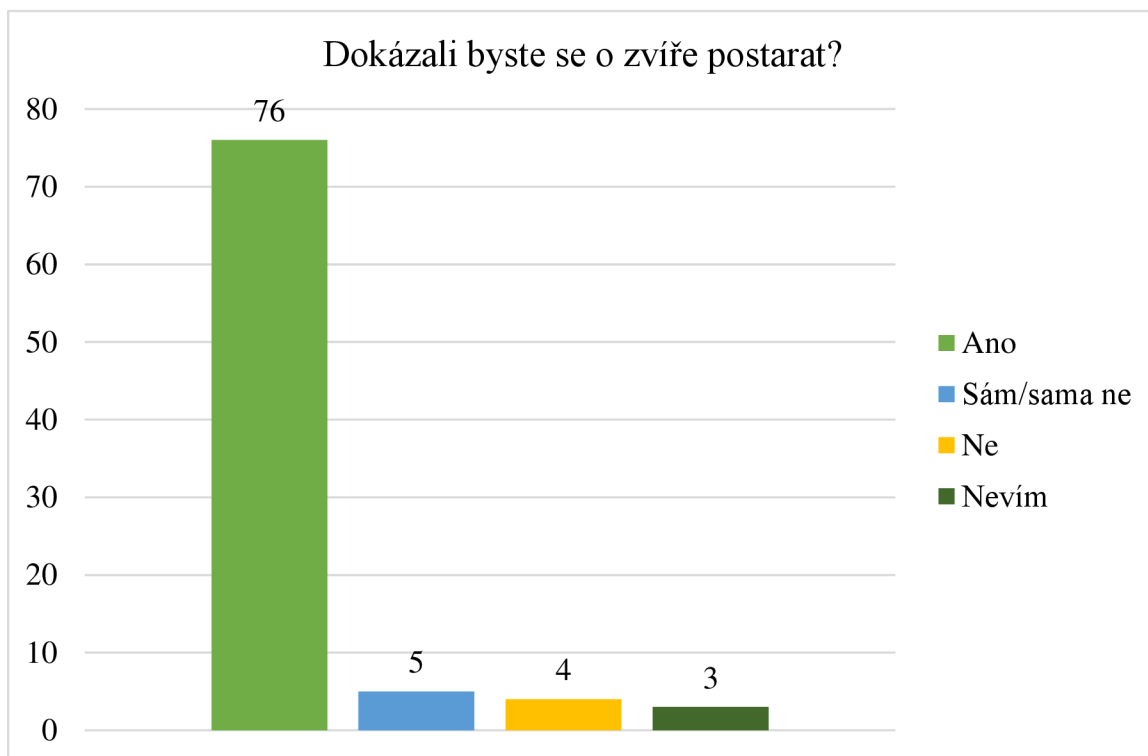
V tabulce jsou zaznamenána zvířata, která odpovídali respondenti s odpovědí Ano – jaké (celkem 50). Odpovědi je více, pokud bylo navrženo více zvířat jedním respondentem.

Tab. č. 15 – O jaké zvíře by žáci/studenti měli ve škole zájem

Jaké zvíře by respondenti chtěli ve škole	a. č.	r. č.
Pes	11	22 %
Křeček	9	18 %
Morče	9	18 %
Králík	7	14 %
Rybičky	7	14 %
Želva	5	10 %
Had	4	8 %
Papoušek	3	6 %
Chameleon	3	6 %
Kočka	2	4 %
Myš	2	4 %
Kůň	1	2 %
Agama	1	2 %
Fretka	1	2 %
Celkem	65	47,8 %

Největší zájem měli žáci/studenti o psa ve škole, ačkoli jeho trvalý chov by byl nereálný. Hned další byli méně nároční hlodavci – křeček a morče, kteří by již pro chov ve škole byli vhodnější.

12. Otázka se týkala péče o zvíře – zda by to žáci/studenti dokázali a co to podle nich obnáší

Graf č. 16 – Zda by se žáci/studenti dokázali o zvíře postarat

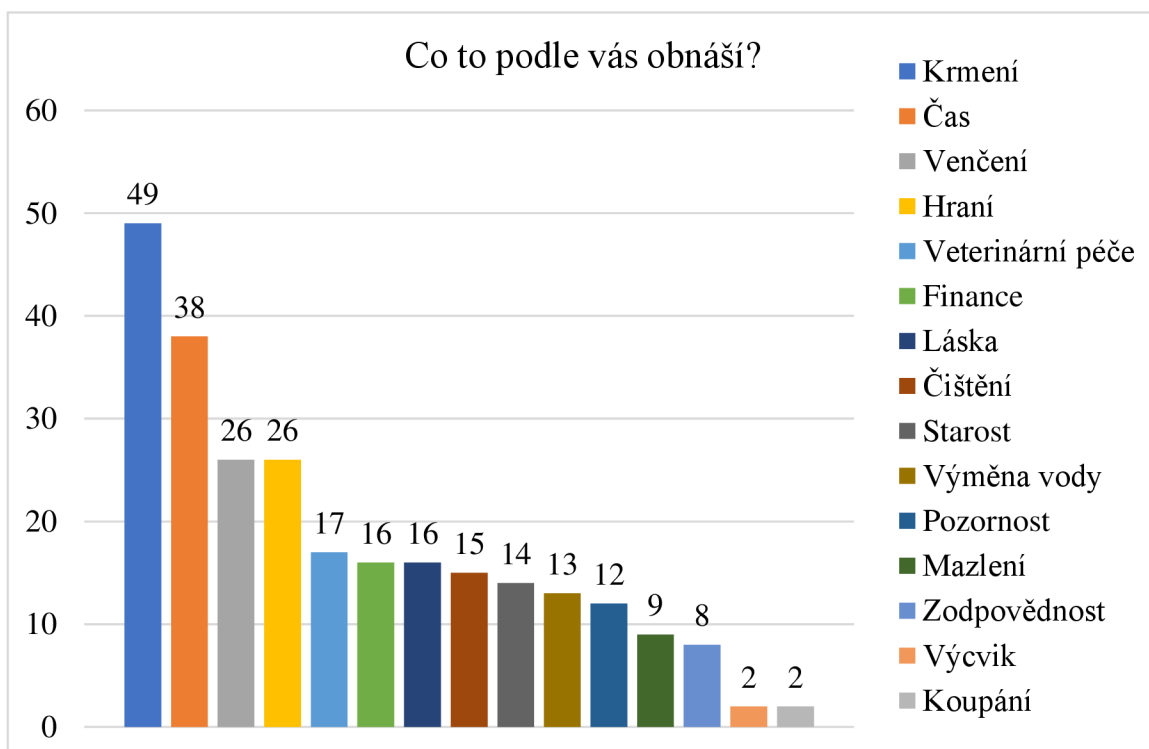
Otázka obsahovala dvě odpovědi, tudíž byly rozděleny do dvou grafů. Tento graf ukazuje, zda si žáci/studenti myslí, že by se dokázali o zvíře postarat. Celkem 48 respondentů neodpovědělo, zda by to dokázali, ale odpovídali jen, co péče o zvíře obnáší. Z grafu vyplývá, že velká většina dotazovaných si myslí, že by se o zvíře dokázali postarat – někteří uváděli, že mají na starost své zvíře, o které se starají pouze oni. V pěti odpovědích se objevilo ano, ale pouze s pomocí – finanční či časovou. Velmi málo respondentů odpovědělo ne či nevím – buď zvíře nechtějí anebo si péči o něj nedovedou představit.

Z těchto poznatků vyplývá, že převážná většina dotazovaných má ke zvířatům natolik kladný vztah a chtějí mít zvíře doma, že jsou mu ochotni věnovat svůj čas a péči.

Tab. č. 16 – Zda by se žáci/studenti dokázali o zvíře postarat

Zda by se respondenti dokázali o zvíře postarat	a. č.	r. č.
Ano	76	55,9 %
Sám/sama ne	5	3,7 %
Ne	4	2,9 %
Nevím	3	2,2 %
Celkem	88	64,7 %

Více než polovina žáků/studentů si myslí, že by se o zvíře dokázala postarat i bez pomoci. V odpovědi není dosaženo 100 %, protože některé odpovědi nebyly jednoznačné. Je možné, že čerpali z vlastních zkušeností a z přítomnosti zvířete v domácnosti.

Graf č. 17 – Co podle žáků/studentů obnáší péče o zvíře

Tento graf ukazuje, čeho se podle respondentů týká péče o zvíře. Nejvíce odpovědí se týkalo krmení a jídla, dále času, který je třeba zvířeti věnovat a také venčení či hře se zvířetem. Pes je nejběžnější zvíře v domácnostech a jedno z nejoblíbenějších, tudíž i venčení odpovědělo více respondentů. Dále dotazované napadala i veterinární péče, finance, láska věnována zvířeti a další péče o něj. Někteří dotazovaní odpovídali, že je zvíře také velká starost a zodpovědnost.

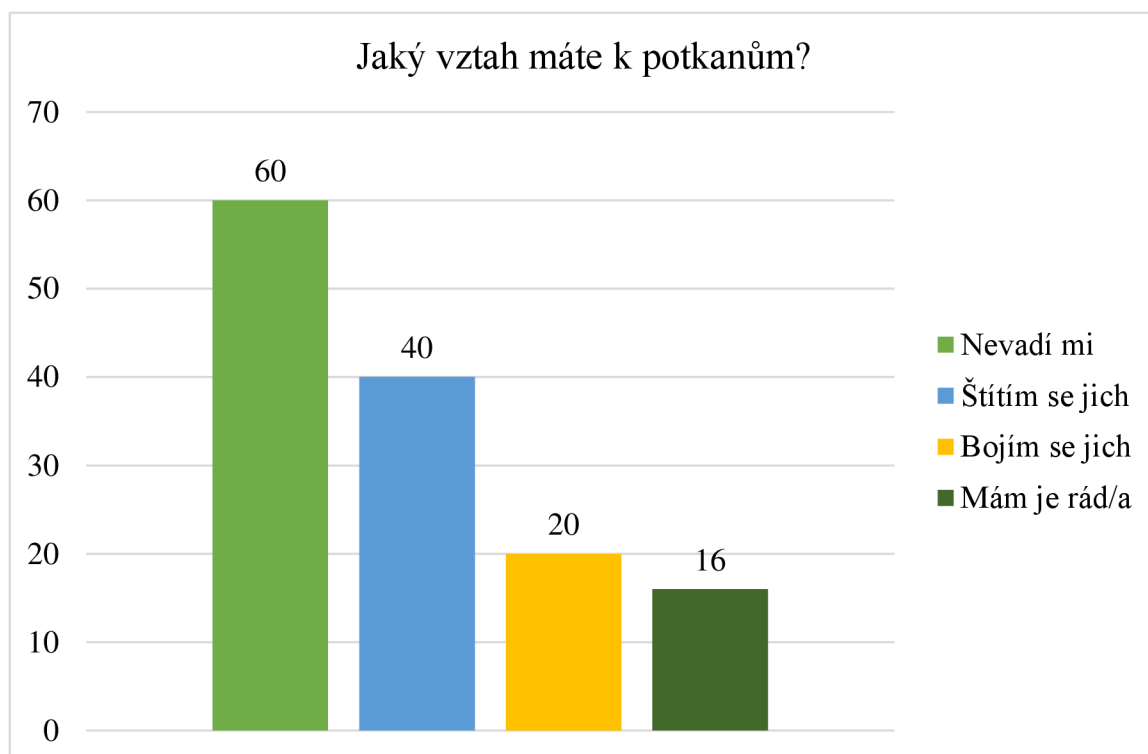
Z grafu je zřejmé, že téměř nikdo z dotazovaných nepovažuje za podstatný výcvik, či výchovu zvířete a svou zodpovědnost za zvíře.

Tab. č. 17 – Co podle žáků/studentů obnáší péče o zvíře

Co podle žáků/studentů obnáší péče o zvíře	a. č.	r. č.
Krmení	49	36 %
Čas	38	27,9 %
Venčení	26	19,1 %
Hraní	26	19,1 %
Veterinární péče	17	12,5 %
Finance	16	11,8 %
Láska	16	11,8 %
Čištění	15	11 %
Starost	14	10,3 %
Výměna vody	13	9,6 %
Pozornost	12	8,8 %
Mazlení	9	6,6 %
Zodpovědnost	8	5,9 %
Výcvik	2	1,5 %
Koupání	2	1,5 %
Celkem	263	193,4 %

Relativní četnost celkem je opět nad 100 %, protože respondenti odpovídali více možnostmi, co dle nich obnáší péče o zvíře. Nejvíce si žáci/respondenti myslí, že péče o zvíře představuje hlavně krmení a věnování volného času, hraní či venčení. Odpovědi byly ale různé a z procentuálního vyjádření lze vyčíst, že se zde nenachází velké výkyvy a jednoznačné odpovědi.

13. Jaký vztah mají žáci/studenti k potkanům, se kterými měl být prováděn výzkum

Graf č. 18 – Jaký vztah mají žáci/studenti k potkanům

Tato otázka se týká vztahu k potkanům. Měl s nimi být prováděn výzkum, kterého by se účastnili pouze žáci, kterým potkani alespoň nevadí a byli by schopni kontaktu s nimi. Tato otázka byla zařazena vzhledem k přehledu zájmu o zookroužek s hlodavci, konkrétně s potkany. Z grafu lze vyčíst, že většině respondentů potkani nevadí, ale má je rádo nejméně žáků/studentů. Spíše se těchto zvířat štítí či bojí.

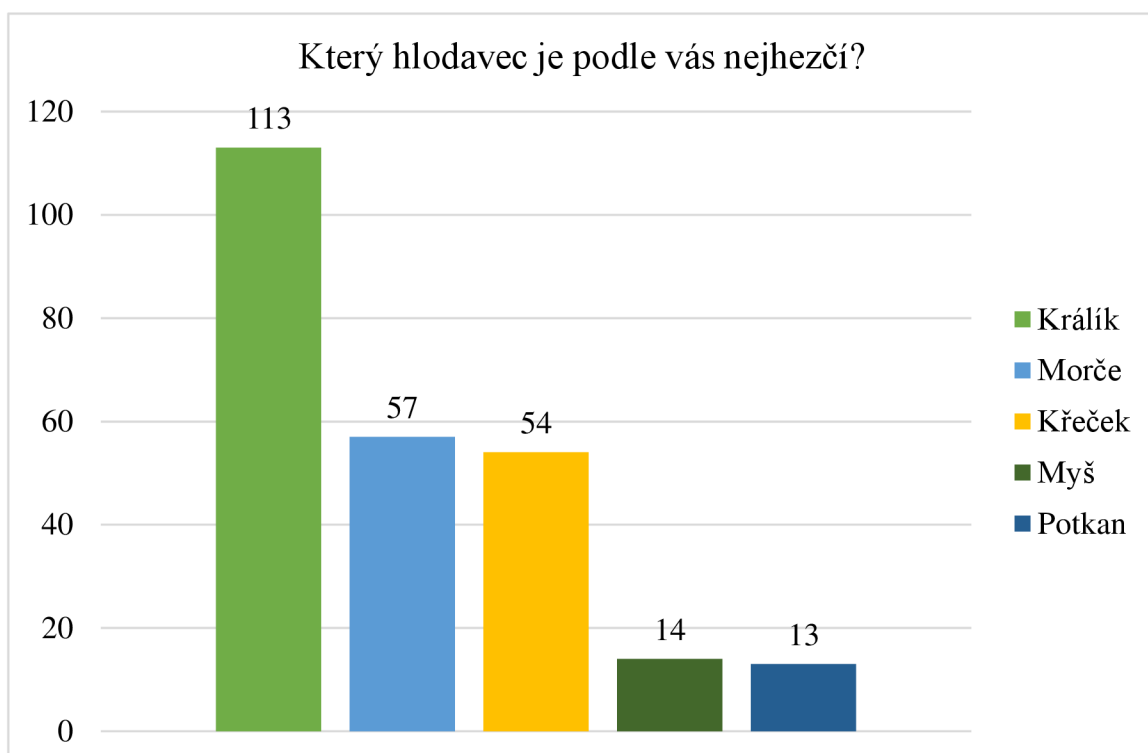
Tab. č. 18 – Jaký vztah mají žáci/studenti k potkanům

Jaký vztah mají žáci/studenti k potkanům	a. č.	r. č.
Nevadí jim	60	44,1 %
Štítí se jich	40	29,4 %
Bojí se jich	20	14,7 %
Mají je rádi	16	11,8 %

Celkem	136	100 %
--------	-----	-------

Vztah žáků/studentů k potkanům je spíše neutrální, ale z poměrně velké části se těchto zvířat štítí. Odpovědi mohou být zkresleny neznalostí těchto zvířat či s negativní zkušeností s nimi.

14. Další otázka se týkala nejhezčího či nejoblíbenějšího hlodavce

Graf č. 19 – Volba nejhezčího hlodavce

Vzhledem k očekávaným výsledkům předešlého grafu s potkany byla do výzkumného šetření zařazena také otázka nejhezčího hlodavce, se kterým by měli žáci/studenti zájem přijít do kontaktu. Respondenti měli možnost vybrat i více než jednu možnost. Nejvíce žáci/studenti volili králíka, morče či křečka, který ale není pro zooterapii příliš vhodný. Mezi dotazovanými jsou nejméně oblíbenými hlodavci myš a potkan. Pro zookroužek by bylo tedy vhodné vybrat populárnější zvíře či předem vytvořit pro žáky anketu a zjistit jejich zájem a sympatie vůči konkrétním zvířatům.

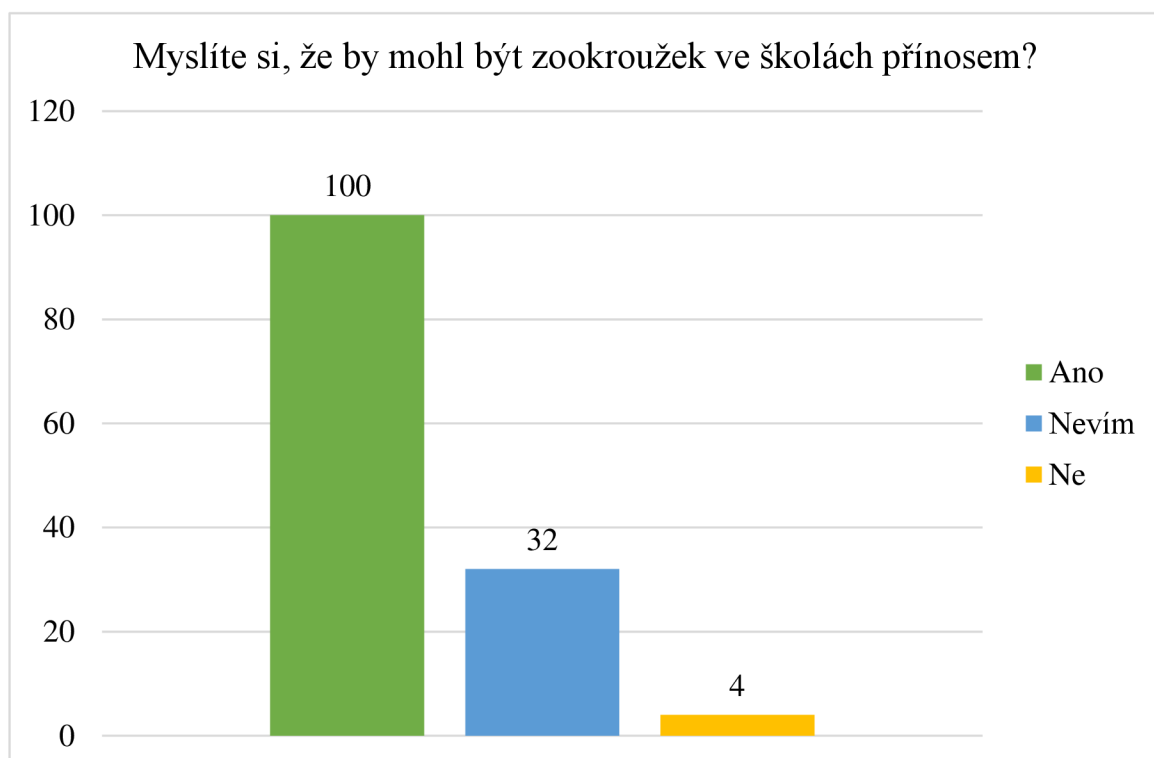
Tab. č. 19 – Volba nejhezčího hlodavce

Volba nejhezčího hlodavce	a. č.	r. č.
Králík	113	83,1 %
Morče	57	41,9 %
Křeček	54	39,7 %

Myš	14	10,3 %
Potkan	13	9,6 %
Celkem	251	184,6 %

Respondenti mohli zvolit i více možností, proto se opět relativní četnost pohybuje nad 100 %. Nejatraktivnějším hlodavcem pro respondenty byl jednoznačně zvolen králík (ačkoli není úplně hlodavcem – patří do čeledi zajícovitých).

15. Otázka ohledně zookroužku ve školách – zda by byl dle žáků/studentů přínosem

Graf č. 20 – Zda by mohl být dle žáků/studentů zookroužek ve školách přínosný

Otázka se týká přínosu zookroužku ve školách. Dle grafu lze usuzovat, že by byl o zookroužek mezi žáky/studenty poměrně velký zájem. Možnost odpovědi nevím zvolilo 23,5 % respondentů, kteří odpověď nevěděli – pravděpodobně z důvodu nezkušenosti s chovem zvířat ve školách či neutrálnímu vztahu k nim.

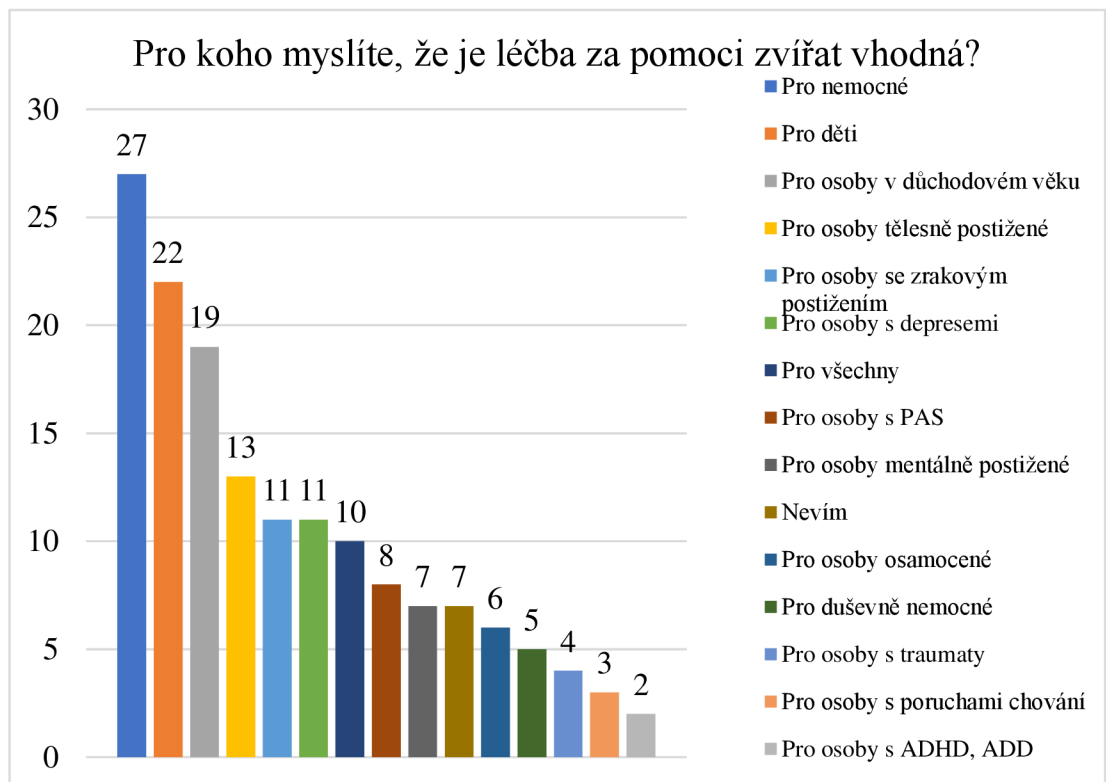
Tab. č. 20 – Zda by mohl být zookroužek dle žáků/studentů ve školách přínosný

Zda by mohl být zookroužek dle žáků/studentů ve školách přínosný	a. č.	r. č.
Ano	100	73,5 %
Nevím	32	23,5 %
Ne	4	2,9 %

Celkem	136	100 %
--------	-----	-------

Procentuálně si téměř tři čtvrtiny respondentů myslí, že zvířata ve školách by mohla být přínosem.

16. Vhodnost léčby se zvířaty pro člověka dle žáků a studentů

Graf č. 21 – Vhodnost zooterapie pro osoby s postižením dle žáků/studentů

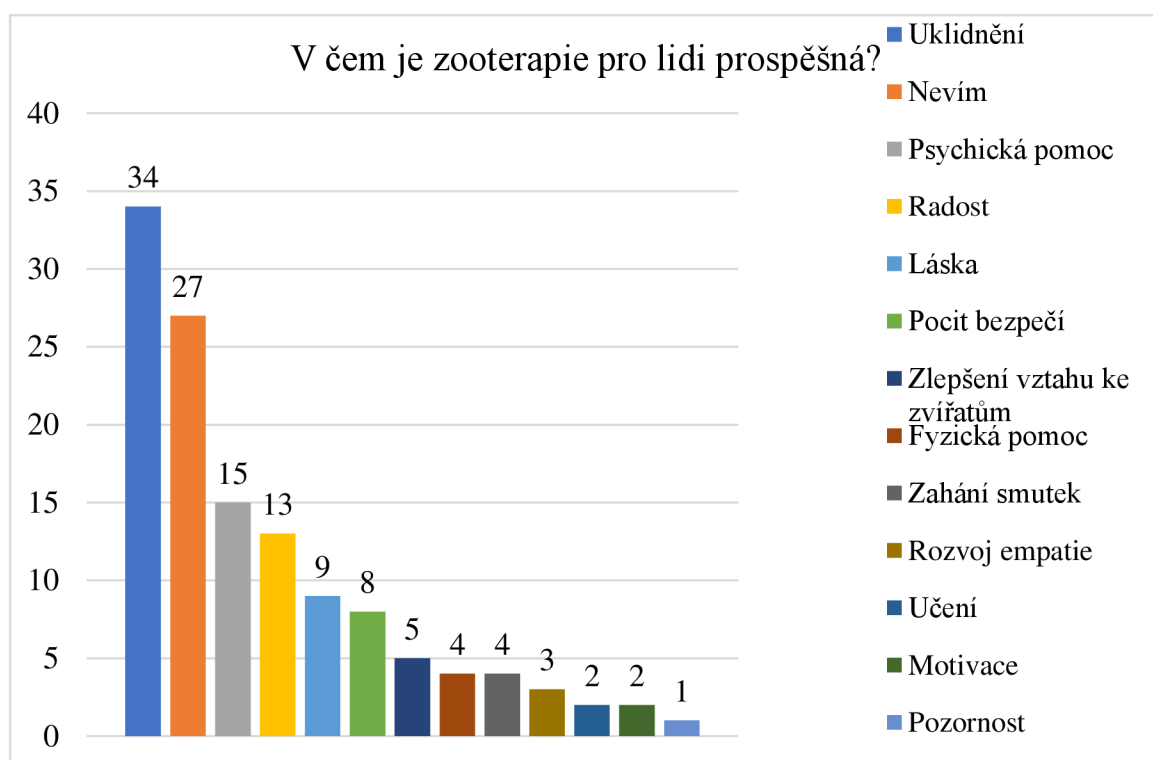
Tato otázka zkoumala, pro koho je dle žáků/studentů léčba za pomoci zvířat vhodná. Zda budou respondenti odpovídat, že je vhodná pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami či osoby s postižením. Nejvíce odpovědi se týkalo nemocných osob a také pro děti (některé byly uvedeny zdravé, jiné nemocné). Respondenti by zooterapii doporučili také osobám seniorského věku, osobám s tělesným či zrakovým postižením (často se objevovaly pojmy vozíčkář a slepec, slepecký pes). V grafu můžeme vidět i další postižení, ale také vhodnost zooterapie pro osoby osamocené anebo úplně všechny – pro kohokoli bez jakýchkoli potíží.

Tab. č. 21 – Vhodnost zooterapie pro osoby s postižením dle žáků/studentů

Vhodnost zooterapie pro osoby s postižením dle žáků/studentů	a. č.	r. č.
Pro nemocné	27	19,9 %
Pro děti	22	16,2 %
Pro osoby v důchodovém věku	19	14 %
Pro osoby tělesně postižené	13	9,6 %
Pro osoby se zrakovým postižením	11	8,1 %
Pro osoby s depresemi	11	8,1 %
Pro všechny	10	7,4 %
Pro osoby s PAS	8	5,9 %
Pro osoby mentálně postižené	7	5,1 %
Nevím	7	5,1 %
Pro osoby osamocené	6	4,4 %
Pro duševně nemocné	5	3,7 %
Pro osoby s traumaty	4	2,9 %
Pro osoby s poruchami chování	3	2,2 %
Pro osoby s ADHD, ADD	2	1,5 %
Celkem	155	114 %

Respondenti měli možnost volné odpovědi a správně a rozmanitě odhadovali veškeré kategorie, kterých se zooterapie týká. Nejvíce vhodná jim připadá pro osoby nemocné a také pro děti či naopak osoby v důchodovém věku.

17. Prospěšnost a neprospěšnost zooterapie pro člověka

Graf č. 22 – Prospěšnost zooterapie pro člověka dle žáků/studentů

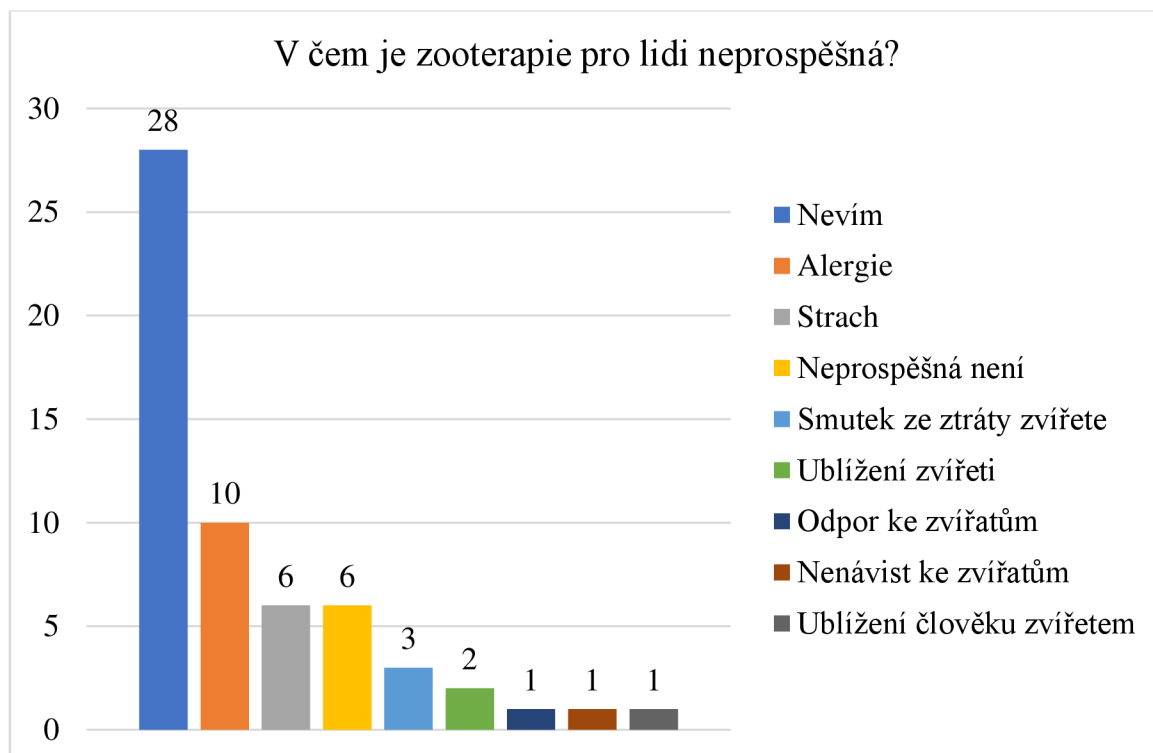
Otázka obsahovala dvě odpovědi, tudíž byla rozdělena do dvou grafů – v čem je zooterapie pro člověka prospěšná a v čem naopak neprospěšná dle názoru žáků/studentů. Nejčastějším názorem na prospěšnost zooterapie je uklidnění, psychická pomoc či láska – schopnost milovat i šance být milován. Druhou nejčastější odpovědí bylo neví – někteří respondenti odpovídali, že neví, v čem by zooterapie mohla být pro člověka prospěšná či neprospěšná nebo svůj postoj nedokázali vysvětlit. Dále se v grafu odpovědí nachází také pocity bezpečí, zlepšení vztahu člověka ke zvířatům, zlepšení empatie a další.

Tab. č. 22 – Prospěšnost zooterapie pro člověka dle žáků/studentů

Prospěšnost zooterapie pro člověka dle žáků/studentů	a. č.	r. č.
Uklidnění	34	25 %
Nevím	27	19,9 %

Psychická pomoc	15	11 %
Radost	13	9,6 %
Láska	9	6,6 %
Pocit bezpečí	8	5,9 %
Zlepšení vztahu ke zvířatům	5	3,7 %
Fyzická pomoc	4	2,9 %
Zahání smutek	4	2,9 %
Rozvoj empatie	3	2,2 %
Učení	2	1,5 %
Motivace	2	1,5 %
Pozornost	1	0,7 %
Celkem	127	93,4 %

Odpovědi se opět různily, nejvíce prospěchu pro člověka v zooterapii žáci/studenti vidí v uklidnění či psychické pomoci. Někteří respondenti na otázku neodpověděli.

Graf č. 23 – Neprospěšnost zooterapie pro člověka

Tento graf zobrazuje opak předchozího – v čem může být zooterapie pro člověka neprospěšná. Nejvíce odpovědí obsahovalo slovo nevím, v čem by mohla být neprospěšná anebo myslím si, že neprospěšná není – tudíž lze předpokládat, že pro většinu respondentů je zooterapie spíše prospěšná. Největší překážku respondenti vidí v alergiích na zvířecí srst či peří, ve strachu ze zvířat (z důvodu předchozí negativní zkušenosti), ve smutku ze ztráty zvířete a závislosti na něm. V odpovědích se objevil také odpor či nenávist ke zvířatům anebo možnost zranění člověka ze strany zvířete. Všechny odpovědi mohou být ovlivněny předchozími zkušenostmi žáků/studentů, a to buď vlastními, nebo někoho z jejich blízkého okolí.

Z předchozích dvou grafů a převažujících odpovědí „nevím“ je zřejmé, že mnoho dotazovaných neví s jistotou, co všechno zooterapie zahrnuje a jaké jsou její druhy a metody.

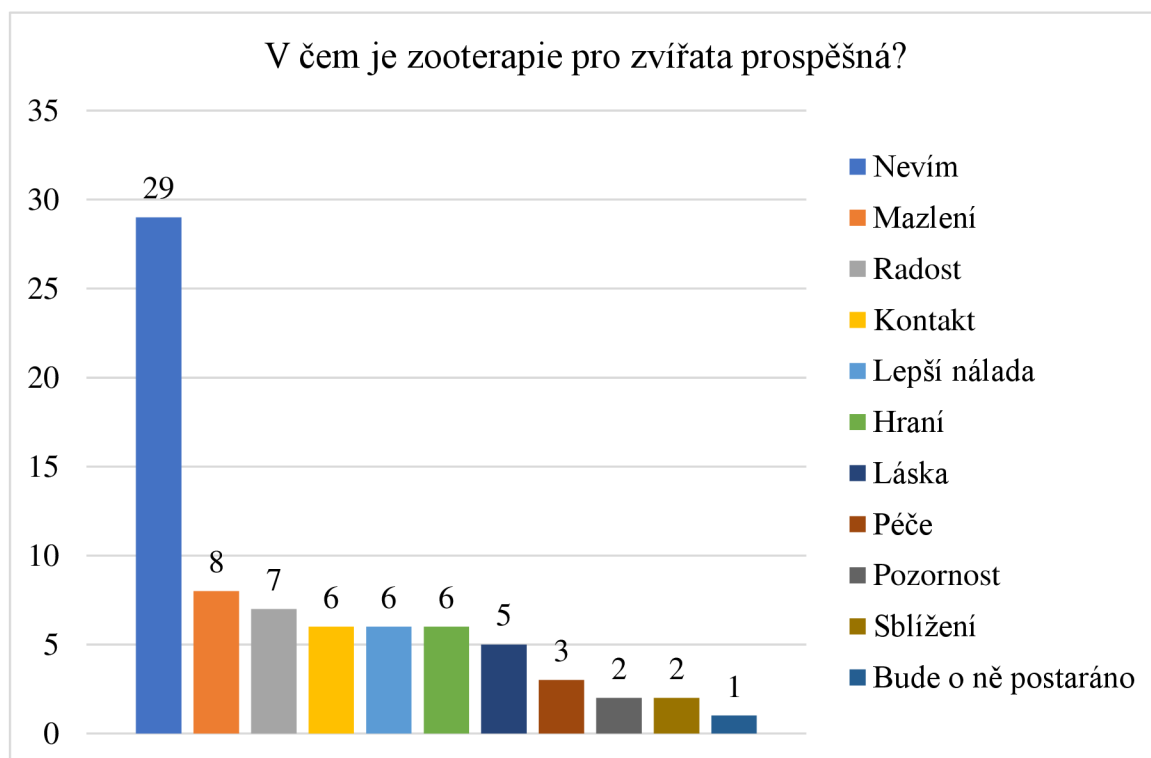
Tab. č. 23 – Neprospěšnost zooterapie pro člověka

Neprospěšnost zooterapie pro člověka dle žáků/studentů	a. č.	r. č.

Nevím	28	20,6 %
Alergie	10	7,4 %
Strach	6	4,4 %
Neprospěšná není	6	4,4 %
Smutek ze ztráty zvířete	3	2,2 %
Ublížení zvířeti	2	1,5 %
Odpor ke zvířatům	1	0,7 %
Nenávist ke zvířatům	1	0,7 %
Ublížení člověku zvířetem	1	0,7 %
Celkem	58	42,6 %

Neprospěšnost naopak příliš nepozorují nebo neznají, nejčastějším důvodem byly dle žáků/studentů alergie.

18. Prospěšnost a neprospěšnost zooterapie pro zvíře

Graf č. 24 – Prospěšnost zooterapie pro zvíře dle žáků/studentů

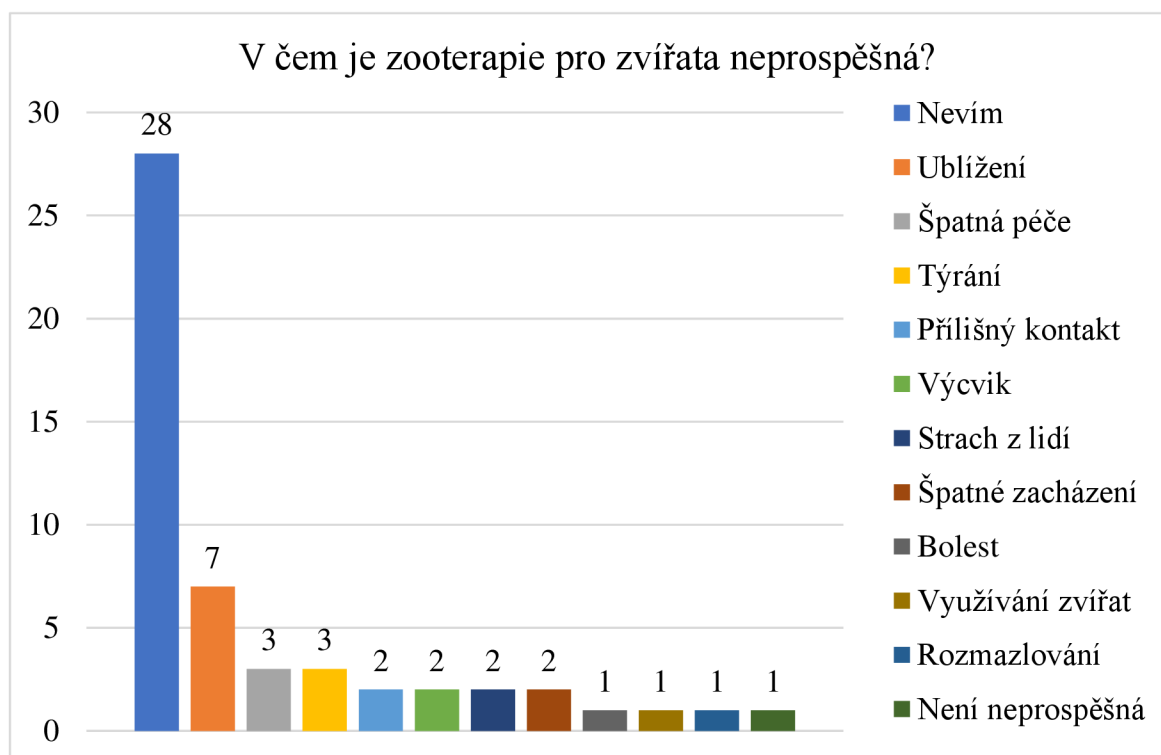
Následující otázka se týkala naopak prospěšnosti a neprospěšnosti zooterapie pro zvířata – opět jsou odpovědi z důvodu přehlednosti rozděleny do dvou grafů. Z grafu lze usuzovat, že otázky o prospěšnosti či neprospěšnosti zooterapie pro člověka i zvíře byla pro dotazované obtížná, a proto je nejčastější odpovědí neví. Někteří respondenti psali důvody pro všechny strany již v předchozí otázce, ale odpovědi týkající se této otázky byly zařazeny do těchto grafů. Z grafu je možné vyčíst, že dotazovaní spatřují prospěšnost pro zvíře v častějším mazlení a radosti zvířete, v kontaktu se člověkem (někteří uváděli s ohledem na zájem o kontakt zvířete s člověkem). Dále se v odpovědích nachází také hra, láska, péče či pozornost.

Tab. č. 24 – Prospěšnost zooterapie pro zvíře dle žáků/studentů

Prospěšnost zooterapie pro zvíře dle žáků/studentů	a. č.	r. č.
Nevím	29	21,3 %

Mazlení	8	5,9 %
Radost	7	5,1 %
Kontakt	6	4,4 %
Lepší nálada	6	4,4 %
Hraní	6	4,4 %
Láska	5	3,7 %
Péče	3	2,2 %
Pozornost	2	1,5 %
Sbližení	2	1,5 %
Bude o ně postaráno	1	0,7 %
Celkem	75	55,1 %

Prospěšnost zooterapie s ohledem na zvíře respondenti také příliš nevěděli, vidí ji v mazlení a radosti zvířete díky kontaktu s člověkem.

Graf č. 25 – Neprospěšnost zooterapie pro zvíře

Žáci/studenti naopak neprospěšnost zooterapie vůči zvířatům spatřují v možnosti ublížení zvířeti člověkem (často uváděno zejména ve spojení s agresivitou či psychickými poruchami), možné špatné péče či dokonce týrání zvířete (respondenti uváděli zneužití zvířete k zooterapii). Dále se v grafu objevuje přílišný kontakt – častý a intenzivní a zejména u zvířat, která o něj nestojí (tato zvířata však nejsou vhodná pro zooterapii). V odpovědích se objevil i tvrdý výcvik, strach z lidí nebo dokonce bolest nebo přílišné rozmazlování zvířat.

Z předchozích dvou grafů a převažujících odpovědí „nevím“ je patrné, že mnoho dotazovaných neví, co všechno zooterapie obsahuje a jaké zahrnuje metody z hlediska výcviku a výchovy zvířat, jejich odborného vedení při zooterapii a péče o tato zvířata. Možné je také to, že byl dotazník pro respondenty již dlouhý a otázky příliš náročné.

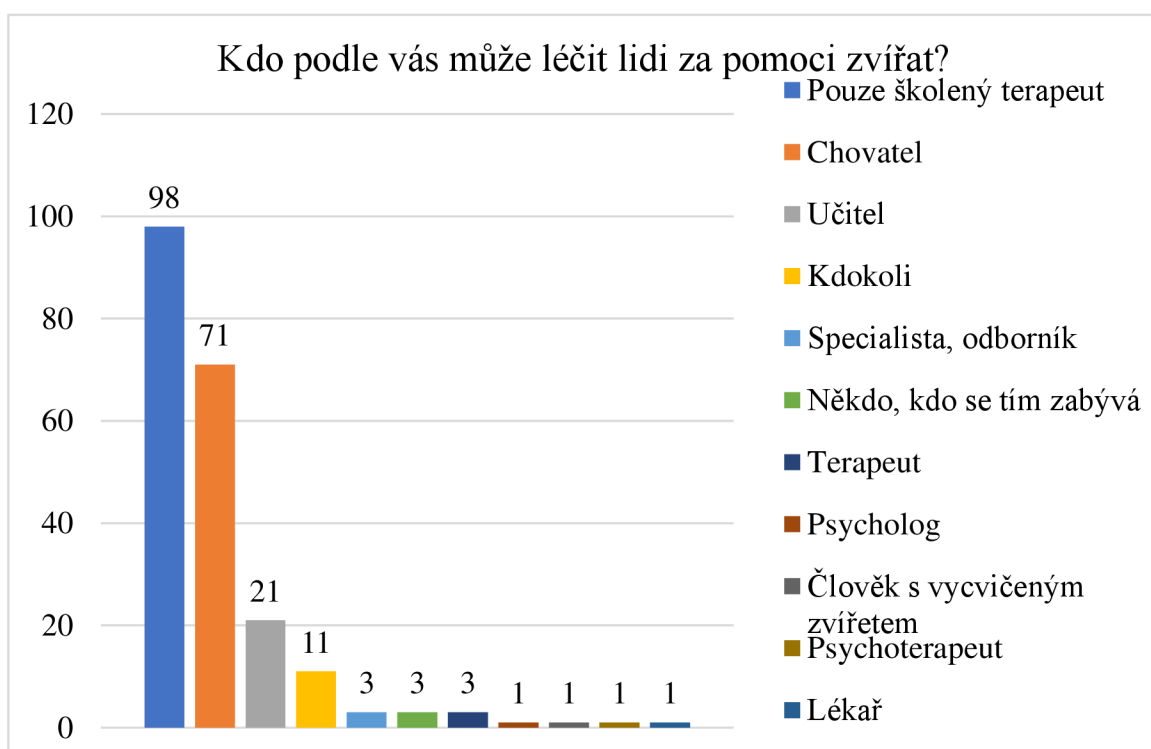
Tab. č. 25 – Neprospěšnost zooterapie pro zvíře

Neprospěšnost zooterapie pro zvíře dle žáků/studentů	a. č.	r. č.
Nevím	28	20,6 %
Ublížení	7	5,1 %
Špatná péče	3	2,2 %
Týrání	3	2,2 %
Přílišný kontakt	2	1,5 %
Výcvik	2	1,5 %
Strach z lidí	2	1,5 %
Špatné zacházení	2	1,5 %
Bolest	1	0,7 %
Využívání zvířat	1	0,7 %
Rozmazlování	1	0,7 %
Není neprospěšná	1	0,7 %

Celkem	53	39 %
--------	----	------

Neprospěšnost pro zvíře také respondenti většinou neví, důvodem by dle respondentů mohlo být ublížení zvířeti člověkem.

19. Kdo může podle žáků/studentů provádět zooterapii

Graf č. 26 – Osoby, které mohou dle žáků/studentů zooterapii poskytovat

Tato otázka se týkala osob, které dle dotazovaných mohou zooterapii provozovat. Na výběr byly možnosti: pouze školený terapeut, chovatel, učitel, kdokoli, někdo jiný – kdo?. Další možnosti vyplývají z odpovědi někdo jiný – kdo? a doplnění žáky/studenty. Nejvyšší počet odpovědí lze pozorovat pouze u školeného terapeuta. Dále si respondenti myslí, že zooterapii může provozovat chovatel, učitel nebo kdokoli. Ve volných odpovědích byli uváděni specialisté, odborníci na terapii, terapeuti nebo kdokoli, kdo se touto problematikou zabývá. Méně odpovědí se týkalo také psychologa, psychoterapeuta, člověka s výcvikem a vycvičeným zvířetem nebo lékaře. Odpovědi se odvíjí od zvířete – záleží, na jaké zvíře respondent při odpovědi pomyslel.

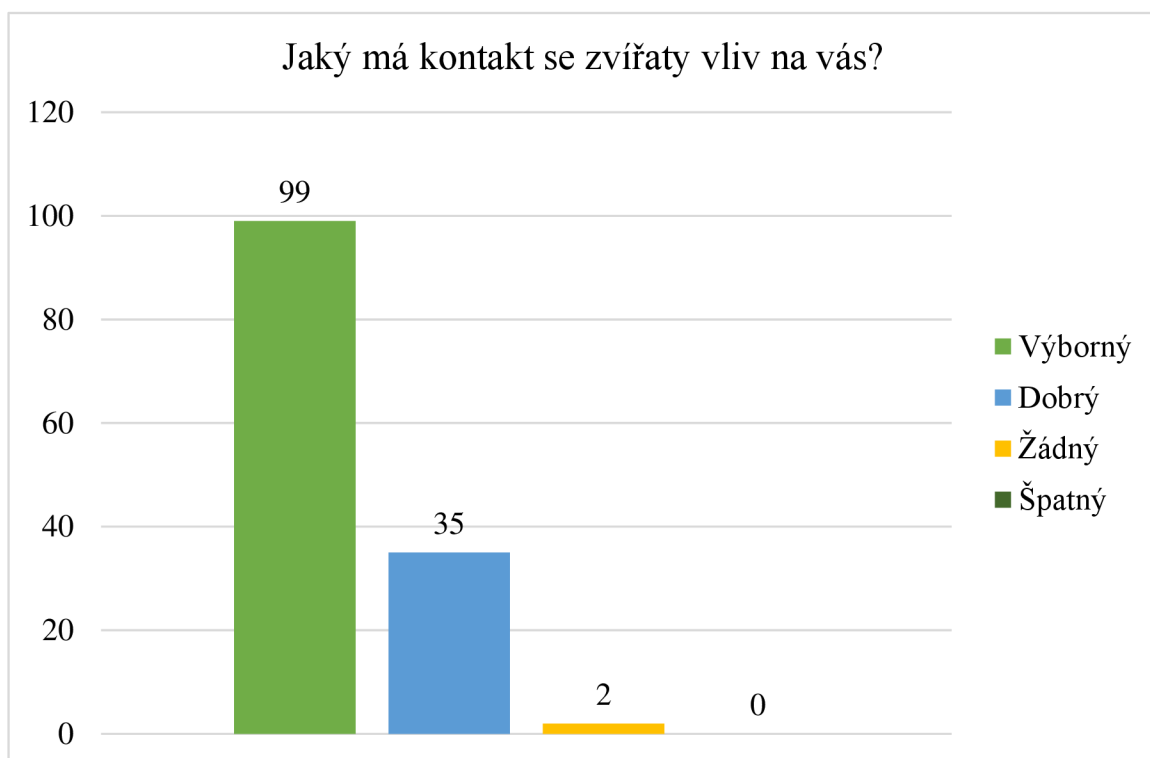
Tab. č. 26 – Osoby, které mohou dle žáků/studentů zooterapii poskytovat

Osoby, které mohou dle žáků/studentů zooterapii poskytovat	a. č.	r. č.

Pouze školený terapeut	98	72,1 %
Chovatel	71	52,2 %
Učitel	21	15,4 %
Kdokoli	11	8,1 %
Specialista, odborník	3	2,2 %
Někdo, kdo se tím zabývá	3	2,2 %
Terapeut	3	2,2 %
Psycholog	1	0,7 %
Člověk s vycvičeným zvířetem	1	0,7 %
Psychoterapeut	1	0,7 %
Lékař	1	0,7 %
Celkem	211	155,1 %

Respondenti měli možnost zvolit i více variant, proto je relativní četnost nad 100 %. Nejvíce odhadovaným člověkem pro výkon zooterapie – nad 72 % byl pouze školený terapeut. Nadpoloviční většina si také myslela, že zooterapii může vykonávat i chovatel.

20. Jaký vliv má kontakt se zvířetem na žáky/studenty

Graf č. 27 – Vliv kontaktu se zvířetem na žáky/studenty

Dále byli respondenti tázáni na jejich osobní vztah ke zvířatům. Měli možnost volit ze čtyř možností. Nejvíce, celkem devadesát devět ze sto třiceti šesti respondentů odpovědělo, že jejich vztah ke zvířatům je výborný, třicet pět dotazovaných pak, že je dobrý, a pouze dva dotazovaní odpověděli žádný a nikdo z tázaných nezvolil možnost špatný. Z grafu vyplývá, že vztah žáků/studentů ke zvířatům je z 98,5 % velmi dobrý až výborný.

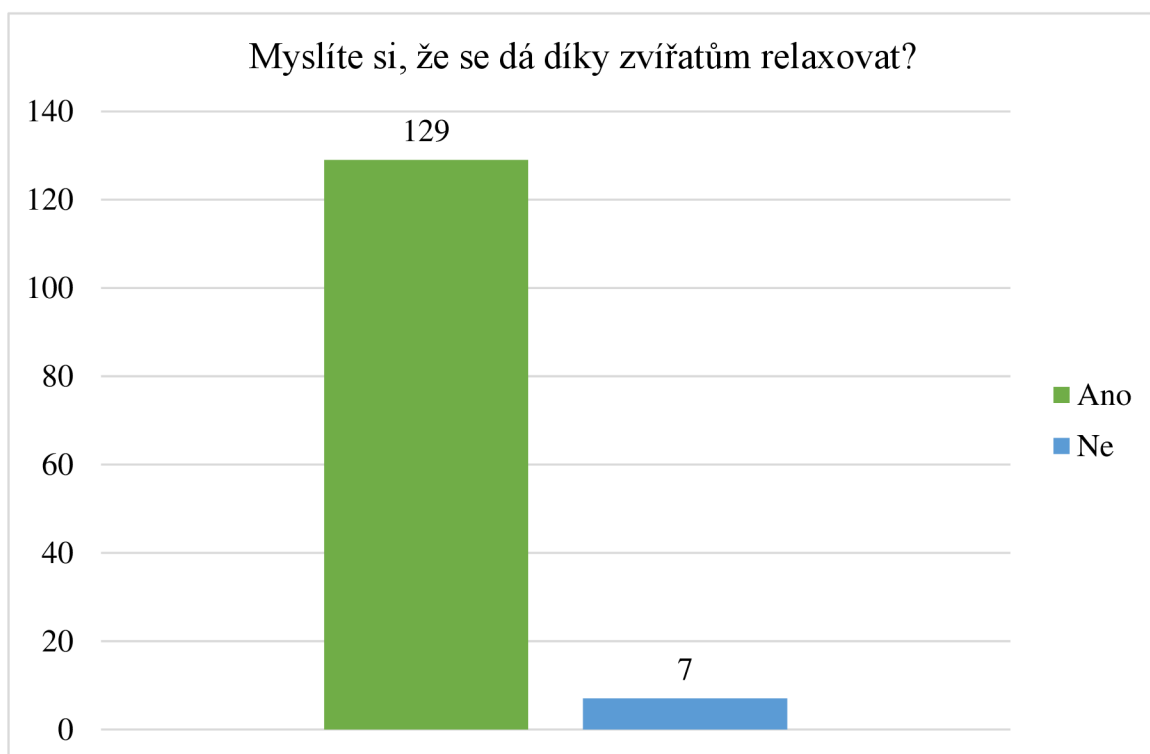
Tab. č. 27 – Vliv kontaktu se zvířetem na žáky/studenty

Vliv kontaktu se zvířetem na žáky/studenty	a. č.	r. č.
Výborný	99	72,8 %
Dobrý	35	25,7 %
Žádný	2	1,5 %
Špatný	0	0 %

Celkem	136	100 %
--------	-----	-------

Vliv kontaktu na respondenty byl z velké části výborný, z více než čtvrtiny dobrý a méně pak žádný. Špatný není dle respondentů vůbec.

21. Otázka týkající se toho, zda si myslí, že se dá díky zvířatům relaxovat

Graf č. 28 – Zda si žáci/studenti myslí, že se dá díky zvířatům relaxovat

Poslední otázka zjišťovala, zda se dá podle žáků/studentů díky zvířatům i relaxovat. Celkem 129 respondentů, tj. 94,9 % si myslí, že ano. Pouze 7 dotazovaných – 5,1 % si myslí, že ne. Z grafu je patrné, že si většina dotazovaných myslí, že by díky zvířatům mohli lidé relaxovat. To ukazuje na jejich potenciálně kladný vztah k problematice zooterapie.

Tab. č. 28 – Zda si žáci/studenti myslí, že se dá díky zvířatům relaxovat

Zda si žáci/studenti myslí, že se dá díky zvířatům relaxovat	a. č.	r. č.
Ano	129	94,9 %
Ne	7	5,1 %
Celkem	136	100 %

Velká většina dotazovaných si myslí, že můžeme díky zvířatům relaxovat.

9. Diskuze

Diplomová práce se zabývá možnostmi využití zooterapie ve školách, a to zejména u žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, jakožto podpory a motivace pro vzdělávání.

Teoretická část nabízí oporu v odborné literatuře, která byla použita pro stanovení hypotéz této práce.

Hypotéza č. 1: *„Žáci/studenti, kteří doma mají zvíře, hodnotí zooterapii kladněji než žáci/studenti, kteří zvíře nemají.“*

Na zodpovězení této hypotézy byly zaměřeny zejména otázky č. 7 a 10. Otázka č. 7 zjišťovala, zda mají žáci/studenti doma zvíře. Celkem 114 respondentů ze 136 zvíře doma má, zbylých 22 respondentů zvíře nevládní. Otázka č. 10 zkoumala, zda si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře či nikoli. Výsledek – 130 respondentů si myslí, že je dobré mít doma zvíře a pouze 6 dotazovaných, že ne. Předpokladem bylo, že žáci/studenti, kteří nemají zvíře, nebudou pokládat zooterapii a zvíře doma za důležité či přínosné. Výsledky ovšem ukázaly, že i když celkem 22 respondentů zvíře nemá, pouze 6 z nich zooterapii či přítomnost zvířete v domácnosti nepokládají za přínosné a dobré.

Hypotézu č. 1 tedy není možné s přesností potvrdit.

Hypotéza č. 2: *„Žáci/studenti si myslí, že je zooterapie pro lidi přínosná a může ji vykonávat téměř kdokoli.“*

Hypotézu zodpovídaly otázky č. 15, 17 a 19. Otázka č. 15 zkoumala, zda si žáci/studenti myslí, že by mohla být zooterapie ve školách přínosem či nikoli. Pouze 4 dotazovaní si mysleli, že ne. Zato 100 respondentů odpovědělo, že ano a 32 zbylých nevědělo, zda by zooterapie ve školách mohla být přínosem. Otázka č. 17 potvrdila, že žáci/studenti příliš nevěděli, proč by mohla být zooterapie neprospěšná a uváděli spíše více důvodů, proč je prospěšná – a to např. z důvodu uklidnění, radosti, lásce, psychologické pomoci apod. Neprospěšnost respondenti spatřovali zejména v alergiích na zvíře či strachu z něj. Otázka č. 19 byla zaměřena na osoby, které mohou vykonávat zooterapii. Dle respondentů se nejčastěji jednalo o školeného terapeuta, chovatele, učitele nebo kohokoli (zpravidla doplněno o kohokoli s výcvikem, zvířetem).

Hypotéza č. 2 je tedy danými výsledky potvrzena.

Hypotéza č. 3: *„Žáci/studenti si myslí, že je zooterapie vhodná pro žáky/studenty se speciálními vzdělávacími potřebami a osoby s psychickým či tělesným postižením.“*

Na tuto hypotézu je zaměřena především otázka č. 16. Tázala se, pro koho je dle žáků/studentů zooterapie nejvíce vhodná. V odpovědích se objevily nejrůznější možnosti – pro osoby nemocné, s různým postižením, ale i pro osoby seniorského věku, žáky/studenty s poruchami chování, ADHD, ADD a pro osoby po traumatech. Uprostřed grafu se objevila i odpověď, že je zooterapie vhodná úplně pro všechny.

Tato otázka tedy hypotézu č. 3 potvrzuje – respondenti odpovídali kategorie osob, do kterých spadají žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Hypotéza č. 4: *„Žáci/studenti správně odhadují nejčastěji využívaná zvířata k zooterapiím.“*

Hypotézu zodpovídala otázka č. 5. Otázka byla otevřená – respondenti mohli odpovídat libovolná zvířata. Předpoklad byl, že žáci/studenti odpoví nejběžněji využívaná zvířata k zooterapii a také nejčastější zvířata v domácnosti u nás. Dotazovaní zvolili jako nejčastěji využívané zvíře v zooterapii psa, kočku a koně. Na vyšších pozicích se objevil také králík, delfín a morče. V odpovědích se objevovala také exotická zvířata či pijavice.

Hypotéza č. 4 byla potvrzena – respondenti odhadovali nejčastěji užívaná zvířata k zooterapii u nás správně (pes, kočka, kůň).

Pro lepší přehlednost a srozumitelnost byly výsledky dotazníkového šetření uvedeny v grafech a opatřeny komentářem. Dále pak byly výsledky uvedeny i v tabulkách pro procentuální vyjádření.

V dotazníkovém šetření odpovídalo celkem 104 dívek a 32 chlapců ve věku od 11 do 19 a více let. Z toho lze usuzovat, že dívky byly pravděpodobně ochotnější než chlapci dotazník vyplnit.

V průměru zabralo respondentům zodpovězení dotazníku zhruba 10-30 minut. Nejvíce odpovědí bylo získáno od studentů 1. a 4. ročníků středních škol a také od žáků 6. tříd základních škol.

Ve významu pojmu zooterapie se mezi žáky a studenty objevovaly nejrůznější nápady a názory. Někteří si mysleli, že se jedná o terapii v zoo, něco se zvířaty, ale nevěděli co, nebo dokonce že se jedná o zlepšení podmínek pro život zvířat. Je možné, že na střední škole se s tímto pojmem již setkali, a proto někteří respondenti odpovídali správně, téměř odborně. Pro mladší žáky bylo bezpochyby těžké odpovídat na tento pojem bez možnosti výběru odpovědi, ale i přes to se snažili pojem vysvětlit.

Zvířata, která byla odhadována za vhodná pro zooterapii, byla nejrůznějšího druhu. Na předních příčkách se objevoval pes, kočka a kuň, ale v odpovědích můžeme nalézt i delfíny, opice, pijavice, hlemýždě, osly, lamy, slepice a další hospodářská či další netradiční zvířata. Potkan se bohužel v odpovědích neobjevil vůbec.

Dále z výzkumu vyplynulo, že žáci/studenti mají ke zvířatům více pozitivní vliv a zvířata na žáky/studenty také. V menšině byli pak žáci/studenti, kteří si nemyslí, že by bylo dobré mít doma zvíře. Ze 136 respondentů si 6 myslí, že není dobré mít doma zvíře, ale pouze 2 doma žádné zvíře nechtějí. Zbylí 4 dotazovaní si zřejmě mohou myslet, že mít zvíře doma dobré není, ale i přes to ho doma mají a musí se o něj například i starat. Zooterapie či přítomnost zvířete nemusí být pro každého příjemná. Je možné, že je někomu zooterapie a kontakt se zvířetem spíše vnucen a dle jejich volby by jim zvíře nechybělo. Možné jsou i negativní účinky zooterapie, kterým je nutné se vyvarovat (zejména při alergii na zvířecí srst, peří apod.).

Velký vliv na výsledky měla bezpochyby skutečnost, zda žáci/studenti doma zvíře mají nebo ne a v jakém vztahu či situaci se zvířetem přicházejí do kontaktu. Někteří žáci/studenti kontakt se zvířetem nemají vůbec žádný a setkávají se s nimi pouze na ulici nebo je znají právě z různých zooterapií. Jiní respondenti mohou mít zvíře doma a odpovídali dle této skutečnosti. Záleží také na druhu zvířete – zda mají psa, kočku, malého savce, ptáka či plaza. Oblíbenějšími a zajímavými zvířaty se stávají také dříve méně populární druhy – například hadi, plazi nebo dokonce i hmyz.

Dalším výrazným vlivem na žáky/studenty může být prostředí, ve kterém se pohybují. Pochopitelné jsou rozdíly mezi žáky/studenty, kteří žijí na vesnici a kteří žijí ve městech. Žáci, kteří vyrůstají na vesnici, se se zvířaty setkávají velice často a mohou být zvyklí se starat například o krmelce, ptačí budky, hospodářská zvířata apod. Vše může mít na žáky/studenty pozitivní i negativní vliv. Pokud se respondenti z vesnice musí starat povinně o hospodářská zvířata, je možné, že ke zvířatům nemají příliš

pozitivní vztah. Záleží také na pohledu – zda je zvíře považováno za spíše užitkové či za domácího mazlíčka.

Ve městech mohou být žáci/studenti naopak zaměřeni na zoologické zahrady, zvířecí obory a návštěvy různých jiných zařízení. Mohou mít ale naopak větší zkušenosti s profesionální canisterapií či felinoterapií. Respondenti jsou také více zvyklí na domácí mazlíčky než na užitková zvířata – mají doma psa, kterého musí venčit, kočku, o kterou se musí starat a podobně. Zvíře pak mohou vidět spíše jako partnera, kamaráda a možnost dostat se kdykoli ven, zejména v dnešní době vyšší sociální izolace.

V obou případech vlivu prostředí vesnice či města však nebývá příliš častý chov zvířat ve školách či pravidelná účast zvířete ve výuce. Zřejmě by bylo dobré žáky/studenty se zvířaty seznamovat a umožnit jim setkat se s domácími zvířaty, ale i s hospodářskými zvířaty, aby měli možnost poznat jejich život a význam pro člověka (pozitivní i negativní, psychický i fyzický) a pro funkci přírody. Dobrým způsobem je chov zvířat přímo ve školách – žáci/studenti si vyzkouší, jaké to je o zvíře pečovat a co to vše obnáší. V České republice ale není chov zvířete běžnou součástí provozu škol, tudíž si to respondenti neumí příliš dobře představit – jak to může fungovat a že je to vůbec možné. Vyučující přírodních věd či výchovy ke zdraví by se měli zaměřit na vliv zvířat na člověka a žáky s tím více seznamovat, popřípadě chov ve škole zřídit. Ve školách se z důvodu úspory času i uchylují spíše k návštěvám různých zařízení, méně pak také k návštěvě zvířat přímo ve škole.

Vhodnými zvířaty pro chov vzhledem k náročnosti chovu i zájmu ze strany žáků by mohli být hlodavci (morče, myš, potkan, králík, křeček pro chov není příliš vhodný z důvodu aktivity v nočních hodinách). Hlodavci nejsou příliš nároční, potřebují pouze stravu, vodu, hračky a čištění. Pro žáky/studenty by mohli být atraktivní také díky vzhledu a chování. Z výzkumu vyplývá, že nejoblíbenějšími hlodavci mezi respondenty byl králík, křeček a morče. Myš a potkan byli voleni méně.

Závěr

Cílem této práce bylo zjištění povědomí žáků/studentů o zooterapiích, zvířatech v ní účinkujících a o jejich účastnících – kdo ji poskytuje, kdo ji přijímá, zda je prospěšná, popřípadě proč ano či ne. Dále také jaký vztah mají žáci ke zvířatům a zda by zooterapii doporučili spíše dětem, žákům/studentům se speciálními vzdělávacími potřebami či osobám s postižením nebo v důchodovém věku.

V teoretické části jsou v jednotlivých kapitolách popsány základní termíny, které jsou klíčové pro tuto diplomovou práci – speciální vzdělávací potřeby a žák se speciálními vzdělávacími potřebami, zooterapie obecně a její základní dělení, zooterapie zaměřená na hlodavce a malá zvířata, možnosti využití zooterapie ve vzdělávání, zooterapie dnes a také její výhody či rizika.

Praktická část je zaměřena na zjištění jednotlivých faktorů a zodpovězení daných hypotéz. Z uvedených poznatků a zjištění lze konstatovat, že zooterapie je dospělými, mládeží a dětmi stále vnímána jako spíše alternativní léčba za přítomnosti zvířat než léčba samotná. Povědomí o celé problematice zde ještě není na takové úrovni, aby byla zooterapie přijímána jako významná součást rehabilitace za pomoci a podpory zvířat. Ačkoliv je vztah žáků/studentů ke zvířatům velmi kladný, nepovažují zvíře za prostředek (pomocníka) k terapii, ale spíše za prostředek pro zábavu, relaxaci, řešení samoty a izolovanosti člověka.

Hlodavci se jako možné a vhodné zvíře k zooterapii v odpovědích objevovali v menším počtu. Respondenti volili nejvíce králíka, poté morče, křečka a myš, ale potkan bohužel nezískal jediný hlas. Také na otázku „Jaký vztah máte k potkanům?“ respondenti sice odpovídali v největším počtu neutrálně „nevadí mi“, ale hned v závěsu byla odpověď „štítím se jich“. Kladná odpověď „mám je rád/a“ byla až na posledním místě. Obdobně dopadla volba nejhezčího hlodavce. Potkani tedy stále nejsou příliš populárními zvířaty, ačkoli již tolik nekolují mýty o roznášení chorob jako dříve a potkani se stávají častějšími domácími mazlíčky.

Je důležité, aby byl žákům/studentům poskytován kontakt s přírodou a zvířaty, a to i během vyučovacího procesu. Existuje spousta dětí, které se s živými tvory nemají šanci setkat, natož aby se se zvířetem učili zacházet. Pokud nemají zvíře v domácnosti, je pravděpodobné, že s ním do kontaktu nepřijdou vůbec, a to zejména žáci/studenti

ve městech. Neumí si tak zvíře ve škole vůbec představit a zooterapie je jim také cizí. Bylo by dobré proto tuto situaci zlepšovat postupným zařazováním návštěvy zvířat v mateřských, základních i středních školách, popřípadě je pak ve škole přímo i chovat.

Zapojení zvířat do výuky se koná většinou ve formě návštěv zoologických zahrad či obor a občas i návštěvou zvířete ve školách. Zajímavější variantou pro žáky/studenty by mohl být chov ve škole – například akvárium, terárium s plazy, klec s hlodavci apod., o jejichž péči by se starali hlavně žáci/studenti. Učili by se tak zodpovědnosti, péči o někoho dalšího, empatii, ale také estetickému vnímání a jistým pravidlům.

Jedním z nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují provoz zooterapie ve školách, je pedagogický tým. Bylo by vhodné, ba dokonce potřebné, aby pro tento nápad a z něj vyplývající aktivity byli zapojení učitelé nadchnutí. Mnohé vyučující může odrazovat nesnadná organizace této formy zooterapie a někdy i samotný kontakt se zvířaty. Vhodnými pedagogy, kteří by zooterapii ve školách organizovali, by byli milovníci zvířat a přírody a také ti, kteří věří v pozitivní a potřebný vliv zvířete na člověka.

Možnou pomocí by mohly být reklamní kampaně a informativní brožury organizací, které by zooterapii a její druhy přiblížily laické veřejnosti a popsaly, v čem je prospěšná a jak probíhá či může probíhat. Školy by si pak mezi sebou mohly vyměňovat své zkušenosti se zooterapiemi a podporovat se navzájem.

Výzkumy by se v této oblasti mohly zaměřovat na pozitivní či negativní vliv zooterapií na žáky/studenty, jaký mají vliv zvířata na žáky/studenty ve vzdělávacím procesu (zda jsou užitečné a podporují pozornost či relaxaci dětí v rámci vzdělávacího procesu) a také které školy se u nás na zooterapii orientují a zda ve školách zvířata chovají.

Do budoucna bych si ráda založila na svém pracovišti zookroužek chovu zvířat ve škole (který měl být původně hlavní součástí výzkumu této práce) s nenáročnými zvířaty, například s hlemýžďi, akváriem a postupně i s náročnějšími zvířaty, jako jsou hlodavci. Zookroužek by byl zaměřen na zkoumání vlivu zvířat na žáky – zda se cítí lépe, těší se na zvíře, dokáží se o zvíře postarat a jestli se případně změní žákův pohled na školu a bude se do ní více těšit.

Anotace/annotation

Jméno a příjmení:	Bc. Nela Ruská
Katedra:	ÚSS – Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Bc. Ivana Hruběšová, DiS., Ph.D.
Rok obhajoby:	2021
Název práce:	Možnosti využití zooterapie se zaměřením na hlodavce na 2. stupni základních škol a středních školách u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
Anotace práce:	<p>Cílem této práce je za pomoci dotazníkového šetření zjistit, zda je vztah žáků druhého stupně základní školy a studentů středních škol vůči zooterapii spíše kladný nebo záporný, a to zejména se zaměřením na hlodavce. Dále také zda by žáci měli zájem o zooterapii v rámci školy formou zookroužku a zda jim zvířata v životě nějakým způsobem pomáhají. Práce dále zjišťuje, zda by žáci a studenti doporučili zooterapii žákům/studentům se speciálními vzdělávacími potřebami a osobám s postižením.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Hypotéza č. 1: <i>„Žáci/studenti, kteří doma mají zvíře, hodnotí zooterapii kladněji než žáci/studenti, kteří zvíře nemají.“</i> 2) Hypotéza č. 2: <i>„Žáci/studenti si myslí, že je zooterapie pro lidi přínosná a může ji vykonávat téměř kdokoli.“</i> 3) Hypotéza č. 3: <i>„Žáci/studenti si myslí, že je zooterapie vhodná pro žáky/studenty se speciálními vzdělávacími potřebami a osoby s psychickým či tělesným postižením.“</i> 4) Hypotéza č. 4: <i>„Žáci/studenti správně odhadují nejčastěji využívaná zvířata k zooterapiím.“</i>
Klíčová slova:	Zooterapie, 2. stupeň ZŠ a SŠ, žák se speciálními vzdělávacími potřebami, možnosti využití zooterapie ve škole
Počet zdrojů a příloh:	Celkem 51 zdrojů, 1 příloha

Name:	Bc. Nela Ruská
Department:	ÚSS – Institute of special education studies
Thesis supervisor:	Mgr. Bc. Ivana Hruběšová, DiS., Ph.D.
Year of advocacy:	2021

Title:	Possibilities of using zootherapy with focus on rodents on lower-secondary school and secondary school students with special educational needs
Annotation:	<p>This diploma thesis is focused on possibilities of using zootherapy on lower-secondary school and secondary school students. It is focused on intact students and students with special educational needs and their opinion about zootherapy, whether it is good or bad, especially with focus on rodents. And also if students are interested in zootherapy during education in the form of animal freetime activity. Thesis detects if and how the zootherapy helps students and whether they recommend it to students with special educational needs or to people with disabilities.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Hypothesis n. 1: <i>“Pupils/students who have a pet evaluates zootherapy more positively than students without pets.”</i> 2) Hypothesis n. 2: <i>“Pupils/students think that zootherapy is beneficial and almost anybody can do it.”</i> 3) Hypothesis n. 3: <i>“Pupils/students think that zootherapy is good for students with special educational needs and people with psychic or physical disabilities.”</i> 4) Hypothesis n. 4: <i>“Pupils/students correctly estimate mostly used animals in zootherapy.”</i>

Key words:	Zootherapy, lower-secondary and secondary education, pupil with special educational needs, possibilities of using zootherapy in education
Number of sources and attachments:	51 sources, 1 attachment

Seznam použité literatury

1. ADÁMKOVÁ SÉGARD, M. a HÁTLOVÁ, B. *Psychomotor therapy in mental health care*. Ústí nad Labem: University of J.E. Purkyně, c2011. ISBN 978-80-7414-439-4.
2. BASLEROVÁ, P. a kol. *Katalog podpůrných opatření: obecná část: pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání*. 2., přepracované a rozšířené vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. 281 stran. ISBN 978-80-244-5717-8.
3. BICKOVÁ, J., ed. *Zooterapie v kostce: minimum pro terapeutické a edukativní aktivity za pomoci zvířete*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1585-1.
4. BULL, G. *Potkan jako domácí zvíře: správná péče a porozumění: rady odborníků pro vhodný chov: určeno i pro děti, které se o zvířátko samy starají*. České vyd. 1. Praha: Vašut, 2001. 56 s. Jak na to. ISBN 80-7236-140-6.
5. ČACKÁ, M. *Rukověť genetiky pro chovatele potkanů: příručka pro chovatele, kteří by se rádi dozvěděli, jak celá ta věc funguje*. 2. doplněné vydání. V Praze: Specializovaná organizace chovatelů potkanů, 2020. 76 stran. ISBN 978-80-270-7703-8. Dostupné také z: https://www.sochp.cz/wp-content/uploads/2016/01/Rukovet_genetiky_2020.pdf.
6. FEHR FALQUET, R. a KOLB JACOB, B. *Integrative Zootherapy. An Overview of one Year of Interventions with a Dog in Homes for Children and Adolescents*. *INTEGRATIVE ZOOTHERAPY IN HOMES FOR CHILDREN* [online]. 2018, 8, 17 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://animintegra.com/wp-content/uploads/2018/09/Integrative-Zootherapy-an-overview-08.2018.pdf>.
7. FORMAN, A a NIEDERWIESER, S. *Léčivá síla zvířat: co nás zvířata učí a jak nám prospívají*. Praha: I. Železný, 2001. Poznání (Ivo Železný). ISBN 80-240-2032-7.
8. FREEMAN, M. Terminologie v zooterapii. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s.r.o. 2007, ISBN 978-80-7322-109-6.
9. FRITZSCHE, P. *Křeček*. Praha: Jan Vašut, 2010. Jak na to (Jan Vašut). ISBN 978-80-7236-584-5.

10. GALAJDOVÁ, L. a GALAJDOVÁ, Z. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-879-1.
11. GARDIÁNOVÁ, I. a HEJROVÁ, P. The use of small animals – mammals, birds, fish in zootherapy. *KONTAKT* [online]. 2015, 17(3), e171 [cit. 2021-03-02]. ISSN 12124117. Dostupné z: doi:10.1016/j.kontakt.2015.08.008.
12. GASSNER, G. *Potkani*. Ilustroval Siegfried LOKAU. Praha: Cesty, 2000. Zvířata u nás doma. ISBN 80-7181-373-7.
13. HANÁK, P. *Zkušenosti z aplikace nových metod práce při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. [Česko: s.n.], 2011. ISBN 978-80-254-0022-8.
14. HERMANNOVÁ, H., MÜNICHOVÁ, D., NERANDŽIČ, Z. *Základy hipoterapie*. 1. vyd. Praha: ProfiPress, 2014. ISBN 978-80-86726-57-1.
15. HOLLÝ, K. a HORNÁČEK, K. *Hipoterapie: léčba pomocí koně*. Ostrava: Montanex, 2005. Kůň v životě člověka. ISBN 80-7225-190-2.
16. HYPŠOVÁ, D. *Felinoterapie*. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.
17. JANČAŘÍKOVÁ, K. a BRAVENCOVÁ, J. *Vyučování za pomoci malých živočichů: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-455-6.
18. JANČAŘÍKOVÁ, K. a HAVLOVÁ, J. *Činnosti se zvířaty v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2014. ISBN 978-80-7496-166-3.
19. JEBAVÝ, L. a BURDA, Z. *Etika chovu zvířat*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2009. ISBN 978-80-213-2030-7.
20. KALINOVÁ, J. (2003a) *Canisterapie – terminologie*. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.
21. KARÁSKOVÁ, V. a DOHNAL, T. *Zoorekreace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 42 s. Ostatní. ISBN 978-80-244-2881-9.
22. LACINOVÁ, J. *Potřeba legislativního zakotvení statusu terapeutických zvířat*. *Ochrana zvířat a welfare'97 - část 1.*, VFU Brno, 1997. ISSN 80-85114-15-1.
23. MAHELKA, B. *Malá zvířata*. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.

24. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 159 s. Albatros Plus; 59. ISBN 80-00-01809-8.
25. ODENDAAL, J. *Zvířata a naše mentální zdraví: proč, co a jak*. Vyd. v češtině 1. Praha: Brázda, 2007, 173 s. ISBN 978-80-209-0356-3.
26. SCHMIDT-RÖGER, H. *Činčila: aktivní, zábavná, hbitá*. Praha: Grada, 2006. Tip. ISBN 80-247-1758-1.
27. SVOBODOVÁ, I. a TICHÁ, V. ZONÓZY & ZOOTHERAPIE. *Journal of nursing and social science related to health and illness*. 2008, (1-112), 113-115. ISSN 1212-4117.
28. SVOBODOVÁ, I. *Praktické využití psů v zoorehabilitaci: skripta pro studenty*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2011. ISBN 978-80-213-2197-7.
29. *Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat: odborná konference s mezinárodní účastí : sborník příspěvků : ČZU v Praze 16.-17. dubna 2008*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2008. ISBN 978-80-213-1773-4.
30. THELENOVÁ, K. et al. *Možnosti profesionální zooterapie v sociální práci: sborník odborných textů*. I. vydání. Liberec: Elva help z.s., 2018. 109 stran. ISBN 978-80-270-3766-7.
31. TICHÁ, V. Zastřešující organizace v zooterapii. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.
32. TVRDÁ, A. *Canisterapie u jedinců s poruchami autistického spektra*. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie v kostce: minimum pro terapeutické a edukativní aktivity za pomoci zvířete*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1585-1.
33. TVRDÁ, A. *Canisterapie: zvíře v sociálních službách*. Praha: Plot, 2020. ISBN 978-80-7428-366-6.
34. ULLRICH, M. *Fretka: [všechno o chovu fretky]*. Praha: Cesty, 2003. ISBN 80-7181-862-3.
35. VALENTA, M. a kol. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení*

- kognitivního výkonu: dílčí část. 2.*, přepracované a rozšířené vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. 241 stran. ISBN 978-80-244-5715-4.
36. VANI, M. A Review on Prospects of Zoo Therapy. *Pharmacology and Pharmacodynamics* [online]. 2018, 10(2), 77-82 [cit. 2021-03-04]. ISSN 2321-5836. Dostupné z: doi:10.5958/2321-5836.2018.00014.9.
37. VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.
38. VETEŠKA, J. a TURECKIOVÁ, M. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.
39. VÍZDALOVÁ, H. *Hiporehabilitace*, In KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.
40. WEGLER, M. *Králík*. Praha: Vašut, 2009. Jak na to (Jan Vašut). ISBN 978-80-7236-295-0.

Elektronické zdroje

41. Animal-Assisted Intervention for Professionals. *Pet Partners* [online]. ©2021 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://petpartners.org/learn/aat-professionals/>
42. Časopis Potkan [online]. Vydává Pes a Člověk. Místo vydání: Dolní Zálezly, č. 01/2013, [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://media1.mypage.cz/files/media1:524ec67573a03.pdf.upl/potkan_01.pdf
43. Česká hiporehabilitační společnost, [online]. ©2009 – 2020 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/poslani-a-cile/>
44. Čacká M., Historie potkanů, [online]. ©2015 – 2021 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.sochp.cz/chov-potkanu/historie-potkanu/>
45. European Society for Animal Assisted Therapy, [online]. ©2021 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.en.esaat.org/>
46. International Association of Human-Animal Interaction Organizations, [online]. ©2021 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://iahaio.org/missions-goals/>
47. MICHALÍK, J. a kol., Charakteristika speciálních vzdělávacích potřeb, [online]. ©2015 – 2021 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z:

<http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/2-podpurna-opatreni-ve-vzdelavani/2-1-charakteristika-specialnich-vzdelavacich-potreb/>

48. Národní ústav pro vzdělávání, [online]. ©2011 – 2021 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/specialni-vzdelavani>
49. *Poptávka po psích pomocnících během pandemie roste, výcviková střediska nestíhají* [online], 2020. Praha: Česká televize, ©1996 – 2021 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3236680-poptavka-po-psich-pomocnicich-behem-pandemie-roste-vycvikova-strediska-nestihaji>
50. PROŠKOVÁ, Z. Rattusterapie. Potkanáři [online]. ©2021 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <http://potkanari.cz/rattusterapie/>
51. The Benefits of Pet Therapy. ICAAD [online]. USA: Copyright 2019 iCAAD Events, 2020 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://www.icaad.com/blog/the-benefits-of-pet-therapy>

Zákony a vyhlášky

Školský zákon č. 561/2004 Sb. v platném znění

Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných č. 27/2017 Sb. v platném znění

Úplné znění zákona č. 501/2020 Sb. na ochranu zvířat proti týrání

Zákon č. 302/2017 Sb. o veterinární péči

Vyhláška č. 21/2013 o stanovení podmínek při chovu psů a koček

Vyhláška č. 22/2013 o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání

Vyhláška č. 411/2008 o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči

Příloha č. 1

Dotazník – Zooterapie na 2. stupni základních škol a středních školách

Dobrý den,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění zcela anonymního dotazníku k mé diplomové práci na téma Zooterapie se zaměřením na hlodavce na 2. stupni ZŠ a SŠ u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vyplnění dotazníku Vám nezabere víc než 15 minut.

Děkuji Vám za Váš čas,

Bc. Nela Ruská

studentka Pedagogické Fakulty, UPOL

1. Jsem:

- Dívka
- Chlapec

2. Chodím do:

- 6. třídy
- 7. třídy
- 8. třídy
- 9. třídy
- 1. ročníku SŠ
- 2. ročníku SŠ
- 3. ročníku SŠ
- 4. ročníku SŠ

3. Je mi:

- 12 let
- 13 let
- 14 let
- 15 let
- 16 let

- 17 let
- 18 let
- 19 let
- Méně než 12 let
- Více než 19 let

4. Co si myslíte, že znamená pojem zooterapie? Stručně vysvětlete:

5. Víte která zvířata se k léčení lidí nejvíce využívají? Uveďte alespoň 3:

6. Jaký je váš vztah ke zvířatům? Zakroužkujte číslo (1 velmi špatný, 10 výborný)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

7. Máte doma zvíře?

- Ano, jaké? _____
- Ne

8. Pokud nemáte zvíře, po jakém byste toužili? (pokud zvíře máte, otázku přeskočte)

9. Proč byste doma chtěli zvíře? (můžete vybrat více možností)

- Pro zábavu
- Pro radost
- Abych si měl/a s kým popovídat, svěřit se
- Abych si měl/a s kým hrát
- Rád/a se o někoho starám
- Nechci zvíře

10. Myslíte si, že je dobré mít doma zvíře?

- Ano, proč? _____
- Ne

11. Chtěli byste zvíře i ve škole?

- Ano, jaké?
-

- Ne
- Nevím

12. Myslíte si, že byste se dokázali o zvíře postarat? Co to podle vás obnáší?

13. Jaký máte vztah k potkanům?

- Bojím se jich
- Štítím se jich
- Nevadí mi
- Mám je rád/a

14. Který hlodavec je podle vás nejhezčí? (můžete vybrat více možností)

- Králík
- Křeček
- Myš
- Morče
- Potkan

15. Myslíte si, že by mohl být zookroužek ve školách přínosem?

- Ano, proč? _____
- Ne
- Nevím

16. Pro koho myslíte, že je terapie pomocí zvířat vhodná?

17. V čem může být léčba pomocí zvířat pro lidi prospěšná nebo naopak neprospěšná?

18. V čem může být léčba pomocí zvířat pro zvířata prospěšná nebo naopak neprospěšná?

19. Kdo podle vás může léčit lidi za pomoci zvířat? (můžete vybrat více možností)

- Pouze školený terapeut
 - Chovatel
 - Kdokoli
 - Učitel
 - Někdo jiný – kdo?
-

20. Jaký má kontakt se zvířaty vliv na vás?

- Výborný
- Dobrý
- Žádný
- Špatný

21. Myslíte si, že se dá díky zvířatům relaxovat?

- Ano
- Ne

Summary

This master's thesis is focused on possibilities of using zootherapy with lower-secondary school and secondary school students. It deals with zootherapy in education and the interests of pupils or students into it.

The thesis is divided into two main parts. The first part is theoretical and the second part is practical. The practical part contains the research of this thesis.

The aim of the theoretic part is to describe and explain the problematics of zootherapy and endeavor to improve knowledge and awareness of it to the wider population. Therefore basic terminology, history and concepts is explained. This part is split into five main chapters focused on children with special educational needs, zotherapies in general, zotherapies with focus on rodents and small animals, the possibilities of using zootherapy in education and zootherapy nowadays.

The practical part was changed more times because of the pandemic of disease Covid-19. Originally, there should be a freetime activity with my rats and than interviews about feelings of pupils/students and to research the effects of rats on children, but the schools were closed, so the research had to be changed. It was changed into questionnaire for pupils and students. It was about animals, their relationship to them and interests in freetime activities with animals in school or breeding animals in school. The aim of the practical part is to chart information about children's knowledge about animals and zootherapy.

The questionnaire was predominantly positive – pupils and students have rather good relationships with animals, but the zootherapy is perceived supplementary than therapeutic. There should be more animals in schools either in form of visit or in the form of breeding, so the children and adults know their importance in life of every human being.

Seznam grafů a tabulek

Seznam grafů:

Graf č. 1 – Pohlaví

Graf č. 2 – Třída/ročník

Graf č. 3 – Věk žáků ZŠ

Graf č. 4 – Věk studentů SŠ

Graf č. 5 – Věk všech dotazovaných

Graf č. 6 – Vysvětlení pojmu zooterapie dle respondentů

Graf č. 7 – Druhy zvířat využívaných v zooterapii

Graf č. 8 – Vztah respondentů ke zvířatům

Graf č. 9 – Přítomnost zvířete v domácnosti

Graf č. 10 – Zvíře, po kterém respondenti touží

Graf č. 11 – Důvod, proč by žáci/studenti chtěli doma zvíře

Graf č. 12 – Zda si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Graf č. 13 – Proč si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Graf č. 14 – Zda by žáci/studenti chtěli zvíře i ve škole

Graf č. 15 – O jaké zvíře by žáci/studenti měli ve škole zájem

Graf č. 16 – Zda by se žáci/studenti dokázali o zvíře postarat

Graf č. 17 – Co podle žáků/studentů obnáší péče o zvíře

Graf č. 18 – Jaký vztah mají žáci/studenti k potkanům

Graf č. 19 – Volba nejhezčího hlodavce

Graf č. 20 – Zda by mohl být dle žáků/studentů zookroužek ve školách přínosný

Graf č. 21 – Vhodnost zooterapie pro osoby s postižením dle žáků/studentů

Graf č. 22 – Prospěšnost zooterapie pro člověka dle žáků/studentů

Graf č. 23 – Neprospěšnost zooterapie pro člověka

Graf č. 24 – Prospěšnost zooterapie pro zvíře dle žáků/studentů

Graf č. 25 – Neprospěšnost zooterapie pro zvíře

Graf č. 26 – Osoby, které mohou dle žáků/studentů zooterapii poskytovat

Graf č. 27 – Vliv kontaktu se zvířetem na žáky/studenty

Graf č. 28 – Zda si žáci/studenti myslí, že se dá díky zvířatům relaxovat

Seznam tabulek:

Tab. č. 1 – Pohlaví

Tab. č. 2 – Třída/ročník

Tab. č. 3 – Věk žáků ZŠ

Tab. č. 4 – Věk studentů SŠ

Tab. č. 5 – Věk všech respondentů

Tab. č. 6 – Nejčastější vysvětlení pojmu zooterapie respondenty

Tab. č. 7 – Zvířata odhadovaná respondenty k zooterapii

Tab. č. 8 – Vztah respondentů ke zvířatům

Tab. č. 9 – Přítomnost zvířete v domácnosti – ano či ne

Tab. č. 10 – Zvíře, po kterém respondenti touží

Tab. č. 11 – Důvod, proč by žáci/studenti chtěli doma zvíře

Tab. č. 12 – Zda si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Tab. č. 13 – Proč si žáci/studenti myslí, že je dobré mít doma zvíře

Tab. č. 14 – Zda by žáci/studenti chtěli zvíře i ve škole

Tab. č. 15 – O jaké zvíře by žáci/studenti měli ve škole zájem

- Tab. č. 16 – Zda by se žáci/studenti dokázali o zvíře postarat
- Tab. č. 17 – Co podle žáků/studentů obnáší péče o zvíře
- Tab. č. 18 – Jaký vztah mají žáci/studenti k potkanům
- Tab. č. 19 – Volba nejhezčího hlodavce
- Tab. č. 20 – Zda by mohl být zookroužek dle žáků/studentů ve školách přínosný
- Tab. č. 21 – Vhodnost zooterapie pro osoby s postižením dle žáků/studentů
- Tab. č. 22 – Prospěšnost zooterapie pro člověka dle žáků/studentů
- Tab. č. 23 – Neprospěšnost zooterapie pro člověka dle žáků/studentů
- Tab. č. 24 – Prospěšnost zooterapie pro zvíře dle žáků/studentů
- Tab. č. 25 – Neprospěšnost zooterapie pro zvíře dle žáků/studentů
- Tab. č. 26 – Osoby, které mohou dle žáků/studentů zooterapii poskytovat
- Tab. č. 27 – Vliv kontaktu se zvířetem na žáky/studenty
- Tab. č. 28 – Zda si žáci/studenti myslí, že se dá díky zvířatům relaxovat